

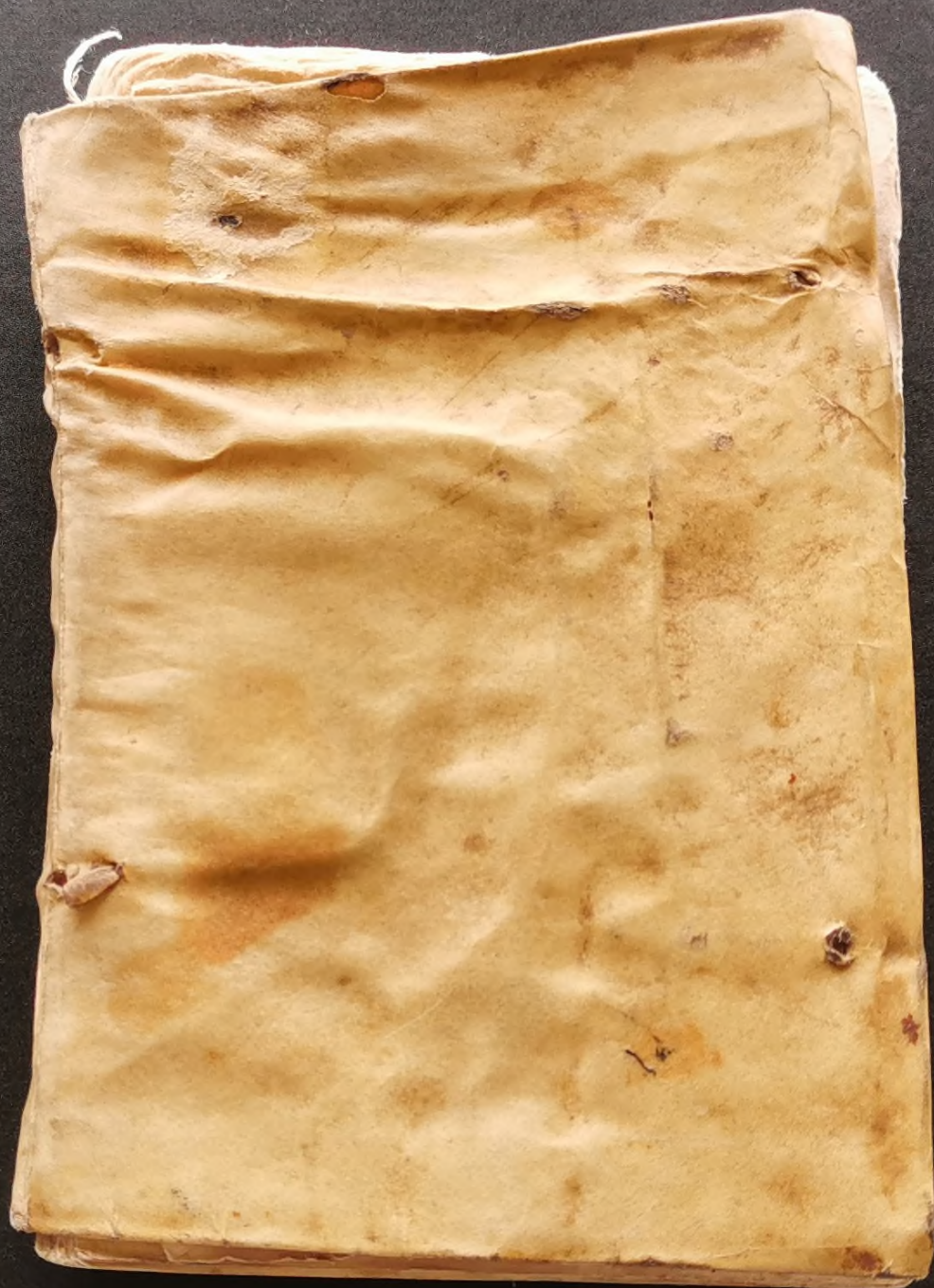
14 299

77

6/12/92

206 S

*Pionys, naces Mitebia dedige Misa,
Hanc librum nostris signis agnoscitur
Gregorio domini Madohio
Hec librum aduon D. D. C.
Alta Transilvania
1598.*

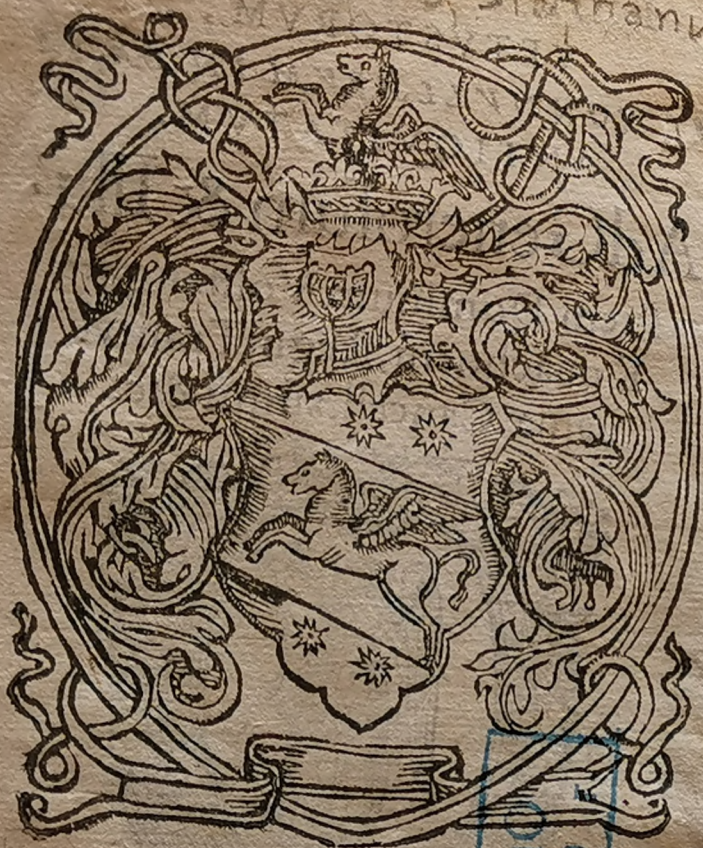
Commia

Biblioteca
C.P. Esterházy
N^o Inv. 14 492
B/8.

*Pionys, naces Mitebia dedige Misa,
Hanc librum nostris signis agnoscitur
Madohio*

ANALECTA
LAPIDVM
VETVSTORVM,
ET NONNVLLARVM IN DACIA
ANTIQVITATVM.

Patauij, Apud Laurentium Pasquatum . 1593.
Superiorum Permissu.

IN STEMM A

Gen. & Ill. Domini

Volf. K. Cancel

larij &c. R 5936

Szamosközy

Liger æthereos cum Pegasus iret
in orbes

Modo natis Gorgone pennis,
Habuisse creditur leuem

Aera pro terra, rutilantes pro pede pennas:

Ac sidera subter eunti

Densaq; supra nubila,

Lactea quæ superos ducit uia quaq; reducit

Summi in penetrabile tonantis,

Per mille Cæli imagines:

Omnia conuexi flammantia sidera mundi

Affurrexere uolanti,

Cunctis loco cedentibus.

† a Aureus

Aureus hic Delphin, nitidis hic urniger undis,
 Et lumina virginis almæ,
 Totusq; cœlorum chorus.
 Quis nitor, aiebant, nostros immigrat in orbes,
 Radians cui certet Apollo,
 Hecatesq; triplicis iubar?
 Ales humo conscendit equus, recipitq. uolatē
 Compago decemplicis orbis,
 Pæana lætum concinens.
 Talis sidereum Te fert super æthera uirtus,
 Et cum uiuace perennis
 VIRTUTE PARTA GLORIA.
 Cui reliquum cedit uulgus, dum tendis in astra
 Per iter Pimplæidos undæ
 Virtutis ala præpetis.
 Sic petitur cœlum, tali sub pondere magni
 Humerus sudabit Atlantis,
 Sic Pelion tanget polum.
 Viue diu patriæ, superorum munus, & ingens
 Meterei gloria regni,
 Gemina refulgens Pallade.

Generoso :

Generoso, & Illustri Domino

Volffago Kouachocio,

Regni Transiluanie Cancellario
 summo, ac Sereniss. Principis
 Consiliario, domino mihi
 benignissimo.

ELVT I qui
 edificijs ultimas
 imposituri sunt
 manus, Illu-
 stris et Gen. Do
 † 3. mine

mine, superliminari vestibulorum
aut portarum preciosa marmora
stematibus lemniscisque decora-
ta praefigunt, quibus toti structu-
ra elegantiam ornatumque conci-
liant: Ita dum ego trivialis archi-
tectus, obsoletos hos lapidum titu-
los ac quadam alia eius generis
λείψαντα, velut cimenta quadam di-
spersa hac farraginum calce com-
mitto conglutinoque, Illustris D.
Tuae nomen praeter alijs imprimis oc-
currit, quod propylaeo huius meae
casulae pro ornamento praefigere.
Nam cum ruditatem huius scri-
pti neque rerum excellentia, neque
verborum elegantia lectoribus com-
mendet,

commendet, non ab re à tanti nominis
splendore speravi tenuitatem ope-
ris huius non leue pondus acceptu-
ram. In quo quidem etsi dubius
animi herebam, par ne esset tan-
tum pyropum Samiae huic testae
includere, qua magis deteri quam
illustrari videtur: hanc tamen
animi trepidationem minus qui-
dem liberalem, sed tamen sui con-
sciam, vicit meritorum Ill. D.
Tuae in me magnitudo, cui non a-
equivalente antidoro (quid. n. à me
proficisci potest, quod illi par esse pos-
sit?) sed aliqua saltem grati ani-
mi testificatione respondere, a quo
sanè et conveniens esse duxi. Qua

scribitur

† 4 propter

Propter frontem huius libelli meae
tamquam prima subsellia à nomine tam
illustri tamquam multis nominibus
mihi venerando occupari volui,
ut et scripto huic decorem conce-
liarem et benemeritorum Ill. D.
Tua memoria his qualibuscumque
diatribis quodammodo recoleretur.
Indidit hoc Ill. D. Tua, natura,
ut beneficus in omnes esse velis:
fortuna, ut possis: doctrina, qua
excellis, maiestas, ut studio et a-
more prosequaris eos, quos ali-
qua literarum commendat opi-
nio. In quorum numero, etsi me
non colloco, ita tamen in me quoque
beneficiorum Tuorum torrens
exundavit.

exundavit, ut silentio potius ea ve-
nerari, quam verbis decantare
satis esse ducam. Nam antequam
Illustri D. Ladislaus Sombor-
ius, (quem pia memoria et hono-
ris causa nomino) parens fortuna
mea, optime de regno Transylva-
nico meritum spiritum Deo red-
deret, iam tum Ill. D. Tua me
in clientela suam recipere benefi-
cijque cumulare non destitit. Itaque
Generoso optimi illius parentis fi-
lio Alexandro Somborio me ad-
iunxit, ut eius ope et auxilio sub-
nixus, ac eodem veluti in contu-
bernio degens, una cum eo ad Mu-
sarum si non penetralia saltem ve-
stibula

stibula aditus pateret. Ita uestris
auspicijs tanquam casula fortu-
naeq; meae larium tutelarium
benignitate, his perpaucis annis
in hominum luce pro nostro mo-
dulo uersati sumus. Verum enim-
vero nihil magis homini propriū,
nihil magis commune cum Deo,
quā benè de alyis mereri. Hūc
animum tolle à superis, ruet totū
uniuersum: tolle à principibus ui-
ris, labascet omne rerum huma-
narum syntagma. Quis uerò p-
ter animi excellentiam, caeteras
quoq; dotes, quas alma uirtutum
mater Sapientia in Te genuit,
non admiretur? Hinc inclytus

Polonia

Poloniae Rex Stephanus, Rex
inquam ille fortissimus idemq;
doctissimus, dum ex praecipuis
Trāsylyvaniae Proceribus Triū-
uiros ad regni eius gubernacula
cooptaturus esset, quorum prudē-
tia & sapientia Principis Sere-
nissimi nepotis sui nondum adul-
ti inclyta indoles regeretur: Illu-
strem quoq; D. Tuam in princi-
pem hunc Cancellariatus magi-
stratum iam antea allectum,
Triumuiratus quoq; & primi à
Secretis Cōsiliij munere insignijt,
ut Ill. D. Tuam ueluti mirificū
quendam ac diuinum Geryona
triplici oneri ferundo parem fore
indicauerit.

iudicauerit. Ita recta à templo
Virtutis ad templum Honoris,
Rex ille magnus & virtutum
& literarum aestimator, praebe-
sa veluti manu Ill. D. Tuam
deduxit. Nec sanè spem pruden-
tissimi Regis destituit: in tanto
enim theatro collocatus non mo-
do toti illi regno charus, sed et ex-
teris admirabilis fuisti, ut non tã
virtus Tua triplici illo munere,
quam virtutibus Tuis triplex il-
lud munus totaq; patria corona-
ta esse videatur. Cuius animum
nullus Vertumnus alio ab aequo
bonoq; deflexit, nullus Momus
quanquam Lynceus carpere po-

cuius

tuit, nullus liuor quãquã ex taedio
loco suo dimouere potuit. Cuius
aula velut totius regni concilia-
bulum, bonorum omnium asy-
lum aequitatisq; officina patet:
unde nulla constitutio, nulla pri-
uatarum publicarumq; rerum
sanctio, nullum diploma, nihil de-
niq; quod è repub. atq; è dignita-
te Principis sit, exit, nisi censu-
rae styloq; Tuo, velut normae
singulari primum subiectum sit:
ad quem veluti ad magistratuū
omnium, post Principem sum-
mum antistitem, secretiorisq;
Consilij Phœbum, Nobilitas re-
gni vniuersi velut ad oraculum
confugit,

confugit, cuius prudentia & ingenij sagacitate uelut oculis emissiticijs regni eius tribunal perlustratur, ne quid usquam hians, ne quid extra modum redundans, ne quid deniq; non loco suo positum in ijs quae dignitatem Principalem spectant, inueniatur: qui deniq;, ut uerbo absoluiam, promus cōdus est omnium eorum, quibus clementia liberalitasq; Principis summi aliorum uirtutes remuneratur. Quae omnia pluribus referrem, nisi scirem Ill. D. Tuam, uirtutis suae tacita meditatione potius, quam publica earum prädicatione frui

malle.

malle. Cui igitur magis quam Ill. D. Tuae has antiquitatis exiguas reliquias nuncupem? paucas quidem illas, nec dignas quae tanti Patroni tutelae submittantur: sed tamen qui autorem earum patrocínio haecenus et fauore benigniter dignatus est, aequum est, ut & ea quae ab exiguo cliente proficisci queunt, benignè idem excipiat. Nunc itaq; dum his aliquot diebus, Excellentissimus uir Caesar Cremoninus Philosophicae Cathedrae in hac Academia alter Primas, studiorum nostrorum venerand⁹ praestes, ex more Academiae praelectionibus

praelectionibus publicis & priva-
tis otium sed tamen literarium
indulget: nos quoque interim
^{ἐν σχολάζοντες}, à solidioribus studiis
ad hac diuerticula non penitus
^{ἄμωρα} excurrimus, ut dum vul-
gus vulgare Lupercalib⁹ his Bac-
chi festis, suis personis orgijsq; co-
peratur, nos saniore fortassis
Bromio perciti hos thyrsos Scho-
lasticos versaremus. Quapro-
pter hos insubidos antiquitatis ci-
neres ex iſeris reuocauimus, quò
velut in aprum Troianum mul-
ta rerum genera infarſimus, ac
veteranas has merces nouis au-
ctarijs interpolauimus. Nā cur

bis

his elogijs hac miscellanea non or-
nem? cum & Aristarchi ^{ὀβελισαί}
non solum ea talibus dictarijs con-
fossuri, sed penit⁹ iugulaturi sint,
& scio me à vulgo quoque consimi-
libus sermunculis vapulaturum.
Sunt quisquilia fateor, quas ta-
men dum ruffamur, velut rima-
tores qdā arena, gēmas non leues
inde eruimus. Gemmas voco pau-
cos priscorum autorum locos vel
ostensos vel explicatos. Nec vero
doctis censoribus hic quicquam
præiudicamus, quorum vberibus
campis dimetiēdis nostra decem-
peda par esse non potest: Sed ut
ansam cogitandi de quibusdam

††

uel

vel tantis ingenijs suppeditem, si
tamen ad has minutias indaganda
descendere poterunt. Nec sane ego
aliter fecisse iudicabor, quod
de Diogene illo proditum est. Phi-
lippus Macedo bellum Corinthijs
intulerat. Illi protinus hostem
propulsaturi in urbe discursare,
muros firmare, vallos erigere, alios
scuta sibi aptare, alios balthreo
se cingere, hos tesseram per aciem
prodere, illos agmen explicare, e-
quites ad cornu, velites ad statio-
nem quisque suam currere, ac sua-
rum quoque rerum mirum in mo-
dum satagere. Quos videns Dio-
genes, cepit ipse quoque suum do-
lium

lucum quod illi gurgustij vice erat,
in urbe sursum deorsumque volu-
tare, ac quodam interrogante,
quidnam ageret: Ego quoque, inquit,
quod mearum est partium ago, ne
unus inter tam multos cessator
esse videar. Ita sane dum alij pre-
ma nota σόφοι sublimia illa scru-
tantur, nos quoque velut colligen-
dis in litore lapillis aut arena mi-
cist hanc operam posuimus, excel-
siora illa magni roboris Atlanti-
bus relinquentes. In extruenda
domo, fundamenta, columnas, epi-
styliam, angulos ac alia maioris
momenti, ipsi architecti ad amuf-
sim componunt, cetera opera cal-

cē subigunt, camenta conuehunt,
tectoria densant, ac magnis eorū
laboribus hi non magni momenti
ministri, aliquid tamen adiuven-
ti adferunt. Nos quoq; collecta
hac rudera non fundamentis sub-
sternimus, sed subter subgrundas
aut canterios locamus, quae Tela-
mones illi sustineant, casura ni il-
lorum robori innitantur. Si qui
verò sunt tanta duritate ne dicā
diritate praediti, ut ne audire qui-
dem ista sustineāt, his in promptu
erit illam Epictetea sententia par-
tem seruare, τὸ ἀσχεῖν, abstinere.
Prometheus ille cum pro animan-
do humano plasmate ignem de cae-

lo detulisset, ac Satyrus eum oscu-
lari vellet, admonuit ne mentum
illi admoueret, non enim è re sua
foret: Ita hi Catones asperis Mus-
sis literis initiati, poterunt alteris
trum sequi, voluntatem. n. in suo
arbitrio sitam habent. Ego potius
dum hac Dacica scribo mirari sa-
tis nequeo, unde fiat ijs in locis tā
insolens rerum domesticarum fa-
stidium, ut huiusmodi reliquias
ad nostra tempora velut ex ma-
gno naufragio delatas, pleriq; con-
temptu potius eleuandas, q̄ memo-
ria mandandas cēseant: qui tum
officio bene persuncti esse sibi vide-
tur, si quàm maximè, velut in

Eleusinia sacra iurati, taceant,
ac tanquā in Elysijs campis dor-
mientes requiescant, nec quicquid
in lucem promant, quod alijs sit
usui. Ita sit ut quandoque non ma-
gis temporis iniuria destruendo,
quam hi silendo memoriam anti-
quitatis posteritati eripiāt. Neque
verò huiusmodi leuia à summis
ingenijs requirimus, quæ semper
habent quibuscum colluctentur:
adolescentium erant hæ partes, quæ
veluti per oblectamentum in ijs ali-
quid opera ponerent, quæ etsi videan-
tur nauci plane esse nullius precij,
in his tamen asphodelis et maluis
nusquam non obuium esset aliquid quod

inuare

inuare posset. Nos vix vel exi-
guam eorum titulorum quæ in Da-
cia supersunt, partem huc congesi-
mus, nec enim potestas fuit omnia colli-
gendi. Et horum apographa velut
periculum quadam transgredere dum in palam
in mentem venerat ut hanc lucem
aspicerent, totiesque me materia re-
ditas ab incepto deterruit, quo-
ties ad inceptum rei nouitas re-
uocauit. Quod tamen sanè (nisi me
opinio fallit) plus est fortassis, quam
si fescenninos scripserim, aut na-
nias prætexasque fabellas atque al-
ia huiusmodi aurium oblectamē-
ta decantassem. Itaque illud his

†† 4 formulis

formulis edendum curauimus, q̄
ut nostri Aristarchi vicio nobis
ne vertant, ēt atq; ēt precamur,
ac simul deā Peitho mihi propi-
ciam fieri precor, ut apud illos fi-
dem pariter et gratiam inueniā.
Video. n. iudiciorū ancipitem aleā
in hāc talariam tabulā à plerisq;
p̄fici. Senionem aut Venerem ra-
ros mittere, damnosam caniculā
p̄multos. Qui dum ἀσφαλιζοι, nos
interea post hāc tabellam silentiū
nobis impantes latebimus. Dum
hac schediasmata typis tran-
scribendum curo, audio Volffan-
gum Lazium & Stephanū Tau-
rinum viros doctiss. de lapidibus

Dacicis

Dacicis iampridem aliqd in Au-
stria emisisse. Verum hoc apud
me ^{φῆμι} tantū ^{φῆμι} Quod si eius
videndi mihi potestas fuisset da-
ta, aut his scribēdis supersedisē,
aut hāc orbitam illorum uestigijs
prius tritam meliori forsan cursu
obuiissem. Nūc cum ipse primus
quasi hoc curriculum cucurre-
rim, non mirum si puluerem ma-
gis Olympicum ex hoc pentatlo q̄
præmium aliquod retulerim. Ni-
hil hic alys propinauimus admi-
rādū, unde nos reputemur alpha-
penulatorum: quid. n. ex hac la-
cuna p̄clarum promi poterat? E-
didimus ea ne magis q̄ perierāt,
perirent.

perirent. Vbi si non oīa, quaedam
tamen uidentur esse alicuius mo-
menti. Tu uerò Gen. 55. Ill. Do-
mine, cui hoc genus reliquiarum
cordi esse nō dubito, has lapidum
syluas ueluti absurta messis glu-
mas, paucarum hebdomadam la-
bore coacervatas, primitias labo-
ris mei, accipe libens precor. Et
si forte in ijs concinendis ego Chæ-
rili temeritatem sum imitatus,
Ill. tamen D. Tua, pro sua ma-
gnanimitate Alexander esse ne
desinat. Scriptum est exiguum,
rude, nauci ac penitus tanquam
summi philosophi animal illud e-
phemeron, quod eodem quo nasci

tur

tur die, interit. Nec sanè genium
habet, quem Martialis in uictu-
ro libro requirit. Verum si iudicio
Ill. D. Tua probari uidero, tum
me precium opera fecisse putabo,
atq; adeo iam non hemerobion,
sed polybion fore arbitrabor, nec
minus laetabor, quàm si linenda
cedro aut notanda minio in me-
dium doctornm huius aui protu-
lissim. Solius aut Ill. D. Tuae
calculus mihi in praesentia qui-
dem sufficiet, quò si aliorū quoq;
bonorum suffragium acceperit,
erit quod mihi iure gaudeam. Si
uerò vulgi, hoc quicquid est truti-
na expendatur, nihil inde prater

contemtum

contemptum me reportaturum es
se confido. Tua igitur Ill. D. ut
placeat iterum precor, quod si
fiet, tum, quod ex Seneca didici,
iudicia aestimabo non numerabo.
Deus Ill. D. Tuam toti Regno
Transylvaniae incolumem diu
conseruet. Patavij, Anno
M. D. XCIII. XX. Febr.

Gen. & Illustri
D. Tuæ

deditissimus servitor

Stephanus Zamosius.

Generoso & Illustri Do
mino Volffango Ko
uachocio Can
cellario &c.

Alexander Somborius
Transylvanus.

I uacat in tanto grauiorum pon
dere rerum,
Gloria Carpatici, vir Genero
se, soli,

Perlegere è tenui deductas fonte Camænas,
Te duce dicenti pauca, benignus ades.
Si pius Aeacides triplicem dum Pallada discit,
Semiferum fertur concinuisse senem,
Primitiasq. suæ dedit illi iure Camænae,
Auspicio cuius culta Minerva fuit:
Iure tuarum etiam referet præconia laudum
Nostra patrocínio dedita Musa tuo.
Gratia tergemino nam deuinctissima nexu,
Gratia lethæum non subitura uadum,
Sic

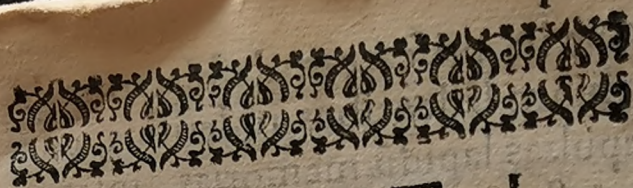
ALIVD.

Vod nunc prodit opus breue
Môtanæ referens rudera Dacia,
Nequaquam meritis modis
Exornare potest hæc tenuis lyra.

Nam quæ tempus edax diu
Indignis tenebris clauferat, iis modò
Tu reddis nitidum iubar
Præclaris meritis. Hinc meritò pia
Acceptum referet tibi
Transyluania, quòd sic decoras eam.
Ergo mactæ animi pie
Vir, te & longifluis infere seculis.

Franciscus V Vas
Transylvanus.

CAPVT I.

LAPIDVM OBSOLETAS MEMORIAS
in lucem reuocare, est alicuius momenti.

Vemadmodum qui
ædificia molun-
tur, ex ruinis parie-
tinisq; ablumpta-
rum uetustate æ-
dium, cœmento-
rum fragmenta, assulas, imbrices,
truncos lateres aliaq; id genus ru-
dera eruunt, quæ in iaciendis fun-
damentis parietumq; coagmenta-
tione operi infarciant, non quò spe-
ciosiorem, sed firmiorẽ minorisq;
constantem erigant structuram: Ita

A sepe

sæpe in priscarum desolataramq.
urbium sedentibus ruderibus, con-
sepultas lapidū memorias, ipsasq.
vetustatis cicatrices inuestigamus,
quæ in seriam adhibitæ cogitatio-
nem accessione aliqua ingenium
nostrum, si non implere, certè im-
buere utcunq. possunt. Mars siqui-
dem fatalis ille regnorum omnium
urbiumq; carnifex, æquum se beni-
gnūq. hoc in uno posteritati præ-
bet, quòd cum florem vigoremq.
urbium plurimarum decerpserit,
præclaraq; hominum opera abole-
uerit: memoriam tamen uetustatis,
rerumq; multarum monumenta
ex ipsis cineribus nobis gratifica-
tur, nec totum omnino quod deuo-
rauit, ablumit. Itaq. ipsa etiam uetu-
statis detrimēta, ipsæ urbium quis-
quiliæ

2
quiliæ rerumq. damna, usum qua-
lemcunq. hominibus præstant, nō
electum sed fato traditum; non se-
cus ac incendium Phaethontis,
quod cum totum depasceretur or-
bem terrarum, idem tamen ipsum
illustrabat mundum. Talium ana-
lectorum adminiculo fulti hac re-
pestate uiri de re literaria optimè
meriti, multa Latinitatis faucibus vl-
nera veluti præsentis quodam alexi-
pharmaco feliciter sanarunt, uoca-
bulis eluxatis genuinas literas, ora-
tioni hiulcæ appositas sententias,
uetustati memoriam, obscuritati
lucem reddentes. Atq; ideo illi ii-
dem rerum literariarum *εὐσεβίας*
Curiones, diuersiq. item Principes,
multis in regionibus statuas obso-
letas, titulos scabrosos, cippos, æra
A 2 mar-

marmoraq. squalore obducta, aliaq. uetustatis agalmata, temporis iniuria fere abolita, uelut alteri Deucaliones, ex ruinarum sepulchris in uitam reuocarunt animaruntq., lucem illis loquelamq. præstātes. Mox etiam iis uelut ex naufragio collectis tabulis, peculiare *νεμυδιαρχιον* ac tutas ueluti fauissas ubi cōseruantur, attribuerunt. Quorum studium, quis est qui non uideat, quantum emolumenti & subsidii literis afferat? Talis lapidum thesaurus, est uerè *ἐρμαιο* illud in biuiis positum, uiarum diuersarum rerumq. index, quod in literarum monumentis ob temporum inertiam uacillantibus, ad sententiæ scopum indagatores protensa manu ducit, certoq. indicio rem demonstrat ac

inter-

³
interpretatur. Si qua uerò unquā regio ruinis multifariis bellisq. lacerata est, certè Thracia Martis patria, ac pars olim eius Dacia, Danubianusq. ille tractus ac finitimæ iis prouinciæ, ita semper fuerūt *ἡ τὸ πρᾶξι γέννηθεντες* Herculeisq. laborib. ac cladibus continuis uapularunt, ut non immerito ab Euripide domicilia Martis sint appellatæ. Quapropter iis in locis multa urbium cadauera suæ ruinæ molibus conspulta passim uisuntur. Nec libet hic earum rerū historiam texere: *ἡ γὰρ πρᾶξι* duntaxat uetera, Apinas inquam & Tricas Dacicas, ac uelut ossa urbium passim ex bustis earum collecta, quæ sola Mars funestus reliqua fecit, desumptaq. ex illis apographa, quorum quidem potestas no-

A 3 bis

bis est data: digito ostendemus, ac
tanquam Absyrti membra dissipa-
ta, in artus, quā possumus, redige-
mus.

CAPVT II.

TRANSYLVANIA EST VETERIS
Daciae pars, Carpaticis montibus Herci-
niaq; syluae parti insinuata. Iazygum regio
non est Transylvania. Plinii locus ostendi-
tur. Strabo emendatur: Tacito lux additur.

ransylvania Græcis
Monarchiam obti-
nentibus Thraciæ an-
numerata est, à qui-
bus omnis etiam illa
ora nec cælo nec solo, ut Pompo-
nius ait, tractabilis, ac à reliquo
Græ-

4
Græciæ corpore asperitate, mon-
tium & sylvarum sequestrata, co-
nomine donata est. A Romanis
scriptoribus Scythiæ Europæ pars
fuit habita, ac Daciæ nomine cele-
brata. Ea olim à Tibisco fluuiio ad
Euxinum usq. Pontum, à Sarmati-
cis deniq; montibus ad Danubiū
usq. fuit protensa, uasta amplaq;
regio. Hodie ea quæ Transylvania
est, uix trientem ueteris Daciæ im-
plet. Ptolemæus præter hanc descri-
ptiōem Carpaticis etiam monti-
bus Daciam circumscribit, qui à
Sarmaticis montibus orti ultro ci-
troq; radicibus dispalatis in Daciā
descendunt, ubi diuaticati insulari
quasi forma Transylvaniam regio-
nem constituunt, atq; hic iam Car-
pati nomen obtinent, ex Ptolemæi

A 4 descri-
*Dacia antiqua Saxæ Ruffus in capite de Traiano
in circulo habita tradit de his antea milia
passum, quibus respondens Vngarica millia
centa quadraginta uia fore.*

descriptione. Atq. hoc ideo libuit
referre, quòd uideam plerosq. in
Sarmaticorum montium & Carpa-
ti descriptione hallucinari. Itaq;
Transylvanici montes, quibus ip-
sa regio insinuata est, non Carpa-
ti radices, sed ipse est Carpatus. Syl-
varum autem saltus, qui hos mon-
tes undiq. uestiunt, & à quibus re-
gio ipsa nomen sortita est, Herci-
ciæ sylvæ appendices esse, ueterum
testimonia confirmare uidentur.
Cæsar enim lib. 6. comment. Herci-
ciniam Syluam in Europa omniū
maximam in Germania oriri ac re-
ctā fluminis Danubii regione ad fi-
nes Dacorum pertinere ait. Quòd
uerò hodie eius sylvæ magnitudo
tantopere à ueteribus decantata,
continua non est, sed multis ubiq;
longisq.

longisq. interrupta spatiis, popu-
lorum inhabitantium, multitudo
effecit quæ excisis syluis supera-
tisq. montibus habitationi eam ac-
commodam reddidit. Nec solum
in regionibus temperatis hæc popu-
lorum propago diffusa est, sed & lo-
ca torridæ plagæ præ urentissimo
calore, atq. adeo ipse quoq. inte-
rior septentrio præ uehementi ge-
lu olim inhabitabilia hodie cultori-
bus non destituuntur, quod expe-
rientia recentiorum manifestè cō-
probauit. Atq; ita Aristotelis & ue-
terum de iis sententia uera esse po-
test. Non enim illis seculis, sed po-
stea habitari cæpit, populorum p-
pagine omnes terrarum partes oc-
cupante. Fuit olim Dacia florēs
non opibus tantum & summis Re-
gibus

gibus, sed & urbibus. Ptolemæus celebriora eius opida XLII. fere enumerat. Nunc uix paucarum uel ruina superest. Primus Traianus eam Romano imperio adiecit, uictoq. ac interfecto Decebalo Rege, in p. uinciæ formam redegit, quam ducentis fere post annis Galienus amisit, ac iterum se illa ab Imperio Romanorum uindicauit, libertatiq; pristinae asseruit. Sicut autem Euphrates ab Oriente fatalis fuit imperii Romani terminus, ultra quæ infauis semper auspiciis processu est: Ita à Septentrione Danubium, & nō multo tempore Daciam, fortuna illorum potentia obices posuerat. Has autem Dacias non soli Daci, sed aliarum etiam gentium promiscua multitudo olim inhabitauit,

6
tauit, ut Sarmatarum, Getarum, Bastarnarum Iazygum, aliorumq. item, quorum & Ouidius exul toties meminit. Iazyges uerò qui & ubi fuerint multi inquirunt, nec ab re. nam uix eorum uel memoria superest amplius. At fortassis non difficile inueniri possunt. Ptolemæus enim qui Antonino imperante uixit, regionē Iazygum Tibisco fluuiio, Danubio item & Sarmaticis montibus comprehendit. Quod terræ spacium nō est aliud, quam mediterranea illa & campestris Ungarię pars Danubio Tibiscoq; fluminibus interiecta. Non igitur rem satis uidentur assecuti Geographi huius temporis, quorum pleriq; Iazygum regionem Siebenburgū, hoc est, septem Castra seu Transyluaniam

niam esse statuunt, cum hæc ipsa
olim fuerit ueteris Daciæ, non Iazy-
giæ pars. In Iazygum regione po-
nit Ptolemæus Gormanum, quod
hodie Cassouiam dixerim, si Geo-
graphorum filii non repugnabunt.
Ii certè falluntur qui Claudiopolim
Transyluanix esse annotarunt, cum
& eleuatio poli & situs regionis to-
to cælo repugnent. Claudiopolim
esse Zeugma Ptolemæi multi lapi-
des in Transyluania docent. In me-
diterraneis Iazygum obsoletæ gen-
tis oppidum adhuc remansit, Iaz-
brin, idest Iazygum fons Germani-
ca nomenclatura. Ex his Plinii lo-
cus, lib. 4. cap. 12. nat. hist., excuti
potest, qui Dacorum à Iazygibus
pullorum in interiora montium Car-
paticorum sic meminit:

Cam-

7
*Campos & plana Iazyges tenent,
montes verò & saltus pulsi ab his
Daci, ad Patissu amnem à Moro.*
Patissum autem intelligo fluuium,
Tissum seu Tissam, Ptolemæo Tibi-
scum dictum. ociosè prima syllaba
Pa in Plinio adiecta est. Quàquam
ne næuus aliquis occupauerit locū,
ut innumera alia in Plinio, dubita-
ri, potest. Itaq; si liceat in Curiam
Criticorum hanc coniecturam in-
ferre, legerim: *Pulsi ab his Daci
ultra Tisum amnem ad Moros.*
Pro quorum postremo vetus lectio
in Plinio habet *Amoros*, quod ver-
bum diuisis syllabis legendum est,
ad Moros. Moros autem fluuius
est Daciæ, idem adhuc nomen in
vulgo retinens. Tacito Marus, quæ
mox

mox citabimus. Tibesis apud Hero-
dotum in hoc eodem climate poni-
tur, qui Tibiscus esse putatur, etiā-
si descriptio non penitus quadrat.
Apud Ammianum verò Parthiscus
legitur voci Plinianæ cōsimilis. Da-
corum & Iazygum descriptio, quā
Plinius ostendit, ad mentem Ptole-
mæi apprimè quadrat. Nec vero Da-
ci poterant à Iazygibus pelli ad Pa-
rthum amnem à Moro, nisi ipsi pul-
lores tenuissent partem Occidenta-
lem ad Tisum fluuium. Ex qua Pto-
lemæi & Plinii consideratione, lo-
cus quoq; ex Strabone lib. 7. casti-
gari potest, qui ait, *Getas mediter-
ranea occupare ab occidente Ger-
maniam versus & Istri fontes.*
Atqui ad Istri fontes, qui in media
fere

8
fere Germania oriuntur, Getæ nun-
quam habitarunt, cū ea Europæ
pars ab omni ævo Germaniæ fuerit
attributa. Pro Ἰστρο itaq; τισος legen-
dum esse, res ipsa liquidò demon-
strat. Oritur enim Tisus in monti-
bus Carpaticeis, quibus Daci & Ge-
tæ terminantur. Et facilis fuit la-
psus, notissimi fluminis nomen p-
min⁹ noto ponere, vocabuli quoq;
lineamentis non multum repugnan-
tibus. Deinde verò Danubius ad
fontes suos Ister non est dictus, cū
hoc nominis in Pannonia tandem
ad Taurunum assumat, vbi Græcis
vicinior, à quibus Ἰστρος dictus est,
multa fluminum rapina onustus de-
labitur. Extat lapis ad Vlpiani Tra-
ianam, in quo Tibissi & Danuuii
(sic enim scripta sunt) præfectura,
Pontisq.

Pontisq; Traiani cura legitur. Is ad
latus urbis, quā amphitheatri ma-
gnifici rudera spectantur, habetur:

M. PAPIRIO M. F. COR.
PRAEF. COH. I. PANN. IN DACIA
PRAEF. RIPAE. TIBISSI. DANVVII.
CVRATORI. PONTIS. AVG. IN MOESIA.
II. VIRO. POP. PLEPSQ. IULPIA TRAIA.
SAR. PATR. H. M. P.

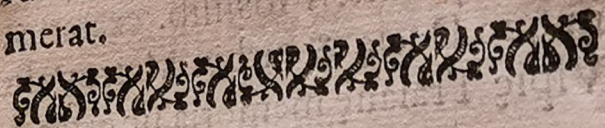
Ex quo & distinctio Volaterrani ue-
ra esse uidetur, qui Mœsiam hanc
Dannubio uicinam, eam uerò quæ
in Asia est Mysiam dici contendit.
Transyluania autem nullos adue-
nas, uti ferè omnes montanæ regio-
nes, indigenas uerò fluuios multos
habet, è quibus Moros Plinii est, ut
diximus. Iam uerò & apud Tacitū
lib. 2. Annalium, siquid obscuri-
tati illi locorumq; & gentium cali-
gini,

9
gini, cōiectura opis afferre potest;
Marum & Cusum flumina ultra Da-
nubium, inter quæ Marobodui &
Catualde Regū milites fuerant col-
locati, hos fluuios Dacia oriundos
intelligo. Quorum prior Marus,
& nomen ad hanc etatem in vvlgo,
& literas in libris integrè retinuit.
Posterioris autem primam syllabā
tempus deprauauit. Nam cum supe-
rioribus seculis T literæ columna in-
ferior, in C formam incuruata & su-
perne linea imposita à librariis scri-
pta fuerit, inde nēui origo nata est,
ut pro Tissum, Culum (quod nus-
quam est) irrepsit. Si itaq; in do-
ctorum urnam hunc calculum po-
nere liceat, sic locū Taciti legerim:
*Barbari utrunq; comitati, ne
quietas prouincias immixti tur-*
B barent,

barent, Danubium ultra inter flu-
mina Maris & Tissum locatur.
Que regio, Dacorum fuit & Iazy-
gum, qui & Iazi à Procopio & Qui-
dio dicuntur, quę gentes omnes ho-
die perierunt, uel in Sarmatarum a-
liorumq. populorum familiam de-
generasse putantur. Beatus Rhena-
nus per hunc Cusum qui apud Ta-
citum legitur, Chrysium Dacię flu-
uium, qui nunc Keres appellatur,
intelligi uult. Cuius auctoritati non
inuitus assentio. Et potuit ex Chry-
sio seu Chrusio in Cusum corrup-
pi id uocabulum. Porro Marus flu-
uius Getarum, apud Strabonem Ma-
risus est, qui tamen non in Danu-
bium, ut Strabo uult, sed in Tissum
proximè Danubium sese exonerat.
Maris fluius in hoc eodem tractu

ponitur

10
ponitur ab Herodoto, quem fluiū
Agathyrslorum esse dicit in Istrum
fluentem. Agathyrsl autē Scythię
siue Dacię fuerunt populi, quo-
rum multas nationes Plinius enu-
merat.

CAPVT III.

DACIA ROMANORVM FUIT COLONIA.
Vnde Valachorum reliquię. Sicularum no-
men futile commentum est. Transyluano-
rum Sicularum diagraphica scriptura. Ptole-
meus excutitur. Vlpia Traiana Dacia, non
est Corona urbs. Decebal cum Traiano bel-
lum. Columna Traiana Romę Dacici bellę
sculpturis ornata.

Daciam hanc, qua de locu-
ti sumus, Romanorum
fuisse Coloniam, præter

B 2 vete-

rum scripta, vrbiū quoq; multarū
cadauera testantur, ex quarum se-
pultis ruderibus lapides plurimi Ro-
manis characteribus notati hodie
eruuntur. Extat in aula Sereniss. Pri-
cipis lapis literis fossilib. exaratus,
in quo Dacie & urbis Metropolis
Vlpię Traianę memoria sic extat,

IMP. CAES.
M. ANTONIO GOR-
DIANO PRO FELICI
AVG. PONTIF. MAX.
TRIB. POT. II. COS. PP.
COLONIA. VLP-
TRAI. AVG. DACIC.
SARMIZ. METROP.
DICATISSIMA NV-
MINI MAIESTATI
QVE EIVS.

Et ad Vlpie Traianae rudera lapis al-
lius, ubi Marci Antonini ex cogno-
mento philosophi, & Daciae prouin-
cie titulus legitur.

Imp.

11
IMP. CAES.
M. AELIO. ANTONINO
PIO. AVG. PONT. MAX.
TRIB. POT. XVI. PP.
CVIVS NVTV ET AVSPI-
CIIS PROVINCIA DACI-
CA GVBERNATVR. M.
SVRRIANVS PR. PR
NVMINI EIVS.

In uico quoq. Vlpiae proximo, Da-
ciae prouinciae, Iassiorum & Daco-
rum militum talis legitur memo-
ria:

EX VOT. XXX.
MAGNO ET INVICTO IMP. CAES.
T. AELIO. HADRIANO. ANTONINO.
PIO. AVG. PONT. MAX. TRIB. POT.
XVI. COS. III. PP. PRO SALVTE ET
FELICI PONT. MAX. ET ANNIAE (D
FAVSTINAE AVG. CONIVGI. C. CLO-
VI. PRAEF. M. DACORVM. IASSIOR.
HANC STATVAM IN AVRARIA
NVMINIBVS MAIESTAT. Q. EORVM
Ac alii quoq. lapides paslim mani-
feste ostēdunt, Romanas Colonias

B 3 cam

eam regionem inhabitasse, à quibus
varijs bellorum tempestatibus for-
tunaq. loci dispersæ in eo tractu su-
persunt Valachorum familiæ, quæ
sanè gens nunc soli nata seruituri
nil est aliud quam Dauorum Parme-
nonumq. turba, ut non temere ue-
terum Dauorum regionem vna cū
fortuna occupasse uideatur. Hi nec
oppida nec patentes campos, sed
gurgustiola duntaxat mapaliaq; in
faucibus montium habitant, tripar-
titorum Transylvaniæ populorum
ultimi, ac fortasse nequissimi. Nec
eos quisquam Colonos Romanos
fuisse unquam censeret, nisi lingua
originem proderet, quæ licet tot se-
culorum spacio in catalectum quā-
dam degenerauerit, non obscure ta-
men Latinus sermo in ea agnosci po-
test

13
test. Quinetiam sese adhuc Roma-
nos appellant, cum tamen nihil Ro-
manæ indolis habeant. Vetus La-
tina lingua, in quatuor præcipuas,
longeq; discrepantes dispertita est
dialectos, in Italiā, Gallicam,
Hispaniā, & Valachicam,
in quarum singulis Latinæ linguæ
vestigia non dubijs indicijs elucēt.
Nec mirum fuit gentes toto cælo
terraq; dissitas, ab origine suæ lin-
guæ tam procul discessisse, nec .n.
mutuo commercio verborum vti
ob regionum interuallum potue-
rūt. Itaq; ut olim Græcia in quinq;
dialectos, sic hodie plerq; linguæ
in varias sensim diuaricantur lo-
quendi formas. Dicti sunt Valachi,
non à Flacco, ut Bonfinius & alij
comminiscuntur: sed quia ab ori-
gines

gines eorum à Pannonibus Olaz
vocantur, hinc Olahi, ac additis li-
teris tandem Valachi sunt dicti.
Fit autem sæpe vt in vernaculo in-
digenarum idiomate, peregrinas
originationes imperiti linguarum
confinant. Ita idem Bonfinius
Sekelos Transylvanos, à Siculis, qui
buscum nihil habent commune,
indigitat: cum certam ex patria
lingua teneant vocis originem, qui
bus sek hel, sedium seu comitiorum
locum significat. Quam vocem
vti barbaram ad comitia literarum
dictaturæ ille citans, ac in Latinæ
linguæ nobiliorem tribum intrude-
re volens, in Siculos μεταμόρφωσε, ver-
naculi verbi idioma prorsus abo-
lens. Cui etiam lepidam fabulam
intercalauit, metu Caroli Magni,

13
ne internosci possint, olim illos mu-
tatis sedibus & nomina commutat-
se. Verum Carolus cum ijs ne hi-
lum quidem vnquam pugnavit.
Temporum enim ratio, si quis cō-
puter, multis seculis repugnat.
Eorum regiuncula etiam hodie in
septem sedes est diuisa. Quæ etsi
non coniectaria, sed penitus ὀφθαλ-
μοφανῶ sunt, has tamen nullius oble-
tamenti ἐπιφύλλιδας nō vestigare,
nisi viderem quosdam securos ve-
ri, magna cum autoritate sed non
sine futile corybantismo, annalib⁹
quotidie eas nugas intrudere. Super-
est apud hos in Transylvania, ge-
nus quoddam vernaculum scriben-
di, qđ ab ἀρχαιογόνους eorum Scythis,
iam inde per multa secula posteri-
tati traditum, ac ab Oriente in Eu-
ropam

ropam illatum retinetur. Sicut au-
tem linguarum dissimilitudine
Asiatici ab Europæis herciscuntur,
ita & literarum notis scribendiq;
forma per omnia dissident. Nam
cum Europæi dextrorsum elemen-
torum figuras ducant, Asiatici si-
nistrorius suas pingunt *καρηνίζοντες*.
Ex his duabus scribendi formis cæ-
teræ etiam in toto orbe ut originē
habent, ita & motus qualitatem al-
terutram sequuntur. Sola Siculo-
rum scriptura noluit eas leges imi-
tari. Ea enim non ultro citroq; uti
Græca & Hebræa, sed initium à
summo faciens, horsum se capes-
sit, literis deorsum tendentibus ac
tam subtili complexione implica-
tis, ut paucissimis multa absolua-
tur sententia. Itaq; non scriptorio
sem

14
semper atramēto, sed p̄ticularis ob-
longis fustellitq; in quadrum dola-
tis, cultelli cuspide veluti stylo li-
teras conferti hærentes insculpunt.
Quod genus *ὑψηλογραφίας* cum ijs-
dem priscarum literarum notis hu-
cuscq; temporis penes illos reman-
sit. Talis typi exemplar perquam
vetustum integro volumine in bi-
bliotheca Magni Ducis Hetrutiæ,
Florentiæ hodie extat, mirandis sa-
nè & incognitis Europæ literarum
notis; charta libri non est opisto-
grapha, sed aduersa tantum parte
conscripta: verum ita ob subtilita-
tem papyri tralucet omnes literæ,
ut auersa quoq; parte non minus
quam aduersa legi pariter queant.
Non è lineis chartis, quales hodie
in usu, sed Nilotica papyro volu-
men

men constat, nec calamo est exaratum sed typo impressum, vbi verbum *συροίχα*, dependulæ, singulis lineis per quælibet interstitia insertis, inter sese distinguuntur. Nec verò ipsi tantum characteres, sed totus etiam codex multam vetustatem omnibus argumentis præ se fert. Vt iam desinant gloriari Europæi de sua cassiterographia, nuperrimè inuenta, cum hic liber ante multa secula impressus literis huic orbi incognitis, Scythas eius rei autores manifestè proclamet. Quod & Paulus Iouius ab Oriente per Scythas ad Europæos venisse rectè iam pridem scripsit. Dacorum porro & Iassiorum memoria, quæ in hoc lapide citatur, ita obsoleta est, ut non horum solum, sed & aliarum

15
liarum gentium, oppidorum, fluminum, regionum nomina penè extincta sint. Et qui uetera omnia ad recentiores posset accommodare appellationes, næ ille magnus Apollo inter literatos, inq. *ἀρχαιολογμένων* Senatu dictaturam merito capessere possit. Tantas enim totus terrarum orbis hac ultima mundi Chiliademutationes accepit, ut pene aliud à uetere uideri possit. Nam & ipsa Latina linguæ & imperii olim paræ Italia, uix uel nomina habet, quæ prius habebat. Iudea lustrum est, non Iudæa. Quid? in ipsa Græcia, quæ omnibus terris se imposuisse nomina gloriabatur, Græciā quæras, nec tñ inuenias, usq. adeo non aliena tantum, sed & sua nomina amisit. Ita & Dacia uetus quæ fuit, hodie Tran-

Transyluania, Transalpina & Modauia est. Quarum prior à syluarū ambitu cui est insinuata, altera ab alpium dorsis, tertia à Mæotide palude cui adhæret, quasi Mæotauia dicta fuit, quæ nunc Modauia nuncupatur, etiamsi Bonfinius & Volaterranus secus ariolentur. Dacorum, Iazygum aliorumq; indigenarum sedes lacunosas aduenę Ungari nuper inuolarunt, prioribus illis vel eiectis vel in seruitutem missis. Porro Transyluania (ut & hoc obiter addamus) per simplex scribendum est. Nec enim necesse est hic in literis *πλεονάζειν*, uti nec sit in transcribo, transpicio, transcedo, &c. Quid? quod legitima orthographia y quoq; Græcorum illinc explodit. Silua enim Siluanus

16
& *πλεῖστα*q; huius familiæ uocabula per i Latinorum scripsit antiquitas, quod ex inscriptionibus uetustis nō dubiè cōstat. Qui uerò à Græcorū *δαν* id uerbū deducūt, nō tā uocis originē, quàm naturā rimari uidētur. Daci autē Dauī & Dani iidem fuisse putātur, ex quib. serui apud Comicos Latinos habentur uti apud Græcos ex Lydis & Mysis. Et extant apud Ptolemæum oppidorum nomina, Dauorum incolarū nomen referentia, ut Sergidaua à Dauis & Sargetia amne dicta, ubi & hodie Deua Synonymum castellum in editissimo iugo situm est. Hæc oppida *ὁμοιοτέλευτα* Singidaua, Comidaua, Sergidaua & plura quæ Ptolemæus habet in daua desinentia, gentis eius genetiū demonstra-

re videntur. Quanquam sunt qui
pro daua dana scribant. Sed utrūq;
cum antiquitate rectè conuenit, nā
Dauī & Dani vnius gentis nomina
Synonyma esse dicuntur. Atq; ideo
& Danubium Cato dictum esse
vult, quòd ei Danæ gentes accolæ
nomen impresserint. Lapidum ve-
rò reliquiæ in Dacia, daua osten-
dunt dici oportere. Lapis truncus
propter Sacellum Ostrohiense (is
vicus est Vlpia Traianæ proximus)
Sergidauensis oppidi nomen sic
habet.

AVL. CRIS.
VOLT.
XIII.
LORVM INIVRIA ET . . .
NIS VIOLENTIA
DIRVPTVM. POPVLO
PLEBIQ. SERGIDA
VENSI RESTITVIT.

Cuius

17
Cuius lacunæ sic fortasse reple-
ri poterunt: *Aulus Crissus* (è tri-
bu) *Voltinia*, *præfectus legionis*
tertiadecimæ Geminae, *pontem*
bellorum iniuria & amnis violen-
tia diruptū &c. A Traiano qui
eam regionem in prouinciæ for-
mam redegit, dicta est Vlpia Tra-
iana Metropolis Daciæ, quæ antea
Sarmiz Agethula dicebatur. Vi-
cto enim Decebalo Rege, primus
Traianus illuc coloniam deduxit,
Dione teste, regiamq; eius de se no-
minauit. Eleuationem vrbis, Pto-
lemæus, qui ea florente vixit, facit
long. grad. 47, 50. latitud. 45,
15. Eius hodie nihil præter ingen-
tia rudera priscam magnificenti-
am testantia superest, quæ collabente
C Romano

Romano imperio ipsa quoq; deleta fuit, nec vnquam postea restaurata. Ita enim quædam vrbes fato quodam sunt *καταλέθρη*, vt nunquam ex interitu resurgere valeant. Ea olim in medio Daciæ fuit sita, nunc limes est Transyluanix Pontum versus. Scholiastici qui eam in Ptolemæo Coronam urbem Transyluanix annotarunt, tam longè à verò absunt, quam Vlpia à Corona. Nam nec poli-ratio respondet, nec ætas Coronæ, quæ Vlpia longè recentior est. Nunc ad eius rudera viculus est Valachorū Gradistia. Ruinæ ipsæ vocantur ab accolis Varhel, idest, Arcis locus: nec procul inde aliæ ruinæ, corrupto ex Decebalo nomine, Veczel appellatæ. Ibi lapides Romani partim eruti,

eruti, partim sua ruina detecti, eorum temporum memoriam referentes multi conspiciuntur, è quibus vnus est ad delubrum vetus, quod marmõribus rudi opere in solum depactis circumseptum est, eius apographum sic habet.

IMP. CAES. DIVI NERVAE
TRAIANO HADRIANO AVG.
PONT. MAX. COS. III. PP.
CVIVS VIRTUTE DACIA IMPERIO
ADDITA FELIX EST
M. ARRIVS Q. R. COL. VL
PIAE TRAI. SARMIZ
DEVOTVS NVMINI EIVS
EX VOTO P.

Hic est Traianus ille principium omnium Romanorum laudatissimus, quem Nerua sibi in imperio successorem adoptavit. Is Nerua hic Diuus appellatur, quo titulo
C 2 impe-

imperatores non nisi vita defun-
cti ornabantur. Soli Augusto vi-
venti adhuc diuini honores sunt
habiti, idq; adulatoriè. Semper.n.
sunt, qui circa principes *negotiorum*
Inde Horatius ad Augustum:

*Præsenti tibi maturos largimur honores,
Iurandaq; tuum per numen ponimus aras.*

*Verum enimvero Deum honor
Principi non ante habetur (inquit
Tacitus) quàm agere inter homi-
nes desierit.* Itaq; hodie floccos
legunt palpones quidam ex palu-
damentis Imperatorum, qui Diuo-
rum nomine eos viuos insigniunt.
Traianus ob Decebalum Regem
Daciæ victum, Dacicus cognomi-
natus est, quorum bella Dio descri-
psit. Ac Decebalus quidem primo
certamine victus, certis conditio-
nibus

19
nibus pacem à Traiano impetra-
uit, seq; illi submitit. Quem non
multo pòst à fide data deficientē,
nouo bello Traianus aggressus est.
Is cum iterum victus esset, & vere-
retur, ne Romani ex recenti victo-
ria regnum quoq; inuaderent, stra-
tagemate perquam astuto est vsus.
Nam arbores succidens, earū trun-
cos armis instruxit, vt procul ar-
matorum faciem redderent, qui-
bus deterriti Romani, recesserunt
tanquam victi. Sed postea cum à
Traiano multis prælijs ita esset at-
teritus, vt amplius spes non super-
esset, ne hosti lætorem faceret vi-
ctoriam, sibi ipsi vitam ademit,
cuius tamen caput Romam postea
perlatus est, & Dacia in potestatem
populi Romani redacta, Traia-
nusq;

nusq; in eam coloniam deduxit.
Sed antequam Decebalus mortem
sibi conscisceret, Traiano cum ar-
mis victricibus urgente, in ipsa re-
rum desperatione, ne victori vna
cum regno thesaurum quem opu-
lentum habebat, relinqueret; totū
in imo Sargetiæ amnis vado, op-
portuno astu recondiderat. Deri-
uato enim fluvio, terraq; altius de-
fossa, omnem thesaurum, ac pre-
ciosissimas quasq; & delicatissi-
mas res in cuniculosum eum forni-
cem congescit, saxilq; prægrandi-
bus ac aggeribus ita communijt,
vt ne humectari quidem posset,
quicquid infra recondideretur, mox
amnem auersum in pristinum al-
ueum reduxit. Captiuos quorum
opera ea in re vsus fuerat, ne index
quis-

30
quisquam superesset, ad vnum om-
nes interfecit. Bicilis æqualis ami-
cus Regis, & cui vni omnia confi-
lia sua Decebalus credere solitus e-
rat, post illius interitum Traiano
aurum patefecit. Ita Decebalus à
Traiano primum, mox etiam à se
se victus, vitam pariter regnumq;
reliquit. Maluit se vita priuare, quā
inglorius vivere, qui iam regno
& folio priuatus erat. Magnanimi
enim principes, vbi fortuna virtu-
tem eorum superauit, maluerunt
semper vitam amittere, quā no-
ua ignominie accessione eam con-
seruatam contaminare, aut hosti-
bus prostituere. Ita & Atila Rex,
in pugna Catalaunica cum vario
ante certamine sepe cum Romanis
conflixisset, vbi vidit se acrius pre-

C 4 mi

mi, desperata fere victoria, struem
in castris è congestis iumentorum
clitellis incendi iussit, vt si victus
omnino ab hoste foret, insiliens
pyræ comburreretur, ne viuis vel
mortuus triumphum Romanorū
regio corpore honestare cogere-
tur. Est aut Sargetia amnis apud
Dionem, vulgo Strig dictus, qui
urbem Regiam Decebali fere per-
stringebat, nominis prisca vestigia
qualiacunq; adhuc retinens. Eius
amnis limpidus, quo ruit magis
quam fluit, in Marum proximè
Deuam illabitur. Huius Dacici bel-
li simulachra pulcherrimo artifi-
cio cælata hodie Romæ visuntur
in cochlide columna Traiani, cu-
ius pugnae seriem isthic expressam
non sine voluptate spectauimus.

Columna

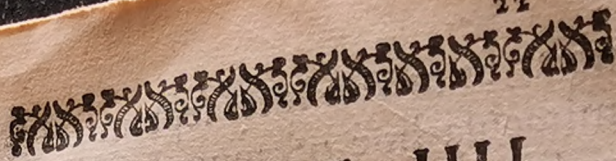
28
Columna est in altum assurgens,
in cuius fastigium intus per 158.
gradus ascenditur, cochleæ instar
gyro perpetuo sensim circumeun-
do. Foris verò ex marmore ab imo
ad summum vsq; anaglyphicis
sculpturis, Traiani cum Decebalo
certamen ostenditur. In imo est
Danubius viri barbari imagine,
caput habet arundinibus circum-
plexum, ac ex vrna cui cubito in-
nititur flumen effundit. Mox se-
quitur pontis ædificium, quem
Traianus in Danubio faciendum
curauerat, magnifico mirandoq;
opere. Vndarum sese crispantium
glomi intra pilas colluctantur, sur-
gentisq; ac fornicati pontis imago
exhibetur. Postea syluæ excindun-
tur, quibus itineribus exercitus

Traiani

Traiani in Daciā irrūpat. Nec mo-
ra certamē cōmititur, iustaq; serie
omnes belli eventus illic cælati ui-
suntur. Hinc supplex Decebalus ad
Traianum deducitur, cumq. pro-
stratus ad pedes ueneratur, ac pa-
cis conditiones accipit. Mox rebel-
lanti bellum iterum infertur, Dece-
balus cum toto exercitu dispala-
tur, caput mortui palo affixū por-
tatur. Hinc eius regia Sarmiz aric-
tibus ballistisq; oppugnatur & ex-
pugnatur. Cæteraq; omnia Traia-
ni facti monumenta mira arte ibi-
dem expressa cernuntur.

Caput

CAPVT IIII.

PONS TRAIANI IN DANV BIO.
Numi Traiani, quorum hypotyposis pons
idem est. Vlpia Traiana Sarmizegethusa,
Decebalis regia. Locus in Pandectis restitui-
tur. Aethusa cur dicta sit Sarmiz. Oui-
dij exilium, & sepulchrum. Titi Liuij la-
pis epitaphicus. Aegethusa. Sarmata unde
dicti.

Vlta Traianus præcla-
ra ac perquam ne-
cessaria ædificia cū
Romę tum in pro-
uinciis crexit, uias,
portus, circos, ac alia plurima. Sed
omnem admirationem superat pō-
tis ædificium, quo bellum in Da-
ciam moturus Danubium construa-
uerat,

tantur: VIA TRAIANA. pon-
tem hunc Danubii haud dubiè o-
stendentes. Muliebri simulachrū
Nympha, est Danubii typus: ma-
nus eius discapedinatae latam flu-
minis uoraginem, birotum & qua-
drigae tutum super aquas iter de-
notant. Sed in alio eiusdem numo
manifestius hæc eadem indican-
tur: ubi cameratus ac in semicircu-
lum ductus fornix, aque in flu-
ctus glomeratae ac subterlabenti
impositus est, cui Nympha uirgi-
neo habitu superinsidet, rotam cu-
rulem genibus impositā sustinens,
cum his in margine notis. SECV-
RITAS DACIAE. Et inferius:
S.C. id est, senatus consultum. Pōs
nimitum denotatur, quem ob secu-
ritatem Daciae possidendae, & sui

exerc-

exercitus commoditatem Traia-
nus erigendum curauerat, metuēs
ne Danubio congelciato frigori-
bus, Romanis qui trans flumen es-
sent, bellum inferretur, quod si e-
ueniret, nec pontones transitum
præberent, ut posset per eum co-
pias suas Traianus in Daciam tra-
ducere. Est & tertius eiusdem Tra-
iani numus qui, hinc imaginem
Imperatoris habet cū titulo: IMP.
CAES. TRAIANVS. HADRIA-
NVS. AVG. P.M. TR. POT.
COS. III. PP. Illinc muliebrem
effigiem habet humi residentem,
genibus paulum exporrectis, quo-
rum dextro rota radiata sustine-
tur, manibus apsidis seu orbili im-
positis. Ipsa respicit, ac sinistra co-
lumellas ternas Obelisci instar fa-
stigiatas,

stigiatas, in sūmoq; tripartito diui-
sas, infra uerò sese contingentes ac
basi quadratæ impositas comple-
ctitur. Literæ marginem in hemi-
cyclo circumscribunt. A N N.
DCCCLXXIII. NAT. VRBIS
CIR. CON. Hoc est, anno 874
natalis urbis, Circus conditus est.
Infra uerò, S. C. Pontis Traiani
imago est, unà cum Circo Roma-
no, numismati impressa. Nympha
sedens ac rotam tenens, Danubius
est curribus transitum præbens.
Quamquam potest tota numi effi-
gies ad Circum Maximum referri,
quæ Traianus collapsum restituit,
maiorēq; reddidit atq; pulchrio-
rem, ut Dion scribit, inscripsitq;
in eo, se perfecisse ut Populo Ro-
mano iusticeret. Mulier itaq; se-
dens

25
dens ludorum Circensium imago
erit. Circe enim (ut Græci aiunt)
prima hoc genus spectaculi insti-
tuisse dicitur. Rota genibus impo-
sita significat quadrigas in Circo
circū metas currentes. Terni obe-
lisci, sunt ornamenta in Circis So-
li posita. Atq; hæc quidem libuit
de ponte Traiani referre, quod nō
nihil ad monimenta prisca Daciæ
videatur pertinere. Traianus post-
quam Decebalum regno pariter &
vita exiit, regiam eius, Vlpiam
Traianam de se cognominauit,
quæ antea Sarmiz vocabatur, cui
etiam alterum nomen additum
fuit Æthusa, ac postea Ægethusa,
ac coaceruatis nominibus priscis
& recentibus, dicta est Vlpia Tra-
iana Sarmiz Ægethusa. Hæc enim
D omnia

omnia passim in lapidibus veru-
stis ibi visuntur. Brettæ qui vicus
est ad amnem Sargetiam in ædib⁹
Ostrohinis, hæc inscriptio in mar-
more legitur.

SEVERO PIO
COLONIA VLP^{IA}
TRAIANA. AVG.
DACIC. SARMIZ

Ibidem & hoc: I.O.M.
ET FORTVNAE SECVNDÆ
CAES. M. ANTONINI. IMP.
M. LICINIUS. COR. HVIR
COL. DAC. SARMIZ ET FLA-
MEN DIALIS SIGNVM IO-
VIS EX VETVSTATE RE-
STITVIT.

Ægethusæ verò memoria in comi-
tatu Huniadenſi ad viculum Vala-
chorum Korneld, Vlpiaæ proxi-
mum, propter fanum, in rubro
marmore, sic superest:

Imp.

IMP. CAES. ANTONINO
PIO. AVG. COLONIA
SARMIZÆGETHVSA.

In Pandectis quoq; Iustiniani, ff.
de censib. leg. 1. §. 9. Zarmizege-
thusæ Colonie & reliquarum men-
tio fit, his verbis: *Indicia quoque
Zernensium Colonia, à Divo
Traiano deducta iuris Italici est.
Zarmizegethusa quoq; eiusdem
iuris est. Item, Napocensis Co-
lonia, & Apulensis, & Pata-
uicensium vicus, qui à Divo Se-
vero ius Colonia impetravit.*

Vbi pro *Indicia*, In *Dacia* esse
legendum, Excellentiss. Guidus
Pancirolus, in Academia inclyta
Patauensi iuris cathedræ Primas,
D 2 admo-

admonuit, eiusq; lectionis Pand-
ctas Florentinos archetypos testes
citauit. Quod cum tanti viri auto-
ritas persuadet, tum verò totus ora-
tionis contextus manifestè postu-
lat. Porro Æthusà dicta est, à Co-
lonis Græcis Byzantinis. Nam &
Byzantium, quod nunc Constan-
tinopolis est, Æthusam fuisse olim
dictam Volaterranus ex Græcorū
monumentis testatur. Tota namq;
Thracia, & quæ illi adiacet Dacia,
Græci iuris olim fuit, Græcāq; v-
los esse incolas eius lingua, præter
alios Ouidius quoq; testatur, quo
isthic exulante, Dacos & Geras
Græcis mistos fuisse, ac linguæ Græ-
cæ qualiacunq; vestigia ibi adhuc
superfuisse ostendit, lib. 5. Trist.
eleg. 2.

Mista

27
*Mista sit hæc quis inter Græcosq; Getasq; . Et:
Graiaq; qd Getico uicta loquela sono est.*

Quin & coloniæ Græcorum me-
minit, Trist. 3. eleg. 9.

*Huc quoq; Mileto missi uenere Coloni,
Inq; Getis Graias constituere domos.*

Eam coloniam Plinius Miletopo-
lin, Ptolemæus Metropolim ap-
pellat. Quin & Stephanus Metro-
polim urbem ad Pōtum collocat.
Alibi quoq; Ouidius de Græcis in-
ter Geras habitantibus,

*Hic quoq; sunt, inqt, Graia (qs crederet?) urbes,
Inter inhumana nomina Barbaria.*

Ouidij autem seculo nullos in Da-
cia Valachos habitasse, manifestius
est, quàm ut ostendi debeat. Nec
enim Colonia ullæ Italicæ isthuc

D 3 tunc

tunc deductæ adhuc erant, quæ
Traiano imperante primum tra-
ductæ sunt. Tum verò Ovidius
quoq; testatur, Latinæ linguæ nul-
la ibi tunc fuisse vestigia:

*Vnus in hoc populo non est, qui forte latinè
Qualibet è medio reddere uerba queat.*

Quia vero hic locus Ouidio exule
magis, quàm incolis nobilitatus
est, liceat hanc pagellam tanti poe-
tæ memoriæ dicare. Eum Cæsar
Octavianus, Augustus postea di-
ctus, in Pontum relegauerat. Cau-
sa exilij & ab se semper, & à vete-
rum plerisq; , tres libri amatorix
artis esse perhibetur. Quod genus
scripti, pro more eorum tempo-
rum, & fortassis etiam nostrorum,
licentiore oblectamine à poetis ede-
batur.

26
batur. Sed vero cōsentaneum est,
reliquorum poetarū æmulatione
impeditum esse, ne princeps poeta
sui tēporis (Virgilius .n. iam
antea è viuis excesserat) clementiā
Cæsaris exorare posset. Semper .n.
κεραμὶς κεραμὶ κοτεῖ, καὶ τέκτονι τέκτων.
Figulus figulo inuidet, faber fa-
bro, vt Hesiodus ait. Itaq; hunc
ille argentario auo, astipulatore
patre natus Phalaris, ciuem & ge-
neris nobilitate longè se illustrio-
rem, & doctrina clariorem & vi-
tæ integritate conspectiorem, exi-
lio illo septennali mactauit. Qui
ipse non solum reus legis Iuliæ, q̃
auunculus eius tulerat, suamet &
ille lege postulandus: sed & Scari-
nia damnandus, ea vicia, quorum
ipse officina erat, in hoc longè mo-
liore

liore viro, atroci poena contra legem Valeriam præterq; Senatus suffragium illata, multauit. Sed ita siue natura siue hominum vicio comparatum est, vt insolentissimi homines, quorum in alios potestas est, ipsi grauioribus sceleribus inquinatiores, eiusdem vicij, quod in se est, in alijs seueri sint castigatores. Quanquam autem omnis veniæ impetrandæ via apud Cæsarem fuerit illi interclusa, mitiores tamen illo & humaniores Getæ multa eum beneuolentia & studio persecuti sunt, quod in Tribus ipse passim testatur. Nam licet quandoque vt suorum malorum pondus exaggeret, in Getarum mores & feritatem inuehatur: sæpe tamen aliàs de eorum in se

29
se amore testimonium perhibet. Ita q; in Ponto lib. 4. eleg. 9., & 14. libertate se à plebe Senatuq; Getarum esse donatum, insignibulq; Poeticis ornatum, iulq; municipij attributum, veluti eorum in se beneuolentiæ hosterium describit. Mortuus esse fertur ingruesscente iam ætate, anno quinto Tiberij, Calendis Ianuarijs, anno ab vrbe condita 771. Cum Seruator Christus esset annos natus xxi. Quo die & quo anno Titus quoq; Liuius historiographus, Patauij in patria mortuus est, autore Eusebio, & humi conditus est sed incrematus. Nam eius ossa (si modo sunt *σώματα*) superiore seculo Patauij reperta sunt, lapidq; sepulchralis in Basilica fori splendidissima,

V. F.
T. LIVIVS
LIVIAE T. F.
QVARTAE L
HALYS
CONCORDIALIS
PATAVI
SIBI ET SVIS
OMNIBVS.

ex

yno

vno in loco semper constitisse, sed
in Pannonias quandoq; diuersis-
se, ut tædiū solitudinis leuaret do-
ctorum virorum consortio, qui
isthuc ex Italia frequentes ventita-
bant, vbi eum tandem mors in-
esperata oppresserit. Porro Aege-
thusa dicta fuit ab Aegeo vel Re-
ge vel deductore eius Colonia.
Quin & αἰγῶν atria & xystos por-
ticusq; αἰγῶν signifiant, vt di-
cta sit quasi Aegi regia. Ita factū
vt certis temporum interuallis Re-
gum quilibet, à se eam denomina-
ri voluerit, vti postea & Traianus
idem fecit. Sarmiz autem fuit Rex
Dacie vetustissimus. Numisma e-
ius argenteum in Dacia visum est,
sed ita vetustate detritum, vt pau-
cas literas Græcas, easq; fere absū-
ptas

38
ptas haberet. ΑΡΜΙΣ ΣΙΑΕ Id erit for-
tassis: ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ, Idelt, Sar-
mis Rex. Altera numi facies apri
caput sagittam mordicus tenentis
ostendebat. Hoc & Seruianorum
Dardanorumq; Regum, qui Ma-
cedoniae proximi regnarunt, insi-
gne olim fuit. Apud Curtium ex-
tat, Alexandrum Magnum primo
regni sui anno Illyrios, Trib illos
qui postea Bulgari sunt dicti, &
Sirmum Getarum Regem superas-
se. Quem ego hunc Sarmin esse
opinor. A quo & regio inferioris
Pannoniæ, cum oppido homony-
mo Sirmium dicta est. Ab hoc e-
tiam rege Sarmide video Sarmat-
as priscos Daciae incolas esse ap-
pellatos, quasi Sarmitas, quos po-
stea Græci & Latini poetæ Sauro-
matas

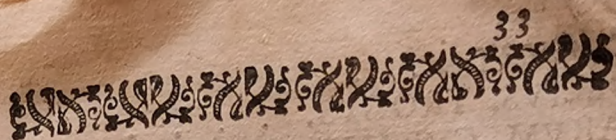
matas inserta syllaba dixerint, atq;
ideo apud Stephanum Syrmata
quoq; dicuntur. Nam Græculato
res quidam qui à lacertinis oculis
hoc nomen deductum volunt, Græ
corum ambitionem fouere uiden
tur, qui nominum omnium ori
gines sibi uendicant. Quasi uero
περὶ γροφῶν illi fuerint omnium mor
taliū primi, ac non potius ma
trix illa linguarum omnium & gē
tium Hebræa mundo coæua, in
qua Sar Princeps est, Sarim Princi
pes, & mezach fortitudo, unde fa
ctū Sarimiz, quasi dicas principem
 fortem. Regibus imprimis conue
niens epithetum. Quin etiam ab
Aegethusa uel potius à Gethusa
quæ urbs Lybiæ est Stephano, Ge
tæ quoq; Europæi ut originem ita
&

32
& nomen sumfere, unde & Getu
li Africani, qui omnes à Gether
nepote ipsius Sem, ut ἀρχαιολόγοι
ex sacris coniectant, primordium
& nominis & sui acceperunt. Ve
rustas enim illa quo propius ad o
riginem Hebræam omnium na
tionum & linguarum parentem
abfuit, eo plura antiquitatis monu
menta in rerum uocabulis reti
nuit. Nunc cum inera verborum
omnium in tam discrepantes lin
guas partitorum confusio occupa
uerit orbem terrarum, in paucis
videmus primigenias uerborum
originationes. Doctissimus Or
telius hallucinari putat Taurinū,
qui integrum urbis nomen abiq.
additione reliquarum syllabarum
Aegethusæ, Sarmiz esse uoluit.
Verūm

Verum plures in Dacia lapides sen-
tentiae Taurini suffragari uidentur
antiquum urbis nomen Sarmiz
tantum fuisse, cui postea reliqua
acceſſerint.

Caput

CAPVT V.

SARMIZEGETHVSAE NOMEN IN
lapidibus. *Triumuiui monetales. Nu-*
mus M. Plancij. Q. Ciceronis. Coactor
auri. Numus C. Catonis. Traiani. Vol-
merium oppidum.

Ula urbis Traianae no-
mina, quae retuli-
mus, leguntur in mar-
more ad uicum Kor-
neli, Vlpiae proxi-
mum, prope sacellum, sed è pri-
mis eius uersibus quasdam literas
deleuit uetustas. Inscriptio, hoc
qui sequitur ordine, exarata est:

E C. Curt.

C. CVRT.
 OLLIVS. TROGVS.
 IARVM. CVRANDARVM.
 QVAESTORI. VRBANO.
 INTER. TRIBVNICIOS ADIV. DAD.
 PRAETORI. PEREGRINO. IIIII. VIRO
 TVRMIS. DVCENDIS. PRAEF. VME.
 (NI DAIDI.
 CVRATORI. VIAE. CLODIAE. AN.
 (NIAE. CASSIAE.
 GIMINIAE. LEG. IMP. ANTONINI
 (AVGVSTI PII.
 LEG. XXX. VAL. VICT. PROCON
 (PROVINCIAE.
 COLLIAE. LEG. PRI. IMP. ANTON.
 AVG. PII.
 PROVINCIAE. DACIAE
 COL. VLP. TRAIANA. DACIC.
 SARMIZEG. PATRONO.

Prouincia Collia, quæ hic nomina-
 tur, à collibus dicta est, nunc Trá-
 salpina, quod ibi iam montium
 procerorum dorsa desidentia in-
 colles & cliuos desināt. ut eo quoq;
 tempore

tempore pars illa Dacia montana,
 aliam habuerit à reliqua appellatio-
 nem. Mentio quoq; sit viarum,
 quæ totam quam longa est Tran-
 sylvania, olim muniebant. Ac uia
 quidem Clodia seu Claudia ea esse
 putatur, quæ Claudiopolis urbis
 territorium secabat. Annia erat,
 quæ Eniedinum, unde & op-
 pido nomen remansit, perstringe-
 bat. Cassia ultra Apulum seu Al-
 bam, Vlpian Traianam uersus du-
 cebat. earum uiarum uestigia nūc
 quoq; multis in locis supersunt.
 quæ cap. 9. paucis referemus. An-
 nius autem prænomen fuit Roma-
 norum, uia à se dicta uel strator
 uel instaurator. Huic elogium non
 dissimile, sed breuius ad idem sa-
 cellum literis uncialibus in mar-

more rubro annotatum sic legi-
tur :

C. CVRTIO. C
POLLIA RVFIN
TRIBVNO LATIC
LEG. XIII. GEM. IIIVIR.

A.A.A.

COL. VLPia TRAIANA
DACIC. SARMIZ.

Hoc est, *Caio Curtio*, *Caij filio*,
Pollia Rufina, tribuno laticla-
uiali, praefecto legionis *Tertiade-
cima Geminae*. Triumuiro *Au-
ri*, *Argenti*, *Aeris*, etc. Trium-
uironum enim monetaliū fuerat,
aeris, argenti, auriq, conflandorū,
idest, cudendorum signandorūq;
potestas, vt Pomponius de Ma-
gistraribus Rom. tradit: non so-
lum

35
lum Romæ, sed etiam in prouin-
cijs & Colonijs. Quorum tituli
non tantum in lapidibus, sed & in
nummis leguntur ijs literis. A. A.
A. F. F. Marci Plancij Triumui-
ri numus eundem typum habet. Cu-
ius altera pars effigiem habet hu-
mero tenus apparentem, cui toga
circumfusa est, ceruice opima &
oblonga, caput ac mentum Ro-
mano more tonsum, oleagina, vt
videtur, corona redimitum. Titu-
lus coronario circulo faciem am-
bit: M. PLANCIVS III. VIR.
A. A. A. F. F. idest, Auri, Argenti,
Aeris flandi, feriundi. Altera nu-
mi facies equitem habet pedeten-
tim incedentem, cui hinc astat di-
ua, cornucopiae porrigens: pe-
rigraphe est: SECVRITAS VR-
E 3 BIS.

BIS. Vbi vrbis Romæ tranquillitas, rerumq; abundantia ostenditur. Extat & Q. Ciceronis M. F. numus, cuius in vna parte Vestæ ef-
figies est, velata caput calantica hu-
meris tenuis demissa. Illinc laureæ
insertæ literæ decussatim transuer-
saq; positæ leguntur: Q. TVLLIVS
M. F. CIC. IIIVIR. A. A. A. F.F.
Triumviri seu Treuiri (sic enim ex-
pressè vtitur Liuius eo verbo in
XL.) triplices fuerunt, capitales,
Mensarij, Nocturni, vt Pompo-
nius tradit. Mensarij seu moneta-
les erant, qui numularijs & mone-
tæ omnis generis formæq; culori-
bus præerant, tam Romæ quam
in Prouincijs. Nec mirum;
In Dacia tot lapides & numisma-
ta Triumvirorum monetaliū ti-
tulis

36
tulis esse signata, cum vti hodie,
ita olim promptuarium ac veluti
fauissa totius ferè Europæ fuerit.
Nam non solum arrugiæ inexhau-
sta metallorum copia scatent, vbi
quandoq; rudis auri grumi mille-
narum drachmarum inueniuntur,
sed & fluuii aurea ramenta balu-
celq; vbertim trahunt, vt iam pœ-
tæ suos Tagos Pactoloslq; fileant.
Quia ergo pars hæc Daciæ veluti cō-
pēdiū totius orbis auro argento æ-
req; locuples semper fuit, ideo Ro-
manorum quoq; Imperatorum tē-
pore in hac prouincia ex fodinis
magna auri vis colligebatur, adeo
vt nunc quoq; numismatū prisco-
rum reliquijs vber illa sit regio.
Atq; ideo auri magis quam alius
metalli pensionē & vectigal hinc
E 4 fieri

fieri voluerunt, non sequentes maiorum suorum decreta, qui, Plinio referente, pro auro argentum semper deuictis gentibus imperitarunt. Tordæ in suburbio ad Boarium lapidis humi proiectus Auri Lustralis coactorem sic habet:

D. M.

P. AELIO T. F. QVAEST. R.
AVRI LVSTRALIS COACTORI
AC CIVITATIVM VOLMERII ET
PETOVII CVRATORI. Q. LAE
LIVS. AESOPIVS. B. M. M. P.

Idest, bene meriti manibus posuit. Coactor auri dicebatur, qui & Collector. Lustralis autem additur, quod singulis lustris, idest, quinto quoque anno vectigal ex prouincijs pendi sit solitum, ut ex historiis Romanis notum est. Et hic aurum lustra-

le

37
le vocatur, tributum regionis ordinarium. Porro verbum Coactor pro collectore auri, & in Cicerone pro Cluentio extat. Et Suetonius in vita Vespasii. coactiones argentarias quendam factitasse scribit. Lapis quoque Romanus in Viridario Magni Ducis Florentiae idem habet:

TITO STABE PIO
CANDIDO COACTORI
ARGENTARIO VIATOR
CONSULARIS ET PRAEF.
SIBI ET CLAVDIAE
STRATONICE VXORI.

Dicti sunt iidem & exactores auri, quod nomen habetur in ædibus ubi Theatrum Marcelli conspicitur, Romæ.

Apol-

APOLLINI AVG.
SACR.
FELIX AVG. LIB. OPTIO
ET EXACTOR AVRI ET
ARGENTI ET AERIS.

Albæ verò in Transylvania sic:

TI. SERRANVS EXACTOR
A.A.A.AVG. AESCVLPIO
SVPER SALVTE CONIVGIS
CRISPINILLAE B. M.
H. S. F.

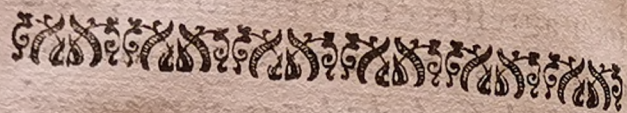
Sed & Caii Catonis numus tale
quiddam demonstrare videtur. Is
effigiem suam habet galea imposi-
ta ac in formam petasi Mercurii,
alis vtrinq; geminis insignita, mu-
nitam. Ab occipite bacilli quidã
sunt transversim positi, ac velut
arundines, internodiis distincti.
Inscriptio subest: C. CATO. Al-
tera

38
tera facies numi diuam habet pal-
la ad læuum brachium suspensa,
limbo humi diffuso, cui libella in
dextra est æquo libramine propen-
dens, cum literis idolo substratis:
AVR. PVR. Quod nimirum vel
auri puri mensor, vel saltem puri-
ficandi ac aurariarum fodinarum
præses fuerit. Galea alata bellum
summa celeritate confectum, aut
certe facialem significat qui fidei
publicæ in provincia præerat, &
per quem iustum indicebatur bel-
lum, si imperata ab hostibus non
impetrabantur. Mox per eundem
re impetrata fœdera pacis sancie-
bantur, Atq; ita nuncii & inter-
pretis partes obibat, quo munere
& Mercurius inter deos & homi-
nes fungi dicitur. Arundo gemina
in

in formam crucis decussatim pos-
ta, mensura haud dubiè est siue li-
mitandarum fodinarum, siue me-
riendi auri argentiq; laminarū.
Cuius quanta semper in Dacia fue-
rit copia, ostendit à tot annorum
centuriis montium nunquam sa-
tis exhausta vbertas. Est & Traia-
ni numus in quo abundantia Da-
ciae notatur. Eius pars altera Cere-
rem habet, quæ stans dextra cornu
copiæ spicis plenum, læua tabellā
habet manu sublatam. Subscriptio
est: ABUNDANTIA DACIÆ.
Quo indicatur regionem Daciā
frumenti feracem, leges accepisse
Romanas. Nam Ceres vt frumen-
ti ita legum inuentrix esse dicitur,
vnde & θεσμοφόρος à Græcis, legifera
à latinis poëtis est dicta. Ideo ni-
mirum

39
mirum quod litigiosis agrorum li-
mitibus illa primum leges præscri-
pserit. Nec hodie maior vlla de re
inter agrestes concertatio est, quā
de finibus agrorum & territoriis.
*Ouid. Ipsa dedit leges alimenta q̃
mutat terris.* Porro Volmeriū qđ
in lapide Toidensi paulo ante ci-
tauimus, vrbis nomen fuit, quā Sar-
geria amnis ex Vlpia claustris per
angustias montium elapsus in Ma-
rum se inuoluit. Ii montes nunc
quoq; ab accolis Volomiri iuga
appellatione vetusta vocantur, à
Valamerio Daciae Rege. Nam Va-
lamir, Theodmir, Vidmir Dacicas
& Geticas esse voces, cum barba-
rus earum sonus, tum historiæ Go-
thorum testantur. In eodem tra-
ctu

ctu est & Veczel vicus, à Deceba-
lo Rege dictus, cuius vocabuli ru-
dera qualiacunq; adhuc habet.

CAPVT VI.

AQVÆDUCTVS VLPIANI
uestigium. Lapis militaribus elogijs inscri-
ptus. Numus Arrij, & C. Curtij, coronæ
militares, hasta pura, hasta graminea. Ci-
cero demonstratur. Aquila Romana candi-
da fuit. Vexillum Lunargenteum. Praefe-
cti alarum. Nota 7. quæ centurionem si-
gnificat.

VLPIA Traiana sub
demissa ex altis mō-
tibus lenta planicie
sita, inq; amphithea-
tri vel coronæ speciem iugis per-
petuis

40
petuis circumsepta fuit. Eius regiū
culæ intestina planicies Sargetia a-
mne riuulorumq; aliorum iugi sca-
turigine pellustratur. Ad vrbis rui-
nas, extat aquæductus cuniculato
opere facti vestigium, cuius vnda
dissipatis canalibus præcipiti im-
petu vagans, ruinas temere alluit,
vbi lapis ad prima mænia hac in-
scriptione visitur.

C. MARIVS DRVSVS. C. F. PR PR
DICTVS EX PROVINCIA DACICA
TRIBVNVS LATICLAVIALIS PRAEF.
LEG. XIII. G. FONTIVM AQVARVMQ.
COELESTIVM EX MONTIB. DELABE-
TIVM TORRENTI SVFFLAMEN HIS
MVRIS FOSSAQ. OPPOSVIT ET AD
PLANA PERDVXIT.

Proprætorum erat cura reficiendo-
rum fontium, pontium, aquædu-
ctuum,

Etuum, viarum, idq; genus aliarum rerum Reipub. commodum spectantium. Ii misfi ex vrbe Roma, regiones in prouinciæ formā redactas, cum imperio obtinebāt. Dicitur autem Tribunus Laticlauius, qui ex numero Senatorum, qui latum clauū gestabant, lectus est, ac in prouinciam cum potestate missus. Quid verò Latus clauus sit ex Romanis historiis notū est. Porro Tribunorum laticlauium post Consules & Legatos honor erat maximus. Iis demandabatur præfectura aliquot cēturiarum militum, quibusdam mille. Talis præfecturæ monumentum militari b^o honorib^o & elogiis insigne Albæ Iulię conspicitur, qđ in aula Præpositi, q̄ vocant, hac serie legitur.

C. Iul.

41
C. IUL. C. F. THEVEST
CORINTHIANO. PRAE
COH. VII. GALL. TRIBVN
COH. I. BRITT. ITEM VEXIL
DACOR. PARTHIC. CUI
OB VIRTUTEM SVAM
SACRATISSIMI IMPER. CORO
NAM MVRALEM HASTAM
PVRAM ET VEX. LVNARGENT
INSIGNE DEDERVNT
PRAEF. ALAE CAMPA. Q.
IDEM ☞ VIXIT ANNIS
XXXIX.
MARCIVS ARRIANVS
ET IVLI. CLINIAS ET
PISONIANVS HE
REDES F. C.
Coronæ militares variæ quidem
illæ, sed octo tamen præcipue fue
runt. Triumphalis, obsidionalis,
F ciuita,

ciuica, muralis, castrensis, naualis,
oualis, oleagina, de quibus multa
Plinius, Gellius, Plutarchus, alij.
Illæ primitus ex rudi paruoq; con-
stante materia, gramine, herbis
ac arborum frondibus contexebā-
tur. Verum crescente postea opu-
lencia Romanorum ex auro om-
nes fiebant, atq; ita credo militi-
bus gratiores fuerunt. Ita C. Læ-
lius præfectus classis apud Liuium
a Scipione ob rem fortiter gestam
corona aurea, ac XXX. bobus do-
natur. Sicinius verò Dentatus, A-
chilles Romanus cognominatus,
ob ingentem fortitudinem, octo
aureis coronis donatus est, de quo
legatur Gellius & Plinius.

In numismatibus quoq; anti-
quis visuntur Imperatorum Ro-
manorum

42
manorum coronæ, quale est Mar-
ci Philippi, cuius in vertice diade-
ma est in senos radios cuspidatim
distinctum, humeros ipse toga cir-
cumfusa velatos habet. Titulus est
IMP. IVL. PHILIPPVS AVG.
Altera parte diua stat copiae cornu
in sinistra, in dextra hastam tenēs.
Inscriptio, FELICITAS TEM-
PO. Hoc imperante, seculares lu-
di millesimo ab vrbe condita āno
sunt celebrati Romæ, vt Sex. Au-
relius scriptum reliquit, quod per
felicitatem temporum innui hic
videtur. Aurum autem Imperato-
ribus triumphaturis in coronam
decernebatur, quod in diadema
conflatum triumphans solenni in
pompa gestabat. A quibus dein-
de omnes Europæ Reges ad hæc
F 2 vlq;

vsq; tempora coronarum usum
acceperunt. Nam Asiatici Reges
alio diadematis genere inpenis
initiantur. Pulcherrimus etiam
Arriæ familiæ numus extat, in quo
figura puræ hastæ, coronæ mura-
lis, & clathri conspicitur. Eius pars
altera imaginem habet, capillitio
crispante, malis leniter barbescen-
tibus, cum inscriptione: M. AR-
RIVS SECVNDVS. Illinc autē
corona muralis est tenuis deorsum
vergentibus, & clathrus. In me-
dio horum hasta, cuius apex ī bul-
lā culminatur, vt indicetur puram
esse non ferro cuspidatam. Sunt
autem clathri portarum munimi-
na, ex lingis transuersis cancella-
timq; iunctis vrbium valuis oppo-
sita, vnde & iaculari in hostem, &
eorum

43
eorū imperus arceri posfit; qualia
claustra etiam hodie in vrbium
portis videre frequens est. Hic nu-
mus docet, hunc Arrium secundū
corona murali, puraq; hasta dona-
tum fuisse ob virtutem suā singu-
larem, quod castrorum portā ab
hostibus irruentibus fuisset tu-
ratus. Externus quoq; lapis, purā
hastam aliaq; fortitudinis orna-
menta testatur, quem Fuluius Vr-
sinus in familijs Romanis citat;
sed eius principia deasit tempo-
ris iniuria, quem vel ideo libuit
huc inferere, quod Traiani & De-
cebalī bello superati memoriam
continet: eius exemplum tale
est.

F 3 Imp.

IMP. CAESAR. NERVA. TRAIANVS.
 DACICVS. GENTEM. DACOR. ET
 (REGEM DECEBALVM
 BELLO. SUPERAVIT. SVB EODEM
 (DVCE. LEG. PRO. PR. AB
 EODEM. DONATO. HASTIS. PVRI
 (VIII. VEXILLIS VIII.
 CORONIS. MVRALIBVS. II. VALLARI
 (BVS. II. CLASSICIS II.
 AVRATIS. II. LEG. PROPR. PROVIN.
 (CIAE BELGICAE LEG. LEG. I.
 MINERVIAE. CANDIDATO. CAESA
 (RIS. IN PRAETVRA
 ET. IN. TRIBVNATV. PLEB. QVAE-
 (STORI PROVINCIAE
 ACHAEIAE. IV. VIRO. VIARVM CV-
 (RANDARVM
 HVIC. SENATVS. AVCTORE. IMP.
 (TRAIANO. AVG.
 GERMANICO. DACICO. TRIVMPHA
 (LIA. ORNAMENT.
 DECREVIT. STATVAMQ. PECVN.
 (PVBLIC. PONEND. CENSVIT.

Numus

44
 Numus quoq; C. Curtij, illinc Tra-
 iani faciem habet cum titulo, hinc
 autem virum semiacentem, cubi-
 to innitentem, ac flumen ex vna
 effundentem. In vola sinistra co-
 num pineum tenet, supra corona
 iacenti imminet, cum titulo: C.
 CVRTIVS. M. TREBO.
 Quibus literis indicatur, eum cū
 M. Trebonio auri argenti ærisq;
 conflandi & feriundi triumvirum
 fuisse in Dacia, ac corona victrici
 ab Imp. Traiano esse donatum.
 Vir ὠγοχόος cum cono, Daciae sym-
 bolum est. Sic enim provinciae
 in potestatem pop. Romani reda-
 ctæ olim figurabantur. Ita hodie
 Romæ visuntur simulacra multa
 fluviatorum indigenarum exterarū
 regionum, vti est Aegypti in Vati

F 4 cano

cano, ubi vir iacens Nilum urna
effundit, adiuncta sphynge pecu-
liari Ægypti animali. Alibi Tigris
effunditur, qui Armeniam indi-
cat, Tigride animali addita. In
Capitolio vir similiter Tibrim ef-
fudit, ubi & lupa & gemellis. Nec
tantum statuarij, sed & Poetæ ta-
libus argumentis fluuios designat.
Ouid. de Acheloo, lib. 8.

Nixus cubito Calydonius amnis:
Et lib. ix.

Cum sic Calydonius amnis
Cœpit, inornatos redimitus arun-
dine crines.

In columna quoq; Traiani Ro-
mæ, Danubij hypotyposis hæc ea-
dem conspicitur, quam cap. 3. re-
tulimus. Est & aliud coronæ mu-
ralis monumentum in vico Ostro-
hienfi

45
hienfi Vlpia vicino ad sepultu-
ras.

C. RUTILIO. COCLITI. C. F.
VIRO GYMNASIARCHAE
LEG. IMP. CAES. M. AVR. ANTONINI
AVG. PROPR. DACIAE HONORVM
OMNIVM CÆDIDATO. PRAEF. LEG.
XIII. G. DONATO. SACRA. CORONA
MVRALI OB REM FORTITER GESTA
IN EXPEDITIONE DACICA S. P. Q.
VLP. TRAIA. SARM. PATRONO
DE REP. B. M. P.

Eiusdem argumenti est lapis ibi-
dem alius, qui in congestis teme-
re saxi, quibus sacellum cingitur,
sic legitur sed mutilatus vetusta-
te.

M. Licinio

M. LICINIO MUCIANO CENS.
 CRESCENTI EQ.
 NIS VII. & XIII. G. DONIS DONATO.
 TVTEM ET FORTITVDINEM.
 BELLO DACICO. AB. IMP. TRA-
 (IANO
 CORONA VICTRICI. PVRA HASTA.
 (TOR
 QVIBVS. ARMILLIS. PHALERIS. 7.
 (COH
 I DAC. VIGIL. 7. COH. VII. PR.
 (PRIMI
 PILARI. ALAE. CAMPANAE. DEX
 CVRATORI REIP. EADEM PLEPS
 ORDOQ. TRAIANEN. PATRONO
 B. M. P.

Eius corruptela sic fortasse restitui
 potest: *Marco Licinio Mucia*
no Censori, Crescenti, Equiti,
praeſecto Legionis Septima et De
cima-

46
cimatertia Gemina, donis dona-
to &c. Centurioni cohortis pri-
ma Dacica, Vigili. Centurioni
cohortis septima pratoria. Primi-
pilari ala Campana dextra &c.
patrono bene merenti posuit.

Hic est Mucianus ille, qui à Tacito lib. 3. hist. Dacos rebellantes opposita sexta legione represſiſſe ſcribitur. Vbi pro VI. num VII. ſit legendum (quanquam hoc parum referat) ſchola doctorum iudicet. Certè VII. frequens in lapidibus Dacicis, VI. neſcio an uſpiã memoretur. Præter coronam muralem aliaq; ornamenta militaria haſtam quoq; purã hoc & prius marmor habet, quæ etiam erat præclaræ virtutis hoſtimentum, & ornamentum.

namentum. Sicut & hodie lemni-
scatę galeę (sic vocant in Archiuis
Principum) cingisq; ac stemmatis
ornatę, virtutis dantur insignia.
Pura hasta dicebatur ferro priua-
ta, qua donabantur emeriti & de-
functi bello milites, quo verbo &
Virg. in 6. Aneid. vltus est.

Ille, uides, purā iuuenis qui nititur hastā.

Sic hodie summis & insignibus
viris purę hastę cum vexillo epi-
taphico ad tumulum suspendun-
tur. Ornabantur olim illę militū
hastę frondibus aut graminibus
vbi re memorabiliter confecta eā
à Principe accepissent. Quapro-
pter par erat coronarum & hasta-
rum ratio. Sicut ergo coronam ob-
sidionalem ii consequebantur, qui
hostes

hostes ab obsidione propulsauc-
rant: ita hasta graminea us solis da-
batur qui æque præclare de Rep.
fuissent meriti. Quę ratio in mu-
rali, nauali, castrensi ac reliquo co-
ronarum & hastarum genere ob-
seruabatur. ac tandem illo vita de-
functo in templo aut Basilicis su-
spendebatur. Ita & heroibus sum-
mis, qui genus humanum præcla-
ro aliquo merito illustrauerāt, pri-
ncipi mortales tholo & ad alta la-
quearia templi, virtutis insignia,
corollas, arma, tabulas, aliaq; ana-
themata suspendebant. Aut etiam
ipsi post exactos militię labores i-
dem faciebant, atq; ideo de Ante-
nore Virgilius: *Et genti nomen
dedit, armaq; fixit Troia.* Atq;
hic locus facit ad intelligentiam
loci

loci Ciceronis in Nona Verrina,
vbi furta & sacrilegia Verris enu-
rans, hastas gramineas ingentes
in templo non tam ornamenti quā
memoriæ gratia positas, ait à Ver-
re fuisse sublatas. Vbi non satis ap-
positè, ni fallor, pro verbo grami-
neas (quod verbum tanquam sup-
positivum, contextum Ciceronis
in suspicionem adduxit) fraxineas
substitutum à quibusdam legitur,
cum vera lectio possit esse grami-
neas, hac quidem, si doctis pla-
ceat, interpretatione, quam retu-
limus. Vexillum porro Lunnargē-
teum, quod hic extat, Lunę instar
candidum, aut Luna argentea in-
signitum significat, aut certè A-
quilam, quæ præcipuum signo-
rum militarium fuerat, Lunæ in-
star

48
star candentem argenteamq; in-
telligit. Nam illis Imperii tempo-
ribus, Aquila in vexillis candida
erat, Cicerone teste in prima & se-
cunda in Caulinam, ac Portio La-
trone in eundem, orationibus. Po-
sterioribus autem Imperatorum
seculis, candor ille Aquilę in ni-
grorem est conuersus, funerali im-
perii labentis aut certè impridem
collapsi omine. Luna Vexillis ad-
hibita (nam & hæc in monumen-
tis Romanis inuenitur) singularis
imperii imago erat, illudq; Ho-
meri respiciebat:

οὐκ ἄγαθὸν πολυκαιροῖν: εἰς κοῖνον ἐστίν.
Cōpites regnare malum est: Rex unicuique est.

Sic etiam Byzantinus ille, Lunar-
genteis vexillis & dextera gladiū
vi-

vibrante, vritur. ac nostris Imperatoribus subinde dictitat: Vt vnus Deus & vnus Sol, sic vna Luna & vnus Imperator sufficit mortalibus. Character autem qui in marmore est, ∞ . $\chi\lambda\iota\alpha\epsilon\chi\chi$, idest, Tribuni militum nota est, qui re-
poscente nulle viris quandoque præerat. Sic enim Mille antiquitus scriptum esse, ex vetustate ipsa demonstratum à multis est. De præfectis alarum, turmarum, legionum, Romani scriptores quantum satis est, habent. Ad latera singularum legionum in acie trecenti equites collocabantur, quibus legiones tanquam alis claudabantur. Horum dux præfectus alarum vocabatur. Talem in bello civili, Ciceronem, Marci Ciceronis filium

49
filium fuisse, in secundo Offic. bonus pater tradidit: Quo in bello (inquit ad filium) cum te Põpeius alæ alteri præfecisset, magnâ laudem & à summo viro, & ab exercitu consequere, equitando, iaculando, omnia militari labore tolerando. Verum hoc parentis summi testimonium, ille $\kappa\upsilon\tau\alpha\epsilon\mu\omicron\mu\alpha\chi\omicron\varsigma$ gulæ luxuriæq; indulgens turpiter postea contaminauit. Cumq; ebrietate certaret cum M. Antonio illo gurgite, capiti eius à remulento scyphum esse impactum tradit Plinius. Nimirum fatuus ille tunc maximè incaluerat (viti solet inter pocula usu venire) ad sumendam de patris sui interfectore poenam. Inuenitur autem in lapidib. quoq; Romanis sæpe hæc nota, 7. quæ
G &

& in hoc marmore extat. Ea Centurionem significat, quod & Pierius annotauit in Hieroglyphicis. Legitur ea figura cum alibi tum in propyleo templi Hazakiensis in Transyluania, quod oppidū VIII. millib. pass. ab Vlpia Traiana remotum est, dictum à lazygibus, cuius nominis literas quanquam euerfas utcunq; referre videtur. Aut potius ab Axiace fluuio, quē Plinius in eodem parallelo ponit. Is lapis sic habet:

C. IAVOLENVS MODESTVS
7. LEG. XIII. GEMINAE
MERCVRIO AVG. SACR.
V. S. L. M.

Idest: *Caius Iauolenns Modestus*,
Centurio Legionis xij. etc.
Caput

50
CAPVT VII.

HERMATHENA HACZAKIENSIS.
Castorum simulacrum, Iouis & Herculis
Statuae, Albae. Apulum uetus Dacia, est
Alba Iulia Transyluania, idq; lapidibus
ostenditur.

Idem Sacellum lapis est non magnus in tetragonum redactus, cuius in sūmo Mercurius & Minerva ambo suis cū ornamentis stant erecti singulari corpore, cæterum capite solo distincti. Mercurius virgam serpentibus obuinctam, & caduceum habet: Minerva cassidem & parmam. Sed ita utriq; G 2 sauciauit

sauciauit corruptela, vt eorum insignia pene deraferit; Titulus qui in cippo infra est, rem indicat.

MERCVRIO ET
MINERVAE DIS
TVTELARR. S.

Hoc genus agalmatis, quod geminas deorum facies habebat, vt vna in basi erectum, ita vno etiam nomine antiquitas appellabat. Tale Mercurij & Mineruæ idolum Cicero quoq; pro Academia sua illustranda in Gymnasio erigens, copulato vtriusq; nomine Hermathenam vocauit, in Epist. ad Atticum, lib. 1. Ep. 1. & 3. Quod, vt ipse interpretatur, Hermes commune omnium, Minerva autem singulare sit gymnasij insigne.

Hæc

31
Hæc autem Hermathena statua, vna quidem illa, sed geminata facie conspicua, eloquentiam designabat, quæ, vt idem Cicero definit, est copiosè loquens sapientia: quorum alterum Mercurij, alterum Mineruæ est proprium. Vt ille eloquens, quia deorum sit nuncius: hæc autem sapiens, quia Iouis est filia. Omnis enim sapientia à Deo. Coniunguntur autem sæpe deorum quoq; aliorum simulacra, vt Apollinis & Dianæ, Iouis item & Apollinis, Castoris & Pollucis, qui et vno nomine Διοσκουροι, id est, Iouis filij nuncupantur, quod insigne habuit & naus Pauli Apostoli, Actor. vlt. Castorum quoq; effigiem ita effictam, vidimus in exiguo marmore candido ad Vl-

G 3 pia

piæ vrbis vicum Gradistiam, pro-
pter Sacellum humi proiectum.
Imago est anaglyphica, de reliquo
lapidis corpore prominens, artis
exquisite sic satis, vbi alter alteri
lacertis collo impositis inhærent.
Titulus infrà hic est:

CAST. ET. POLL.
DD. I. O. M. FF.

Hoc est: *Castori & Polluci Di-
uis, Iouis optimi maximi filijs.*
Albæ Iuliæ verò Iouis & Herculis
(vt putantur) saxæ effigies, pro-
modo humanæ magnitudinis fa-
ctæ, sub dio conspiciuntur ex vi-
cinæ vrbis Apuli parietinis erutæ.
Earum bases quadratæ (si modo
earum sunt propriæ nec suppositi-
tiæ)

52
tiæ) titulum rei argumentum in-
fra continent, quarum altera vetu-
state pariter atq, incuria oblitera-
tas has habet literas:

HERCVLI. INVICT
PRO SALVTE
C. IVL. METR
BIANI. ET. AELIAE
BONAE CONIVG
ADAMAT.

In altera tempus derafit literas. Ve-
rum in suburbio lapis legitur pa-
rieri cuiusdam domus coëdifica-
tus huc pertinens, sed lacunofus:

I. O. M.
ET CONSESSV DEORVM
DEARVMQVE PRO
SALVTE IMPERII
ROMANI ET VIRTUTE
LEG. XIII. G. SVB. M. STATIO
G 4 Prisco

PRISCO CONSVLE DE
SIGNATO DEMONSTR.
..... PER
I. AVRELIVM IPOPHIMVM
PONENTI SIGNVM IOVIS ET
ARAM. P. S. F.

Consistit autem earum statuarum
vtraq; sublimis in cippo quadra-
to. Simulacra enim Iouis deorūq;
omnium olim pro more gentium
columnę quadrate insistebant, eo
quod hæc figura immotā habeat
præ reliquis stabilitatem: atq; eo
significari volebant omnia volu-
eris globi instar verti & conuerti,
Deum solum esse stabilem, qui ut
poetæ canunt, ipse stabilis, dat cū
cetera moueri. In dextra statuę par-
te, quā Iuppiter consistit, quadri-
garum cælatarum effigies est; aurī

ga

53
ga currui insidens radijsq; caput
redimitus equos agit sublato fla-
gello, quod & in numis antiquis
videre frequens est, vnde & numi
bigati quadrigatiq; apud Liuium
& alios leguntur. Ioui autem præ-
cipuè & eius filio Apollini quadri-
gas in cursum effulas attribuere
vſitatum antiquitus fuit. Ille enim
summus deorum omnium, præfe-
cturam orbis solus obtinet. Apol-
lo diei, quem illustrat, præest, ra-
pidissimoq; cursu veluti quadri-
gis inuectus, idem semper iter,
eandemq; vertiginem repetit. So-
li quoq; positæ statuę basis sola
in suburbio Albæ superest, ea hæc
inscriptionem habet.

Soli

SOLI SACR
Q. CAECILIUS
LAETVS. LEG. AVG.
LEG. XIII. G.
V. L. S.

Proximè Albam Iuliam mille
passuum interuallo, uetustæ vr-
bis vestigium superest, quod cum
maximum murorum ambitū mu-
nimentumq; occasu suo ruinisq;
referat, opulentam Regum Daco-
rum aulam, & postea urbem Ro-
manorum Prætoriam fuisse, ipsa
urbis cicatrix oppidò testatur. Ei⁹
mœnia & fossam olim fluuius Ma-
rus circum obsedit, vbi etiam nū
lacunę veteris alvei urbem circū-
fusi, stagnaq; effossa humo super-
fluentis vndæ receptacula longè
latèq; conspiciuntur. Verum cū

is

54
is fluuius glaream multam limo-
samq; vliginem ex montibus fria-
bili materia constantibus, opera
imbrium & torrentium detrahat,
vadumq; ea illuuię ac arenosa sa-
burra oppletum habeat, factum
est vt cursus eius tot seculorū spa-
cio aliorum sit protrusus, limi sa-
buliq; copia eius ripas aggrauan-
te. Quapropter alueum immutās
fluuius ꝑcul ab ea vrbe discessit.
Apulum fuisse eius urbis nomen,
multa vetustas in lapidibus testa-
tur, quod recenset & Ptolemæus
inter vrbes Dacię. Eius eleuatio-
nem facit grad. latitud. 45. 15.
long. 46. 40. Sed ne videamur
Mineruā hanc sine Iunone, idest,
exemplis, ex solo cerebro gignere
velle, proferemus etiam lapides

cx

ex parietinis veteranisq; illius rui-
nis erutos, qui nomen eius mani-
festè loquuntur. In aula Sereniss.
Principis Transilvanie sic vnus in
quadro lapide legitur:

PVB. AELIAE IVLIANAE
MARCELLAE SP. FIL. P. AEL
IULIAN. ET. Q. R. FLAM. ET
IIVIRAL. COL. APVL
ET ADOPTIV. P. AEL. MARCELLI
VE. EX. PRAEF. LEGG. VII.
CL. ET. I. ADIVT. DADES. ET
FILETVS ACTOR.

Cuius notæ, quia hiulcam & sen-
tentiam & literas habent, sic for-
tasse repleti poterunt: *Publia*
Aelia Iuliana, Marcella Spu-
ria filia: Publius Aelius Iulia-
nus (ex tribu) Veturia, Qua-
stor

55
stor *Reipublica, Flamen &*
Duumviralis Colonia Apuli: et
adoptivus Publij Aely Mar-
celli Veterani ex praefectura legio-
num Septima Claudia & Pri-
ma adiutricis. Dades & filetus
actor. Et ibidem alius titulus e-
iusdem argumenti, in marmo-
re candido.

PVB. AEL. ANTIPAT
RO MARCELLO
EQR. DEC. COL. AP.
FIL. P. AEL. ANTIPA
TRI. AMIL. ET. IIVIR
COL. SS. ET. ADOPTIVO
P. AEL. MARCELLI V
ET. EX. PRAEF. LEGI
ON. VII. CLAVDIAE ET
I. ADIVT. DADES. ET
FILETVS ACTOR.

Dades

Dades ἀπὸ τοῦ λαοφίλου, curatorem :
φιλος autem amabilem significat,
quæ in inclinata iam linguæ lati-
næ puritate ob commercium Græ-
corum linguæ Romanæ inserta
sunt. Nam ante Ciceronis tempo-
ra vix quisquàm fuit Latinorum
qui nomine Græco uel de officio,
vel de nomine appellaretur. Flami-
nes porro, quorum hic est men-
tio, dicti sunt Sacerdotes, quorū
erat cura religionis, de quibus Fe-
nestella & alii. Flaminum multa
in Lapidibus Vlpianis & Apulia-
nis superest memoria. Albæ in su-
burbio ad fanum Valachorum,
Quirinalis Flamē & Colonia Apu-
lum sic legitur :

T. Lauius

56
T. LAEVIUS T. F. VET.
FLAMEN. SAC. Q.
COL. APVL. ARAM
HANC ROMAE CON.
P. S. F. C.

*Titus Laui⁹ Titi filius (e tribu)
Veturia, Flamen Sacerdos Qui-
rinalis Colonia Apuli, Aram
hanc Romæ conditori proprio
sumtu faciundum curauit. Et
ad forum in suburbio, lapis pa-
rieti domus insertus Apulū Mu-
nicipium fuisse ostendit :*

IBERO. PATR
IB. CL. RVFVS
DEC. COL. ET
FLAMEN
MVN. APVL.

Et

Et ad ipsa Apuli rudera :

M. MVNATIVS. M.F.
CVM BALBINO QVAES
TIONVM CAVSARVMQ.
IVDEX. FLAM. DIAL.
MVN. COL. APVLI
PRO FELICI EX VRBE
REDITV P.

Albæ item in Palatio veteris Cā
cellariæ, quam vocant, idem A-
pulum sic habetur :

AESCVLAPIO ET HYGIAE
L. SEP. NIGRINVS. PATRO
COLL. FABR. COL. APVL.
PRO SALVTE SVA ET SVORVM
POSVIT.

Brettæ

57
Brettæ qui vicus est ad amnem
Sargetiam in ædibus domino-
rum Ostrohienſium, Vlpia Sar-
midis & Coloniae Apuli hic in-
dex ſupereſt :

NVMINI
ESCVLAPI
C. IVL. METROP.
ANVS II COL
SARM. SACERD
DEI EIVSD. PON
TIF QQ II VIR COL
APVLI EX VOTO.

In aula autem Sereniſſ. Pſinci-
pis, omnes literarum notæ ex-
preſſæ, Apulum Coloniam ſic
referunt :

H

Aureliæ

AVRELIAE APOLLONIAE
T. AEL. LVPVS. COR.
PONTIF. ET. IIVIRAL
COLONIAE APVLENSIS
MATRI CARISSIMAE.

Hoc est, *Titus Aelius Lupus*
(*de tribu*) *Cornelia*, Pontifex et
Duumviralis &c. Ex hac tribu
Marcus quoq; Cicero fuit. Nā
Arpinates, cuias & Cicero fuit,
in ea tribu cenferi solitos, *Liuius*
in 38. significat. Duumviralis
porrò is est, qui duumviratu fun-
ctus est, vt Consularis, qui con-
sulatu: Prætorius, qui Prætu-
ra, &c.

Caput

58
CAPVT VIII.

OVIDIANO CARMINI LVX
additur. Quid Meterea turba sit expli-
catur. Seneca locus declaratur. Ani-
cetus Aggripinae intersector. Aquadu-
ctus ueteres.

AE C lapidum agal-
mata, quæ protu-
limus, in quorum
singulis vrbis euer-
sæ Apuli memoria superest, ex-
plicabunt, ni fallor, carmen O-
uidii (si modo is est autor) in
Consolatione ad Liuiam:

Danubiusq; rapax, & Dacicus orbe remoto
Apulus, huic hosti perbreue Pontus iter.

H 2 Nam

Nam cum vrbis Apuli memoria
vna cum nomine suo ruderibus
suis consepulta in ruinis latuerit,
quid sit hoc in loco Dacicus Apu-
lus, dubitatum à multis non teme-
re est. Quapropter & magni cu-
iusdam viri, fidi alioquin malè af-
fectorum autorum Æsculapij, cō-
iecturam, hoc latens in carmine
ἀποσμήμα exercuit, qui dum depraua-
tum esse locum auguratur, pro A-
pulus, angulus putauit legendum,
ne hiulca oratio sensum carminis
deformaret. Ego verò de triuio
medicus præsēti harum ἀπογραφῶν
alexipharmaco, opis fortasse non
nihil sententiæ adferam. Nam ip-
sæ vocabuli literæ, nullam, quod
videam, plagam acceperunt. Quo-
de verbo sanè quanquam non in-
telle-

59
tellecto, librariorū diligentia non
male hætenus merita est, quod
huic ætati sartum illud rectumq;
absq; detrimento tradiderit. Ve-
ra & germana lectio Apulus est,
eoq; nomine hæc Transyluaniæ in-
signis olim ciuitas Albę proxima
indicatur, quæ cum Ouidio exu-
lante nondum à Romanis fuerit
subiugata, multis tamen bellis la-
cēsita, hostis ea appellatur, vnde
ad Pontum perbreue sit iter. Da-
cicus additur, vt distinguatur ab
Apulia Italiæ, vbi Cannæ sunt vi-
cus victoria Hannibalis nobilis.
Sed libet lapidem quoq; externū
proferre, qui huc maxime facere
videtur, in quo legg. vij. Claudię,
& i. adiutricis, earum nimirum
quæ in Dacia fuerunt, & quæ lapi-
H 3 de

de quoq; xxvij. citatae sunt, Colo-
niae; huius Apuli, qua de loqui-
mur, memoria superest. Is est Ful-
giniae in Italia, in hortis Alexan-
dri Elmi, hoc, q. sequitur, ordine:

P. AELIO. F. PAPIR
MARCELLO. CENT
PRVM. SVB. PRINCIPI. PR
PEREGRINORVM. ADSTATO
ET. PRINCIPI. ET. PRIMIPILLO
LEG. VII. GEM. PIAE. FEL. ADLEC
TO. AD. MVNERA. PRAEFF
LEGG. VII. CLAVD. ET. PRIMAE
ADIVTRICIS. V. F. FLAMINI
LVCVLARI. LAVREN. LAVINA
PATRONO. ET. DECVRION
COLONIAE. APVLESIVM. PATRONO
CIVITAT. FORO. FLA. FVLGINIA
ITEMQVE. IGVVINORVM. SPLEN
DIDISSIMVS. ORDO. FOROFLAM
CVIVS. DEDICAT. DECVRIONIBVS
ET. LIBERIS. FORVM. PANEM
ET. VINVM. S-S XX. N. ITEM
MVNICIPIBVS. S-S III. N. DEDIT.

Porro

// *Supra nummi viginti, valent
nummi Vngarici, 70.*

/// *quattuor supra nummi, sunt
nummi Vngarici, 14.*

Porro huius eiusdem Coloniae A-
pulensis mentio est in ff. Iustinia-
ni tit. de censibus, quem locum cap.
4. citauimus ^{pag. 26.}. Locus quoq; alter,
qui est in secundo Tristium, vbi
gentes Ponto finitimas exul Na-
sio commemorat, consideratione
eadem rerum & locorum explica-
ri posse videtur, si Criticorum A-
cademia non repugnabit:

*Iazyges & Colchi, Meterea; turba, Geta; ;
Danubij medijs uix prohibentur aquis.*

De Iazygibus & Getis dictum su-
pra nonnihil est, & scimus Col-
chos esse gentes ad Pontum Sar-
matis finitimas, vbi olim Graeci
Heroes fabulosum illud vellus au-
reum depexerunt. Sed quid Me-
terea turba sit, Scholiastici pleriq;
H 4 Qui-

Ouidiani (quod sciam) hactenus
 silentio preſſerunt, vberes alioqui
 doctiq; eius interpretes. Nec mi-
 rum, cum apud neminem veterū,
 opinor, nec hūc poetam amplius
 hoc nomen inueniatur. Ego verò
 puto eſſe eoſdem, qui nunc à ſitu
 locorum vocātur Transſyluani &
 Tranſalpini, vt ſit quaſi μεταγωγος, id
 eſt, tranſmontanus. μετά ſiquidem
 in compoſitione, quod notū eſt,
 trans ſignificat, vti ſunt μεταφορα,
 μεταθεσις, μέτηλυς aduena, & lexcenta
 alia. Nouè quidem vocem adin-
 uenit poeta, ſed maluit ſic ἐμμιζεν,
 quam latina voce, Tranſmonta-
 na, poetis non uſurpata, vti. Sci-
 mus vero Græcis, Muſas in voca-
 bulis componendis vti plus licen-
 tiæ ita & decoris indulſiſſe. Eſt

autem

autem Lectio vera Meterea, etiam
 ſi ſit μεταγωγος, quia cum a & o in
 compoſitione in ω longum vſita-
 tē coaleſcant, vt ſit in μετανομία,
 ἀκρωγεια, μέταπον, πρυμνώγεια, ὑπώγεια, &
 alijs: cauſa poeta, ne longum na-
 tura corripiat, ideoq; illud in e
 breue tranſtulit. Ibidem uerſu præ-
 cedenti additur:

Solus ad ingreſſus miſſus ſeptēmplicis Iſtri.

Vbi pro, ingreſſus, vetus lectio,
 egreſſus habet. Nec incommodè
 opinor. Danubius enim antequā
 ſe in Pontum totidem quot Nilus
 oſtijs exoneret, paulum circa oſtia,
 ſecedit Septentrionem verſus, qui
 uelut aquam ſalſam refugiturus,
 ipſe ſibi ex ſeipſo mare medita-
 tur, in paludemq; ingentem ef-
 fundi-

funditur. His tribus Ouidij locis
addamus quartum ex Seneca de
eodē Danubio, uidetur enim hoc
quoq; a rebus Dacicis non peni-
tus alienum. *Medius* (inquit il-
le nat. quæst. lib. 6. cap. 7.) *inter*
pacata et hostilia fuit Danubius
& Rhenus, alter Sarmaticos
impetus cohibens, & Europam
Asiamq; distermians, alter Ger-
manos auidam belli gentem, re-
pellens. Atqui Danubius nulla
ex parte Asiam attingere vide-
tur, ideoq; nec eius esse distermi-
nator. Sed hunc nodum soluet
Hocrates, qui in Panegyrico sub
finem ait, Vniuersam terram in
duas diuisas fuisse olī partes, qua-
rum

62
rum hæc Europa, illa Asia dica-
tur. Cuius sententiæ prior Erato-
sthenes fuit autor teste Marco Var-
rone lib. 1. de re rust. Itaq; & Salu-
stius in bello Iugurrh. ostendit,
quosdam orbem terrarum in duas
tantum partes diuissse, ita ut Euro-
pam & Africam pro una recēlue-
rint. Ideoq; & Silius de Lybia
inquit:

Aut ingens Asia latus, aut pars tertia rerū.

Lucanus uero litem magis conci-
liat, dicens:

Tertia pars rerum Lybie, si credere fama
Cuncta uelis: at si uentos cælumq; sequaris
Pars erit Europa, &c.

Quapropter si iuxta Eratosthenis
diui-

diuisionem terrarum orbis in duo
hæc segmenta Asiam Europamq;
dispertitur, quam & Seneca uide-
tur secutus, magna pars orbis, quæ
ab alijs Europæ annumerabatur
Asiæ cederet, ita ut Nilus sit futurus
Europæ Asiæq;, determinator il-
linc, hinc uero Danubius. Atq;
ita totus Pontus, tota Sarmatia,
Gethica, & quicquid ultra Danu-
bium ad Septentrionem uergit A-
siæ annumerandum uidebitur,
hocq; modo Danubius ipse, licet
non totus, Asiæ erit determina-
tor & Europæ. Et hæc quidem
coniectanea, non certam fiduciâ
interpretationis, sed opinionem
duntaxat spemq; habent. Satis est,
si doctis *ὁσοῦτέροις* utcunq; pla-
cuerit. Apuli uero, quo de iam
diximus,

63
diximus, templorum quoq;, uia-
rum, porticum, pontium, Basi-
licarum, aquæductuum, operumq;
aliorum, quæ ad urbis eleganti-
faciebant, non rari passim super-
sunt tituli. Quos accuratius recen-
sere, ac in suam quemq; classem
componere, nec rei dignitas nec
necessitas postulat. Obuia igitur
quæq; carptim legemus. Templū
Iouis & Iunonis ab Aniceto quo-
dam instauratum in scapo colu-
mellæ, quæ est in Gymnasio lite-
rario Albæ, sic legitur.

I. O. M.

ET IUNONI RE

GINAE. T. CL.

ANICETVS. AVG.

COLONIARVM. TEM

plum.

PLVM. VETVSTATE
CONLAPSV. A. SOLO
RESTITVIT.

Hic est Titus Claudius Anicetus
ille, qui, Tacito referente, Neroni
parricidæ, nauem solutilem fabri
casse dicitur, ex qua matrem eius
Aggripinam fati sui ignaram dis-
soluto nauigio in mare effunderet,
irrito tamen tunc flagicio. cum
in uilla sua postridie ab hoc eodē
sit interfecta. Polemonis Regis
Ponti libertus primum fuit, Dein
de Daciæ Pontiq; præfectus qui
flagrante in Italia bello Vitellij
partes aduersus Vespasianum se-
cutus, arma in Ponto mouerat, de
quo Tacit. lib. 3. Annal. Ita magi-
stratu in Dacia potitus, hic quoq;
Apuli

Apuli templum erexisse illo in cip-
po legitur. In aula Sereniss. Prin-
cipis hæc quoque epigraphæ ha-
betur.

I. O. M.
IVNONI. REG. MIN
Q. CORNEL. SILVANVS
LEGVM. P. C.
V. S.

Aesculapio autem & τῆ ὑγίειæ, id-
est, Sanitati, quam Aesculapii fi-
liam, & quidem verè, dixit anti-
quitas, multa marmora pro re-
ligione eorum temporum sunt
posita. Albæ in area Cancellar.
veteris:

Æscu-

AESCVLAPIO ET HYGIAE
CAETERISQ. DIIS DEABVSQVE
HIVISQ. LOCI SALVTARIB.
C. IVL. FRONTONIANVS. VET.
EX B. F. COS. LEGVM. P. REDDI
TIS SIBI LVMINIBVS GRAT.
AGE. EX VISO PRO SE ET CAR.
MAXIMA CONIVG. ET. IVL. FRON
TINA FILIA. V. S. I. M.

Brettæ in ædibus Ostrohinorū,
in marmore rubro:

NVMINI AESCVLAPI
ET HYGIAE AELIA
VENVSTA. V. S.

Vbi & hoc legitur:

APOLLINI GRANNO
ET SIRONAE DIS PRAE
SENTIBVS Q. AXIVS AELI
ANVS. V. E. PROC. AVG. C.

Menti

69
Menti autem Fideiq, inscriptus
lapis ad Vlpian, sic est:

M. SEPTIMVS. C. F.
MENTI FIDIQ. DEAB.
PRAESENTIBVS
EX VOTO S. P.

Et in aula Sereniss. Principis, For
tunæ elegans marmor, sic:

FORTVNAE
REDVCI LARI
VIALI ROMAE
AETERNAE
Q. AXIVS AELIA
NVS VE. PROC.
AVG.

I O N I.

Fortunæ reduci ara ponebatur
ob felicem reditum. Eam Dio.
I lib.

lib. 54. de Augusto loquens,
τύχην ἐπαναγωγῶν appellat his verbis:
πολλὰ καὶ παντοῖα ἐφησίω, ὧν ἔλεν προσήκον
το πάλω τύχῃτε ἐπαναγωγῶν: hoc est:
Multa et varia illi decreta sūt à
Pop. Romano, quorum ille ni-
hil accepit, praterquam Fortu-
na reduci aram consecrari pas-
sus est. Fortunæ simulacrum in
numis quoq; Augusti conspici-
tur, cum titulo: FOR. RED.
In lapidibus verò Ostrohinis pro
facello sub dio hæc leguntur:

SPEI. VIRTVTI. VICTORIAE
D. D. D.

QVAVM NVMINE PROSPERI
TAS ET HONOR IMP. CAES.
TRAIANI SVCCESV FELICI
aucta

AVCTA SVNT. Q. AXIVS AELI
ANVS PROC. NVMINI EIVS.
L. D. D. D.

Quarum postremæ literæ indi-
cant: *Locus datus decreto decu-*
riorum. Albæ, in muro vet.
Cancell.

GENIO TIB. CLAV
DIVS MANSVETVS
OPTIO.

Optio hic masculini est generis.
Est enim officii virilis nomen.
Eratq; olim vicarius minister
Centurionis aut Decurionis, qui
peregre illo proficiscente, rei suæ
familiari priuatissq; negociis cu-
1 2 randis

randis adoptabat. Dictus ab a-
doptando. Optionis nomen su-
pra in lapide quoq; Romano ci-
tatum est. Febri autem dicatus
lapis ad sacellum Ostrohiense sic
visitur; vetulae cuiuspiam adula-
torium, opinor:

FEBRI DIVAE. FEBRI
SANCTAE. FEBRI MAGNAE
CAMILLA AMATA PRO
FILIO MALE AFFECTO P.

Nymphis quoq; , idest, humo-
ribus vota facere, illasq; pro ma-
lis amoliendis precibus delinire,
eius seculi religio fuit : Albæ in
palatio vet. Cancell.

PRO

67
PRO SALUTE DOMINI
NOSTRI SANCTISSIMI
ANTONINI. PH. NYMPHIS
NOVIS. SACRVM. RVEFINVS
LEG. XIII. G. &c.

Et Saxopoli, in templo :

NYMPHIS SALVTIFE
RIS SACRVM.
M. LVCILIVS. LVCILI
ANVS. AVG. COS. PRO
SALUTE SVA ET
L. ANTISTI.
SIMI. AVG. CON.
V. S. M.

Credebat antiquitas Nymphas
incendia depulsuras, si officio sa-
crorum demulcerentur. Nec sa-
nè verò à uero dixit alienum .
Aquæ enim affusæ ignibus re-
stinguunt incendia. ut alicubi ip-

I 3 se

se quoq; Cicero hanc superstitio
nē subridere uideatur: *Earum*
inquit, dearum templum inflam-
mauit, quarum ope etiam alijs in-
cendijs subuenitur. Sed quid mi-
rum Nymphas, idest, aquas, in-
album diuarum fuisse centurias,
cum & Fornax, si Vulcano pla-
cet, Dea fuerit. Sic enim Ouidius
in Fastis ~~καταγενομένους~~ de ea loquitur:
Facta Dea est Fornax, lati gau-
dere coloni. Vnde Fornacalia
quoq; sacra sunt instituta. Nym-
phis positas esse olim statuas, aras,
sacella, nemo mirabitur qui sciet
aquæductuum & fontium cura,
quam cara, quanto in pretio apud
Romanos fuerit. Conspiciuntur
Romæ ex illa verustate residua, in-
gentia

68
gentia aquæductus admirandi mo-
numenta, Romano splendore nō
indigna, fornicato opere in subli-
mi per multa passuum millia in
Vrbem introducta, in quibus ma-
gna copia, fluij istar, aquarum ri-
ui in omnes Urbis partes infere-
bantur. Talia publicorum com-
modorum monumenta Coloniae
quoq; Romanae, sed minore cum
magnificencia æmulabantur. Ex-
tant enim & hodie ad Apulum cæ-
terasq; Daciæ vrbes euerfas, aquæ-
ductuū partim cuniculato opere
ex laboratis saxis structorum, par-
tim fornicatis muris in vrbes illa-
torum vestigia, tum verò per fol-
las ingentesq; canales dermata in-
tro magna aquarum vis, vti in A-
pula aqua Albæ vicina luculenter
1 4 apparet.

apparet: Desluit ea ex arrugijs à
Zalakna, vbi etiam antiquæ vrbis
ruina superest, Zermizirga Ptole-
mæi, si numeri eleuationis non fal-
lunt. Nec vrbs solū ipsa, sed & hor-
ti ac alia extra urbem posita, fos-
sæ, piscinæ, viuaria, balnea, nili,
curipi, villæ, in quos vsus prudēs
antiquitas aqueductib⁹ vtebatur,
ijsdem vndis reficiebantur. Hæc
aquarum murali opere ducenda-
rum consuetudo, hodie non in Ita-
lia tm̄, sed tota ī Europa, opinor,
penitus exoleuit. Quem tñ morē
Romę superioribus annis, Sixtus
V. Pont. Max. Urbis instaurator re-
uocauit, per multa passuum mil-
lia aquę Felicis riuos arcuata sub-
structione in Urbem inducens.
Duobus autem modis ducebātur
olim

69
olim aquæ, cuniculario videlicet
opere, & murali structura in arcus
plurimos camerata. Vtriusque ve-
stigia quanquam multum oblite-
rata in Dacia visuntur. Sed muri
arcuati ductus erant longe cōspe-
ctiores, & quo sublimiores eo ma-
gnificentiores. Tales arcus altissi-
mè subleuantur Romæ quibuldā
in locis plus quam cētenos pedes,
ut aquæductus Claudius iuxta La-
teranum, per Cælii montis dorsū
Auentinum versus vergens, subli-
mitatē suam sensim magis ac ma-
gis augens, quo ad Castellum pro-
pius accedit. Vocabant autem Ca-
stellum, (vt ex Frontino patet) al-
ueum seu receptaculum, in quod
tota illa aquæ vis infundebatur. et
qui ex hac cisterna aquam in sin-
gulorū

gulorū vsus diuidebat, perq; sub-
terraneos cuniculos dispartiebat,
castellarius dicebatur. Hoc nomē
legitur ad Vlpianū quoq; Traianā
scatebris fontium iugibus vberē,
ad ipsa vrbis rudera:

D. M.

M. VIBIO. M. F. TER.

FONTIS RVBICONIS

CASTELLARIO. AGRIP

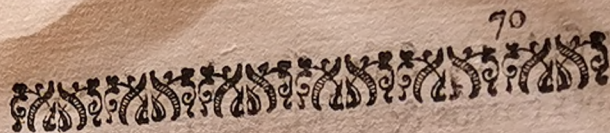
PINA CONIVX MARITO

DILECTO SIBI ET

SVIS. P.

Caput

CAPVT IX.

ROMANI IN STRVCTVRIS
*magnificentiam cum utilitate coniunge-
bant. Aegyptij Reges non item. Pyrami-
des Aegypti. Decebalis sepultura locus.
Petouium. Amphitheatrum Vlpianū.
Colonia Romanorum ad Tordam. Pal-
ladium Tordense. Basilica. Via in Dacia.*

Vnaquarum in vr-
bes inductarum la-
borem, impensam
inexhaustam, vrbis
illustrandę ornan-
dęq; studium, quis est qui non su-
spiciat in illa antiquitate, qui non
laudet? Illi omnem suam operam,
omnes facultates ad commune be-
neficium,

neficiū, vsum cōmodumq; po-
puli totius & Virbis conferebant,
nec solum præsētib; sed longis
ante seculis posteritati venturæ cō-
sulebant. Quin & hodie quæcun-
que ex illa vetustate restant anti-
quitatis reliquiæ seu Romæ seu a-
libi locorum & gētium, videmus
omnes ad commune populi emo-
lumentū spectasse, balnea, amphi-
theatra, aquæductus, mœnia, cir-
cos, pontes, templa, in quæ opes
suas illi effundebant. At hodie a-
lijs in rebus insanit mūdus, in co-
messationibus, in tripudijs. vno
verbo, in impendio nulli profutu-
ro, in luxu probroso. Quanquam
hanc quoq; insaniam non hæc æ-
tas tantum insanijt, habuit & ve-
tus seculum dodonæos lebetes,
muscas

71
muscas quæ tegerent quadrigas,
hortos pensiles, maulea, Api-
cios, apros Troianos, colossos,
hoc est, fumos in pariete pictos,
Ixiones in nubibus, & Centauros.
Non sic Salomon ille Regum v-
nus omnium sapientissimus & di-
tissimus, qui templum Deo impri-
mis ac hominibus magnificentis-
simum primus omnium extruxit,
operisq; splendorem cum utilita-
te cōiunxit. Non sic Traianus Cæ-
sarum vnus omnium optimus, q
gloriam sui nominis non cum ina-
nibus lebetibus alijsq; eius gene-
ris ~~κατασκευάς~~ exemplis, sed cum
emolumento Reip. coniunctam
ad posteritatem trāsmisit. Quam
pulchrè Augustus: Lateritiam, in-
quit, urbem inueni, marmoream
relinquo.

relinquo. Is verè sapit cum sibi tū
posteritati, q̄ se studiumq; suum
ad publicum emolumentum con-
fert, vt nunquam iuxta vetus di-
ctum, discrepet vtile à decoro. In
quam sententiam Albæ quoq; la-
pis ἐπιγραφὴς ex vetustate superest,
cuius ἐπιγραφὴ geminæ defunctorū
effigiei superaddita, sententiam in
signem habet.:

NISI VTILE EST QVOD FACIMVS.

STVLTA EST GLORIA.

Loquitur de infanis opum & po-
tentia ostentationibus, quales fue-
runt irremediabiles illi olim Labyrin-
thi, portentosi Minotauri, certa-
mine & opibus Regum Ægyptio-
rū eductæ in cœlum Pyramides,
aliaq;

72
aliaq; huius generis vesanae demē-
tia monumenta prisca pariter &
recentia. In quibus cum non vti-
litas quæsitā ut necessaria, iustissi-
mo casu factum est, vt illi vanita-
tis lux architecti, pro gloria & fa-
ma, gloriam ingloriam infamēq;
famam à posteritate retulerint.
Quamquam structuram Pyrami-
dum Ægyptiarum, non pro Re-
gum eius gētis sepulchris factam
fuisse, ut poetæ fabulati sunt: sed
à Iosepho Hebræo, quo tempore
septennis illa caritas affligebat Æ-
gyptum, exedificatam putat Na-
zianzenus, ut frumenti horrea es-
sent, quapropter & hodie vulgus
ibidem granaria Pharahonis vo-
cat. Atq; ideo etiam Pyramides
dicantur, quod τὸ ἀυγὲς, idest, triti-
ci

ei fuissent conditoria, non autem
ἀπὸ τῶς ἀύγας, quod instar ignis in al-
tum assuigerent, ut Ammianus &
alij putarunt. Quin & sacræ li-
teræ testantur pro reponendis fru-
gibus, Pharahoni fuisse thecas in-
gentes seu granaria condita. Id
enim uel Rabbinii intelligi uolunt
per urbes Pithom & Raamses, E-
xodi, i. ut ex primis harum uo-
cum syllabis uideatur Pyramidū
quoq; nomen, quo Græcia uita
postea est, coaluisse. Sed redea-
mus in Daciam. Lapis in sacel-
lo pagi Bodogsaluensis, sex pass.
millib. ab Vlpia remoti, Traiani
Imperatoris & aquæductus cuius-
dam indicem sic habet:

Imp.

73
IMP. CAIS. DIVI. TRAIANI
PARTHICI. F. DIVI. NERVAE. NEP-
TRAIAN. HADRIAN. AVG. PONT.
MAX. TRIB. POTEST. XVI. COS. III. PP.
AQVA. IN. DVCTA. COLON. DACIC.
(SARMIZ)

PER. CN. PAPIRIVM. AELIANVM

LEG. EIVS.

PR. PR.

Ad Deuam quoq; oppidum ru-
dera antiquæ urbis cernuntur, De-
cidaua Ptolemæi, ut conicitur,
ubi & tumulus ī collis speciem
assurgit, opere magis quàm na-
tura factus, Deceballi Regis Da-
ciæ sepulturæ, ut fertur, monu-
mentum. Conditoria enim ve-

K rerum

terum Regum in tumulos Pyra-
midesq; erigebantur, & quo-
quisq; maior erat, eo mole ingē-
tiore obruebatur. Sic & poeta
Aeneid xii. Dercenni tumulum
describit:

*Fuit ingens monte sub alto
Regis Dercenni terreno ex aggere bustum
Antiqui Laurentis, opacaq; ilice tectum.*

Atq; illi sanè eo miseriores erāt,
quòd tanta mole premerentur,
quod poetæ sceleratis impreca-
ri solent, vt incumbens degra-
uet ossa lapis. Aeneas quoq; suū
tibicinem Misenum in promō-
torio ad Baias sepeliit apud Vir-
gilium.

74
gilium. Et Romæ in summo fa-
stigio molis Hadriani, Scipio-
nis ossa condita fuisse feruntur,
vti & in summitate Columnæ
Traianæ, Traiani cineres, ut E-
utropius scribit. Qui enim no-
lebant se montibus obrui, in
summitatibus tamen pyrami-
dum aut Columnarum condi-
uolebant, ut etiam post busta
haberent quo auram gloriolæ
captarent, nec omnem fastum
ad cymbam Charontis deposuif-
se uiderentur.

Petouii ciuitatis titulus superest
Saxopoli in templo;

k 2 D.M.

D. M.
M. AVREL. CRESCENTI
AVGG. LIB. VIX. AN.
LXI. ET. AVRELIAE. FLO
RAE. FILIAE. EIVS. DEFVNCTAE
PETOVII. VIX. A. XXIII.
M. XI. DIEB. XX.
AEL. IVLIANVS. SOCERO
ET CONIVGI PIENTISSI.
B. M. P.

Hoc Petouium citatum est & lap.
13. Putamusq; esse vicum Patau-
censium, cuius in tit. de censibus
mentio fit. quem locum supra ca.
4. retulimus. Petouium refert &
Ptolemæus in Pannonia, quod Ta-
citus lib. 19. Petouionem appel-
lat. Ad urbis Vlpiae latus quod cō-
uallem spectat, amphitheatrum
fuit, cuius pavimentum ruinis qui-
dem oblimatum, sed eruendorū
lapidum gratia aperiri solitum,
rubente

75
rubente solo esse fertur, ob idq;
vulgus lanienā pecudum ibi fuisse
existimat, quarum cæsarum san-
guine arena conspersa, eum colo-
rem imbiberit. Sed rei veritas sic
habet: labulo miniato is locus pas-
sim vber est, ut ipsi quoq; torren-
tes si quando imbribus excrescāt,
rubellas vndas trahant. eo solum
amphitheatri stratum olim fuisse
autumatur, vnde coloris vel fides
vel opinio. Nam olim Romæ quo-
que principes sumtiosiores pro
arena, qua vsitatē Circi solum cō-
sternebatur, minium aut chryso-
collam inspergebāt, Sic enim Sue-
tonius de Caio: *Edidit & Circē
ses quosdam præcipuos, minio &
chrysocolle constrato Circo.* Arc-

na autem spargebatur theatrum;
quia cum ea esset bibula, gladiato-
rum sanguinem effusum imbibe-
bat: tum vero ad firmanda sisten-
daq; vestigia solidiorem & constā-
torem locum dabat. Minii vero
aspersio maioris immanitatis no-
ta erat, ne videlicet vulnere lacera-
torum sanguis in solo appareret.
Fuit & ad Tordam, oppidum Ro-
manorum, Salinę dictum, vbi nūc
quoq; Salis probatissimi & puris-
simi Latumię exercentur. Eius ele-
uationem Ptolemęus prodit, lat.
49, 15. long. 47, 10. Vestigium
conspicitur in quadrum positū.
Vrbis porta superest sola, sed ita
verustate labefactata, vt erasa cal-
ce quę compagem lapidum uas-
tę magnitudinis conglutinabat,
forni-

76
fornicatio ipsa casura esset, nisi la-
pides inuicem obstarent, seseq;
abiq; ferrumine sustinerent. In frō-
te portę, Palladis ægida tenentis
effigies visitur, quam multa vetu-
stas non leuiter vulnerauit. So-
lebant enim antiqui vrbibus tu-
telares deos ueluti *παρθένας* præpo-
nere, ac inter alia signa Pallas præ-
cipuum insigne multarum vrbū
fuit, quia Vrbes sapientię & belli
paciq; studio, quorum Pallas præ-
ses esse dicitur, imprimis indigēt.
Ita Athenę Palladis tutelę dicatę,
nomen etiam eiūdem deę obti-
nuere. Cicero quoq; Palladium
dum iret in exilium, in Capitolio
posuit, cum inscriptione: CV-
STOS VRBIS. quod & hodie ibi
dem siue illud siue aliud ex ruinis

nuper erutū ac loco suo repositū,
cōspicitur. Illa armata ēē fingitur
& pīgitur, quo indicatur prudētiā
& sapientiā in bellis gerēdis Mar-
tis esse administram, nec quisquā
feliciter uel regnat, uel viam ad re-
gna adipiscenda aperit, nisi prudē-
tia communitus fuerit. Quō acce-
dit & Iustitia, nam qui absq; iusti-
cia regnant Reges, carcinomata
sunt Reipub. non Reges, ac digni
ī quos Brutus animaduertat. Tor-
dæ in templi propyleo, quod fo-
rum spectat, lapis truncus Gor-
diano inscriptus est cum hoc in-
dice:

Imp.

77
IMP. CAES. M. ANT. GORDIANVS.
PIVS. FELIX. INVICTVS. AVG.
BASILICAM LEGVM AC. cætera desūt.

Et prope ruinas, Basilicæ Aure-
lianæ mentio, sic:

Q. LAELIO Q. F. TRIB. PLEB.
BASILICAE AVRELIANAE
ORNAMENTO. CN. SOSIAS
MARCELLINVS AEDIL. SO-
CERO BENEMER. VBI ET
IPSE SITVS EST. P.

Basilica iuris dicendi locus fuit in
foro, vbi legum controuersia à
Trib. Plebis discutiebantur. Ea
splendida & magnifica in vrbibus
eminebat. Ita & hodie in præci-
puis Italiae Germaniae aliarumq;
regionum vrbibus cultissimæ Ba-
silicæ visuntur. Qualis est & Pata-
uina,

uina, vrbis ornamentum. Idem lo-
cus Grecis ^{πρυτανειον} erat. Deinde pro
domo Principis, idest, regia usur-
pari cepit: ac tandem ad templa
quoq; significanda uox recepta ē,
de qua Rhodiginus plura. Præter
oppidorum autem ruinas, uiarū
quoq; monumenta multa in Da-
cia conspiciuntur, quæ admiran-
do plane opere, totam, quam lon-
ga est, Transyluaniam transmit-
tunt. Nec uero illæ (uti nunc so-
lent vrbium pauimenta sterni) cœ-
mentis tantum sabulo glareaq; in-
culcatis munitæ spectantur, sed
quibuidam in locis addita etiam
calce ita solidè silices sunt ferru-
minatæ, ut à tanta uetustate abo-
leri penitus adhuc nō potuerint.
Nec rudis tantum silicū ma-
teria

78
teria in ruderationem fuit adhibi-
ta, sed lapides etiam ad amussim
laborati, perpetuoq; opere ducti,
vrbium præcipuarum itinera mu-
niebant. Ab Vlpia Traiana uiæ
utrinq; geminæ excurrunt, qua-
rum altera Transalpinam uersus
porrecta, in montium Vlpiaë ui-
cinorum angustiis, quas Ferreas
Portas vocant, desinunt. Altera
Apulum uersus progreditur, Sar-
getiæ amnis ripas, non equo ta-
men ubiq; interuallo præterle-
gēs, ad xliii. pass. millia, tota ex la-
pidibus in quadrum dolatis com-
posita. Vulgus pessimus anti-
quitatis custos, appellat uiam Tro-
ianam (Traianam intelligo) qua
olim Sisonia quæpiam Regina i-
ter fecerit. eiusq; rei lepidam in
ore

ore habent fabulam. Hæc uia per
salebrofa scrupisq; aspera loca p
passum multa millia procedens,
rectâ Apulum perducitur, ita ut
olim eæ urbes ppetua uia fuerint
coniunctæ. Eandem ab Apulo ad
Salinas, ubi nunc Torda est, con
tinuato opere deductam, perpe
tuus rotarum cursus, ipsaq; uetu
stas deleuit. A Salinis quoq; gemi
næ utrinq; propagantur uia, qua
rum altera transmissio fluuio qui
oppidum proximè alluit, rectâ
Forum Siculorum tendit, campos
Mari fluuij ubiq; præterradens.
Altera vergit Claudiopolum ver
sus, quâ exitus fuit in regionem
Iazygum, ac inde in Pannonias.
Olim enim vtrâq; Pannonia tam
superior quam inferior, eis Danu
bianæ

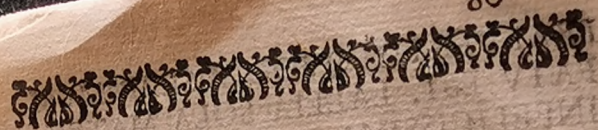
79
bianæ regiones fuerunt, horizon
tis Romani ratione, quod ex Pro
lemæo patet. Nam Transdanubia
na regio Iazygum fuit. Nec verò
loca ista ideo silicibus strata fue
runt, quod campi cœnosa illuue
defœdati transitoris curribus diffi
cilem viam præbuisent (hoc enim
incommodo non vsq; adeo labo
rat regio, cum cliuosa sit tota, cal
culosaq; glarea referta) quàm ut
hac quoq; in re magnificentiam
Romani nominis Coloniæ præ se
ferrent. Ac in vijs muniendis sin
gularem operam Romanos olim
collocasse, ostendunt celebratissi
mæ in Italia quoq; viæ, Appia,
Flaminia, Æmilia, Nomentana,
& plures aliæ. Vti omnes etiam
nationes nunc habent peculiare ali
quid,

*utrinq; de caus
sa: nam Tran
silvania solum
significat ist
ob callos frigore
48. id est, per
in summo
in solitudine*

quid, quod singulari studio exco-
lant, alia fontes & pontes, alia
templa & diuersoria, multæ ca-
stella & arces, pleræq; priuatas do-
mos & culinas exornant, non pau-
cæ satellitio pompaq; seruorum
oblectantur, nec defunt quæ cuti-
culam suam vxoresq; splendidif-
simè curent.

Caput

CAPVT X.

LAPIDES EPITAPHICI.

*Veteres extra urbes sepeliebantur. Le-
giones Dacicae. De nominibus Romano-
rum & nostris, & cur illi Prænomina
suorum literas detruncabant.*

EDlibet & titulos epi-
taphicos proferre. In
lapidibus Ostrohinis,
qui Sacellum vicī cingunt, mar-
mor *μαρμαριωτάτων* orbæ parentis
luctum sic expressum habet :

D. M.

QVAE PRIOR DEBVI MORI. VRGEN-
TIBVS FATIS FILIVS VNICVS ME
præuertit.

PRAEVERTIT. QVOD MISERRIMVM
FATV EST. LAELIA SOLA MATER
INFELICISSIMA. HERCVLI FILIO
CARISSIMO. P. VIXIT ANN. IX.
M. V. D. XIII.

*Solam matrem dicit, pro vidua
& orba, vt & sola loca dici-
mus auia & deserta. Quod no-
men & Albæ in vet. Cancell. le-
gitur, præpositis versiculis, sed
à Dacicis, vt videtur, Musis ela-
boratis :*

HIC PIETATIS HONOS
HAEC SVNT PIA DONA
MARITI
CVI MVLTVM DILECTA
FVI EGO MARCELLI
N A.

PRO MERITIS CERNIS
QVAE MIHI SOLVS CON

iunx

81
IUNX AELIVS COQVE
POST OBITVM MEMOR
AMORIS DICAT.

Hemistichium prius ex consol.
ad Liuiam desumptum est. Ad Sa-
cellum autem Pestheniense pro-
pe Vlpiani idem nomen sic ex-
tat .

LAEVIAE SVAE NEPTI
CARISSIMAE. AVIA LVCRE
TIA SOLA SENEX DE SVO P.
VIXIT AN. VII. M. V.

Vbi & hoc in marmore candi-
do, sed fractum legitur :

MEMORIAE
VALENTINAE
AVG. NVERNAE

L

*Apud Prolemani inser-
vix. vix. vix. vix. vix.
Dierna vix. vix.
vix. sed corrupti vix.
opinor. pro. vix. vix.
quod manifeste in
hoc lapide ponitur.*

VIX. ANN. X. M. V.
VALENTINVS QVI
ET POTINIANVS
AVG. NVERN. LIBR
APINSTRVM GEN
... IALIBVS ET
SIA ROGATA
... ARISSIM.

Pueri uero ingenui epitaphium
non minus festiuium quam ele-
gans in marmore exiguo, can-
dido, in coemeterio uici Bodog-
saluensis sic superest:

DIS MANIBVS
MEMORIAE. C. REGVLI. MORIBVS
DECORE. NATALIBVS. DD. HYA-
... (CINTHO
VEL NARCISSO COMPARANDI. QVI
VIXIT. AN. XII. M. III. TER IN PV
... (BLICO
SPECTANT. S. P. Q. TRAIANEN.
... (QVATER
In

DD. id. y.
duns.

82
IN CVRIA SPECTANTE IMP. M.
... (ANTONINI
PROCOS. SALTAVIT. CANTAVIT.
... (IOCIS
OMNES OBLECTAVIT. CUNCTIS
... (PLACVIT.
FELIX REGVLVS. PATER INFELIX.
ANIMAE INNOCENTISSIMAE
L. H. L. D.

id. p. locum
benedictus legi-
litis dabo.

Tordæ autem sculptura vetusta,
hic quoq; lapis in pariete cuius-
dam domus hæret, Dacitatem
meram referens:

ALIA NANDONIS VIXIT
ANNIS. IXXX. ANDRADA
BHV. ANNIS VIX ANIS
IXXX. BRICENA VIXIT VNIS
XL. IVSTA VIXIT ANIS XXX
BEDARVS VIXIT XII POS. OBI
TVM EI HERCVLANVS LIBER
TVS PATRONE BENEMER.

Sculptoris
improvisi fuit
no. ius
p. mly.

L 2 Andro-

Androdus apud Gellium lib. xv.
cap. xiv. Dacus seruus est. Eius
furfuris sunt Bedarus, Bricena,
& quæ hic leguntur, cætera. Il-
lud uerò elegans est, quod ex bu-
stis ueteranis illatum in idem op-
pidum & ad moletrina frumen-
taria septa, quæ cataractes riui
deuoluitur, proiectum.

VIXI DVM VIXI BENE. IAM

MEA PERACTA. MOX VESTRA

AGETVR FABVLA. VALETE ET

PLAVDITE. VIX. ANNIS LXVII.

SVLPITIAE AVIAE C. PLAVTIA

NVS B. M. P.

Hæ

83
Hæ tabulæ sepulchrales ex bustis
in urbes sunt illatæ. Eæ .n. olim,
prout cuiq; libitum fuerat extra
urbes passim ponebantur. Nec
enim fas erat cadaueribus urbes
& templa, profanare. Quod &
Solonis lege apud Athenienses, &
postea apud Romanos quoq; xii.
tabularum decreto cautum fuerat.
Non uidentur itaq; rationem ue-
teris sepulturae intellexisse, qui mu-
rorum urbiumq; antiquarum am-
bitum eo usque porrectum fuisse
autumant, ubi sepulchra hodie for-
te effodiuntur. Extra urbem ple-
riq. amenioribus prædiorum ac
uillarum locis, prout sibi quisq;
testamento cauerat, sepeliebantur,
uti & hodie Turcis, Moscouitis, &
olim Iudæis ac postea Arabibus
L 3 totiq;

totiq; Orientali moris fuit sepeliri.
Qua ratione Græcorum quoq. do-
ctissimi in Gymnasijs sepeliebantur. Itaq. & M. Marcellus à Seruio
Sulpicio Athenis in uno ex tribus
Gymnasio Academia cognomina-
to, in qua Plato docuerat, combu-
ritur & conditur. Erant autē Gym-
nasia extra urbes. Quemadmodū
& Cicero ad Puteolos amoenissi-
mum totius Italiae tractum in uil-
la sua Gymnasium crexerat, Aca-
demiāq. more Græcorum ap-
pellarat, in qua & monumentum
sibi construxerat, Plinio referente
lib. 3. cap. 2. Sed non potuit ea se-
pultura fato potiri, cum alibi lo-
corum interfectus, crematus & hu-
mi conditus sit. Nonnullis tamē
ut Fabricio, honoris causa indul-
tum

84
tum ut in Vrbe sepelirentur, ut
Cic. lib. 2. de leg. refert. Visuntur
autem Albæ & passim alibi sepul-
chra antiqua ex bustis eruta. Ea ex
solido saxo sunt in porrectā qua-
draturam cælata. Operimentum,
non uti hodie solet fieri, in planū
dolato lapide, sed in fornicem ca-
merato conspicitur. Cui extremis
in angulis appendix adhæret tur-
rita, ac uelut in tutulum elata.
Porro libet hic de legionibus quo-
q; Dacicis aliquid adiicere. Le-
giones Romanorū per Colonias
distribuebantur; idoneisq; in lo-
cis contra suspitionem periculi ita
ponebantur, ut aduersus hostes fi-
nitimos quædā ueluti propugna-
cula esse uiderentur. Hoc & in
Coloniis Legionibusq; Dacicis vi-
dere

dere est. Nam Legio Vlpiana, i-
dest, XIII. Gemina, angustas il-
las Portæ Ferreæ fauces cui proxi-
ma fuit, aduersus impetum Sarma-
tarum obseruabat. Apulensis ue-
rò VII, & I, adiutrix, Iazygibus
oppositæ fuerant. Fuerunt in Da-
cia plures quoq. Legiones, uti
xxx, in lap. II. citata. Sed maxi-
mè Tertiadecimanos & Septima-
nos, lapides Dacici habent, quarū
utraq. in Pannoniis Vitellio Ve-
spasianoq. mutuo decertantibus
uitam agitarunt, uti Tacitus lib. 2.
hist. retulit. In aula Generosi & Il-
lustr. Domini Volffági Kouachio
cii Cancellarii, Albæ, non semel
xiii. legitur.

D.M.

D. M.
P. AELIVS. VETVS.
MIL. LEG. XIII. G. TI.
P. V. VIX. cætera defunt.

Et in alio sed uetustate fere de-
leto :

C. ATRIVS C. F. GRVTA
MINA CRESCENS C.
APVLI. MIL. LEG. XIII.
GEM. VIXIT. A. XXXV.
VALENTINVS.

Et ibidem VII. Claudia & Pri-
ma sic extant, sed in lapide æta-
te deprauato :

P. AEL. P. F. PP. MARCELLO,
V. F. PP. EX PRAEF. LEG.
VII. CL. ET. I. ADIVTR.
PR. IV. CI. PE. PER, &c.

Ad

Ad Georgianam quoq; Urbis
Portam, sic eadem xiii. extat:

IVL. PRIMVS
S. LEG. XIII. GE.
V. S. L. L. M.

*est videtur qui
thum scilicet
hura, sed ob
antiquitatem
sunt marmo-
rabiles.*
Hoc est, Iulius Primus, signi-
fer leg. xiiij. gemina, vivens sibi
locavit locum monumenti. Vbi
& Lupæ simulacrum est, binis
puerulis Remo & Romulo eius
uberibus inhiantibus. Stat illa,
pueris ad ubera pendentibus,
quos reflexa ceruice lingua allā-
bit, qua hypotyposi & Virg. eos
describit, in sui Aeneæ clypeo:
lib. 8. inquit:

Geminos

Geminos huic ubera circum
Ludere pendent pueros, & lambere matrem
Impavidos, illam tereti ceruice reflexam
Mulcere alternos & fingere corpora lingua.

Quod ectypon monumentum,
Romanæ Urbis insigne, non
absq; ratione libuit referre. Mul-
tum enim interest in effingēda
siue sculptura siue pictura, rem
ipsam ad conformem quādam
similitudinem delineare. Brettæ
in Sacello eadem legio extat, in
lapide figuris anaglyphicis &
quiddā hieroglyphicum docen-
tibus exornato:

D. M.
O. IVLIVS. SECVNDI
VE. LEG. XIII. G. VI.
AN. LX. OE. IVL. SEC.
F. P. P.

Quoniā

*no procul a
dura ad
amun Sargu-
ha, qui mte
Sri gij ro-
catur.*

Quoniā autem Romanorum
nominum notæ tam truncæ mu-
tilæq. sæpe occurrunt, non alie-
rum fortassis erit pauca de iis in-
ferere, & quomodo cum nostris
conueniant. Quod ablati à fine
elementis notabantur, in causa
fuit usus eorum frequens familia-
risq. noticia. Amanuenses autē
& notarii celeritatis quoq. gratia
refecabant literas. Scribit Plutar-
chus in uita Catonis, Ciceronem,
cum in Senatu de Catilina & con-
iuratis ageretur, uelocissimos or-
dinasse notarios qui dicta excipe-
rent, edocuisseq. eos ut per signa
quædam & paruas breuesq. no-
tas contractis in se implicatisq. li-
terarum notis dicta colligerēt, ac
Senatus decreta annotarent, quod
&

& hodie in Archiuis Principum
in usu est. Ab illis tandem ad La-
tumiam Statuariamq. decurtandi
uoces ratio peruenit, ut postea nō
tantum notarii, sed & fictores pi-
ctoresq. uocabula elementis de-
fraudent. Ita factum ut uoces
innumeræ usu quotidiano olim
notæ, quas Probus integro libro
annotauit, in lapidum & librorū
memoriis ad nostram usq. ætatē
remanerint, quæ id temporis e-
rant familiaræ quotidianoq. usu
cognitæ. Ex nominibus autem
Romanis quæ quadruplici ordi-
ne, Prænomine, Nominē, Cogno-
mine, & Agnomine distinguebā-
tur, cætera integrè notabantur, so-
la Prænomena detruncabantur.
Itaq. plurima eorum singulari-
bus

bus tantum literis signabantur, ut,
M. P. C. Marcus, Publius, Caius.
Pauci binis, ut, Cn. Qu. Cl. Cneus,
Quintus, Claudius. Paucissima ter-
nis, ut Sex. Ser. Sextus, Servius.
Vnum atq. alterum, quatuor, ut,
Serg. Seru. Sergius, Seruilius. Ideo
autem una aut altera litera nota-
bantur, quia cum in eadem fami-
lia plures essent parentis eiusdem
filii, facile eorum unusquisq. pri-
ma nominum litera distingui po-
terat. Nec enim fratres germanos
unis eisdem appellabant nomini-
bus, sed diuersis, uti & hodie fit.
Itaq. M. Tullius Cicero, & Q. Tul-
lius Cicero, fratres, prænordine di-
uerso unaq. litera notato, cæterū
nominibus & cognominibus ho-
monymis distinguebantur. Ita
hodie

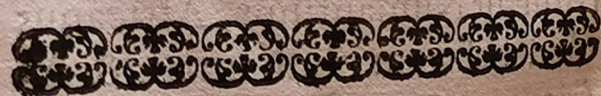
hodie uterini fratres Petrus, Pau-
lus, Antonius, prænominum suo-
rum primis literis signari possūt,
Pe. Pau. Ant. Hæc uerò Prænomi-
na esse non autem Nomina, (uti
uulgius Pædagogorum docet,) ma-
nifestum est. Idem enim ordo in
hodiernis quoq. nominibus est,
qui fuit in Romanis olim. Ideoq.
Prænomen tam apud Roma-
nos, quam apud nos ea sunt, quæ
singulis sunt propria, & quæ olim
in lustratione infantium, hodie
uero in sacro Baptismo induntur.
Quæ non ad familiam totam, sed
ad familiæ personas singillatim p-
tinebant, primumq. omnium no-
minum ponebantur, & pro arbi-
trio assumebantur, ut: Marcus, Pu-
blius, Titus. Et hodie: Ioannes,
Petrus,

88
Petrus, Stephanus. *Nomen*,
Prænomini subiungebatur, eratq.
gentis & familiæ totius proprium,
omnesq. gentiles & agnati illud
usurpabant, ut: Tullius, Ovidius,
Virgilius. Apud nos uero: Bato-
rius, Turzo, Dobo. Itaq; Ovidius
in Fastis de Fabiis inquit: Sumunt
gentiles arma professa manus.

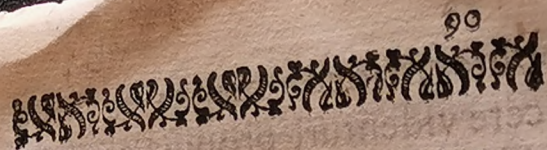
Omnes enim illi trecenti, Fabij vo-
cabantur nomine quidem gentili-
tio, sed tamen prænominibus v-
nusquisq; distinguebatur. Ita Ci-
cero Tullum Regem, gentilem
suum vocat, quod ex eadem fami-
lia videatur & nomen & origi-
nem ducere. Tertio loco additur
Cognomen, ipsosq; gentiles ex
eadem familia ortos distinguit, q.
per

89
per multa secula multiplici propa-
gatione diuaricantur in alias fami-
lias, ut olim Claudie familiæ fra-
tres in Marcellos & Pulchros di-
stinguebantur: Et Cornelia fami-
lia in Scipiones & Lætulos. Ita hoc
quo familiæ quedā lōga ppagatio
ne in diuerlas familias diuiditur,
quæ cum gentilicia nomina eadē
habeant, solo cognomine herci-
scuntur, ut, De Somlio, de Loffo-
ne, &c. *Agnomen* autem dice-
batur, quod quis ab euentu, hoc
est, à rebus gestis, uel casu, uel for-
tuna, ut Plutarchus refert, adipisce-
batur, ut Numantinus, Africanus
ob debellatam Numantiam & A-
fricam. Quanquam autem hoc
seculo Agnomina non asciscan-
tur ritu ueteri, officiorum tamen

& Dignitarum nomina uidentur
 consimile huic aliquid habere,
 qualia sunt: Elector, Vayuoda, Ba-
 nus, Gubernator &c. Ac horum
 quidem nominum discrimen te-
 nere, non Scholis tantum utile,
 sed & iis qui uel iuri dicendo uel
 tabulariis presunt.

Caput

CAPVT XI.

NUMI GRAECI IN DACIA. SIGNA.
 tantū monetarum usum uetustissimū esse.
 Apud Homerum uocabulum numismatis
 non extat, uti neq; τὸ νόμισμα. Lysimachus in
 Dacia regnauit. Numi Alexandri Magni,
 Lysimachi. Ionensis Reipub. Coi insulae.

Æ C duo capita vlti-
 ma numis Dacicis ī-
 pertiemus, Nec re-
 censebimus omnes
 singillatim, infiniti
 id enim esset laboris. Ex Græcis
 dūtaxat aliquot & quosdam alios
 carptim legemus, quos, quia præ-
 ter antiquitatis reuerentiam quid-
 dam etiam hieroglyphicum & a-

M 2 po-

pophtegmaticon magna ex parte
docere videntur, propius confide-
rabimus. Illa enim antiquitas nō
titulis quibusdam & stemmatis e-
mentitis superuacaneisq; numis-
mata signabat, vti hodie fit: sed la-
renti mysterio recta sapientiæ se-
mina vel monetis ipsis insperge-
bat, vt non tam suum solius prin-
ceps, quam sui seculi ornamentū
ad posteritatem transmitteret, nec
enim tunc pudor erat, iuxta Pla-
tonis dictum, vel Regibus ipsis
φιλοσοφῆν. Signati æris vltimū vetu-
stissimum fuisse, præter summam
antiquitatem, autorū quoq; scri-
pta testantur. Quamquam non
desunt docti, qui Heroicis illis
Troia temporibus, auri aut argen-
ti notati vltimū nondum extitisse
affirmēt.

91
affirment. Emptionis, inquiunt,
Homerus nunquam, permutatio-
nis sæpe meminit, vt cum Iliad. 6.
Glauc⁹ arma sua hecatōbœa, idest,
centum bobus valētia, commutat
ἐννεαβοίοις, nouem bobus valenti-
bus. Et Laertes emit suam ancillā
impenta ἐκκοσόβοις, idest, viginti bo-
bus. Quin & corpus Hectoris, au-
ri magno sed non signato ponde-
re redimitur. Sed his argumentis
calculos alii non adiiciunt. Nā he-
catōbœa & enneabœa τένχες, arma
dici volunt centum boum aut no-
uē boum coriis recta, vt & alibi
Clypeus Aiakis dicitur ἐπταβοοίς,
quod Ouidius expressè notauit:
Dominus Clypei septemplex A-
iax. vt Hecatombœa arma sint
ἐκατομωλάσια, idest, centuplici serie
M 3 corii

corii tecta. Vel certe Hecatombœa centum numorum precium sit, quanti nimirum Glaci arma cōstituerint. Notum enim est apud Athenienses Theseo regnante numos boum imagine fuisse culos, ita ut moneta vulgaris, τοῦ βόου id est, bouis nomen obtineret, unde ad Latinos quoq; pecuniæ à pecude appellatio venerit, Plinio teste lib. 33. cap. 3. Deniq; uerò quod his omnibus ut antiquius ita certius est, rem ostendit magis. Iosephus enim 30. argenteis venditur, à quo paucis post annis fratres signato ære frumentum mercatur. Et iam antea Abraham emerat agrum argento signato, ubi Saram uxorem sepeliret. Sed & Iacob cōducit agrum, Gen. 33. in terra Canaan

92
naan centum qesitah, id est, pecudibus seu numis boum figura signatis, ut doctiores uolunt, etiāsi Rabbi Onkelos interpretetur agnas simpliciter. Apud Homerū quidē nulla τῶν νομισμάτων exstat mentio, imo ne νόμος quidem, id est, legis, unde numismatis appellatio dependet: quia non possunt omnia rerum & verborum vulgaria vocabula ab vno eodemq; autore semper percenleri. Et nescio quid hic quoq; latentis antipathie natura meditata sit, ut præclari quidam autores vocibus quibusdam quanquam usu frequentissimis veluti Sacramento adacti abstinuerint, non quod non potuissent iis uti, sed quia eorum genius vilis sit ad quædam uocabula penitus

ἄνθρωποι. Multis abstinuit Ovidius,
quæ Virgilius usurpauit. Quid,
quod apud Ciceronem facundiæ
parentem, facundiæ nomen omni-
bus eius seculi scriptoribus vsita-
tum, non inuenitur. Nec Passio,
cum eius contrarium Actio in tri-
bu Romana vel primas obtinue-
rit. Sed non libenter audiebat Ro-
manus Passionem, cuius propriū
Agere magis erat quam Pati. No-
ui uirum excellentem, qui haud
inficiale, miro odio auerſaretur,
quòd latratum caninum sono re-
ferret, qua syllaba & Aristophanes
poeta canē latrantē expſlurus, vsus
est, αὐτὸν dicēdo. Nec verò tm̄ mo-
numenta scriptorū, sed & uetusta-
tis numismata testantur, usum æ-
ris signati fuisse antiquissimum.
Nam

93
Nam in Dacia reperiuntur passim
numi Lyſimachi, Alexandri Ma-
gni, Philippi Macedonis, Darii,
Pergami, Herculis, Milonis Croto-
niatē, Semiramidis, Cotifonis, Co-
tyos, & multorum aliorum quo-
rum uix vel nomina in librorum
monumentis habentur. Atque hi
quidem numi variis animalium
figuris notati cernuntur. ut Tauri,
Milonis numus. Equum habet A-
lexandri moneta. Aprum, Sarmi-
dis. Ceruum, Cotifonis. Minotau-
rum uictoriamq; alatam cū Græ-
cis literis, Pegasi Regis. Pegasum
uolantem, Lyſimachi. Est in quo
Caper conspicitur hinc, illinc Bac-
chus pampinis & cornibus redimi-
tus. Ionum numus uaccam habet
cum uitulo lactente. Cotyos ue-
rò

rō, equitem. Hic est Corys ille
Rex, ad quem scribit exul Ovidius
eleg. lib. 9. de Ponto, cuius prosa-
piam ab Eumolpo & Erichtho-
nio deducit, de quo & Tacitus lib.
2. annal. De hoc refert Plutarchus
insigne Regii animi facinus, quod
cum vitrea quædam, magni tamē
precii pocula dono à quodam ac-
cepisset, & sciret se iracundiæ esse
obnoxium, donatore remunerato
omnia confregit, ne si quis ex fa-
miliaribus id casu fecisset, ira excā-
descens grauius in eum animad-
uerteret. Alius est Cotyso Geta-
rum Rex, cui, ut Suetonius tradit
in Octauio, Iulia ex Scribonia
Augusti filia in uxorem sit data,
illius inuicem huic, ut mutua affi-
nitate iungerentur. Sed Lysima-
chei

94
chei nummi præter alios plures
in Daciis supersunt. Refert Asca-
nius Centorius in bello Transyl-
uanico, Ferdinando rerum isthic
potiente, magnam Lysimacheo-
rum uim inuentam ad Deuam op-
pidum fuisse, qui certis & incertis
autoribus, uti solet, dissipati fue-
rint. Eorum plurimi imaginem
Lysimachi hinc, auersa autem par-
te, uictoriæ effigiem habēt, ac ple-
riq. pondere *διδραχμῶν* sunt. Hic
est Lysimachus Rex Thraciæ, u-
nus ex successoribus Alexandri,
cui cum inter duces provinciæ di-
stribuerentur, ferocissimæ gentes
Thraces & Ponti quasi omnium
fortissimo assignatæ sunt, Iustino
tradente lib. 15. Thraciæ autem
appellatione omnes conterminæ
huic

huic regiones comprehendeban-
tur, atq; ipsa etiam Dacia, cui po-
stea à locorum situ ab occupanti-
bus eam aduenis uaria sint indita
nomina, Trāsylvania, Moldauia,
Transalpina, Seruia, Mœsia, &c.
De hoc Lyfimacho idem Iustinus
ex Trogo tradit, quod cum Alexā-
der offensus esset intempestiuo Ly-
simachi ministerio, quod erga Cal-
listenem liberioris linguæ philo-
sophum præstabat, Leoni illum
obiecerit dilacerandum. Sed Ly-
simachus uiribus fretus rem po-
steris memorandam fecit, manū
enim linteolo conuolutam in os
leonis inferens arrepta lingua fe-
ram exanimauit. quo facto maio-
re in honore postea ab Alexandro
habitus est. Etsi autem Curtius
hanc

95
hanc de interfecto Leone historiā
aliter interpretatur : Illud tamen
patet, magnæ fortitudinis speci-
men eo in Rege præfuisse, no-
menq. eius multa inde gloria lo-
cupletatum fuisse. Quin & hodie
inueniuntur Lyfimachei, qui Leo-
nem rictu hiulco impressum ha-
bent, quod sanè eius rei monumē-
tum numismati impressum uide-
ri potest. Multam autem hic the-
sauri opulentiam reliquerat. Nec
dubium, quin ille potiore Alexandri
Magni gazam inuolaue-
rit, uti fere semper interregni tem-
poribus, rapinæ & bella fato quo-
dam ueluti *παιδιὰ καὶ νοσημάτων* regnis
omnibus intercalantur. Eam ga-
zam ex thesauris Alexandri harpa-
gatam ex Dacia longè locupletio-
rem

rem reddidisse credi potest. Hoc
illud est, quod cum regiones has
cum uirtute sua tum ex regiis ta-
bulis sortitus esset, gloriabatur se
aurea hasta cœlum tægere. Quam
tamen iactantiam quidam Byzan-
tinus irridens: *Cavendum*, inquit,
*ne is lancea mucrone cœlum me-
dium pertundat*, Pierius in suis
hieroglyph. lib. xxxiii. Sed de Ale-
xandreis primum dicamus. Ii ut
plurimum sunt argentei, & ἀρ-
γυρεοί, variaq. habent ἐκτυπώματα.
VNVS hinc effigiem Alexan-
dri habet galeatam, imberbem,
iuuenilem. Nominis titulus sub-
ditus est: ΑΛΕΞΑΝ. Illinc quadrigæ
sunt pernici cursu præcipientes: cur-
rui Cymbæ speciem habenti A-
pollinis

96
pollinis radiantis imago inest cū
sceptro, inscriptio Græca subter:
MONOY, idest, Solius. Apollinis
imago, typus est Monarchiæ &
principis αὐτοκράτορος, qui ita sum-
mam rerum solus expetit, ut con-
sortem minimè ferre possit. Hau-
lerat hoc, opinor, Alexāder à præ-
ceptore illo suo, qui iuueni per se
satis furenti adulaturus, primum
imperia, honores, opes, aliaq. for-
tunæ ludibria præter dogma mul-
torum philosophorum inter bo-
norum genera posuit: deinde su-
binde illi autem uellicās illud Ho-
meri insusurrabat:

οὐκ ἄγαθὸν πολυκοιρανίη: εἰς κοίρανός ἐστι:
Atq. hoc est, quod Dario, per tot
cædes & latrocinia regnum ere-
ptum repetenti respondisse fertur
apud

apud Curtium: Nec duobus Soli
bus mundum, nec duobus Impe-
ratoribus orbem terrarum rectè
regi posse. ALTER eiusdē numus
habet itidem faciem galea Græca
munitā, iuuenem, naso leuiter aq-
lino, titulus subest: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.
Aversa pars numi, cadauer huma-
num humi stratum habet, cui v-
trinq; ex aduerso duo alii astant
se se mutuò confodientes. Patro-
clum cæsum, & Hectorem Aia-
cemq; super cadauer eius decer-
tantes esse coniicio, & Homero,
lib. xvi. Iliad. TERTIVS est ea-
dem & inscriptione & forma. Al-
tera pars Herculem habet, clauā
dextra, leoninū spolium brachio
læuo indutum: Siue quod ab Her-
cule videretur genus suum dedu-
cere:

97
cere: Siue quod præclaris facino-
ribus Herculem æmulari videretur,
in cuius claritatem quicquid
vnquam magnificè geri potest, re-
ferre antiquitas consueuerat: Siue
quod opinio olim inualuerit, qui
Herculis imaginem gestaret, illū
fortunatum fore. nec vllis calami-
tatibus pessum iri, quamobrem
etiam ἀλεξίκακος, idest, malorum de-
pulsor vocabatur. QVARTVS ha-
bet ab vna parte nomen ἀλεξάνδρου
cum facie & galea, cuius ex occi-
pitio cristæ in tergum dependent.
Altera pars caput humanum cum
cornibus cochleatim prominenti-
bus: Siue id sit Bacchus pater In-
diarū domitor, qui corniger poe-
tis est, cuius se successorem Dario
victo videbatur significare, siue
N Iuppiter

Iuppiter Ammon, qui in Africa
regionοςωπος, idest, cum cornibus ar-
ictinis colebatur, ad quem genus
suum referebat. Mirum enim in
generis recensione quam olim in-
sanierint etiam summi viri, qui cū
orbis terræ portiūculam aliquam
armis subiugassent, videbatur an-
gustis nimium finibus gloria eo-
rum terminari, nisi & cœlos viui
ascenderent. Itaq; Achilles, He-
ctores, Hercules ac pleriq; ex anti-
quitate ij maximè sese ad Iouē ge-
nitorem referebant, qui ex innu-
ptis nuptiis orti, aut obscurā aut
pudendam originem habebant,
vt e mentita hac prosapia, glorio-
lē aurā in populo captarent, vsq;
adeo vt scortum quoq; illud, fax
belli Troiani, cum suo adultero
ad

98
ad Iouem ipsum sese retulerint,
quia deus autor culpæ honestior
erat, quod speciosum verbum Li-
uius de Remo & Romulo spuris
vsurpat, qui à Marte geniti ferebā-
tur. Si vetustas in prosapiis quæ-
ritur, vnico verbo sese quilibet ad
Euē matricem referre poterit, qua
nihil inuenitur antiquius, nisi for-
te Saturni testes aut Chaos. Nota
est de Matthia Pannoniæ Rege fa-
bula, qui cum in genealogia sua
ad nescio quos Coruinos deducen-
da insudaret (volebat enim videri
Romanus) Morio assistens, stultā
eius cogitationem falsè irrisit, di-
cens se certius & antiquius, quam
sint vlli Coruini de eius primor-
diis posse referre: In arca enim
Noë tu, inquit, & ego fuimus fra-
tres.

res. Non dissimilis fuit Romano
rum quorundā adulatio, qui Au-
gusti Cæsaris genus ad Iulium Æ-
neæ referre volebant, cuius tamen
auus Romæ argentarius fuerit, ho-
mo nullo fere numero, pater asti-
pulator precarium questum fece-
rit, teste Cicerone. QUINTVS
eiusdem numus, victoriam habet
alatum vestibis humo tenus de-
missis, titulus limbo circumscri-
ptus, ἀλεξάνδρου βασιλέως. Illinciple
Rex est imberbis, facie iuuenili, ga-
leatus, ἡνιωτός. SEXTVS, Typum
Alexandri cum nomine habet. al-
tera facies numi Mercurium cum
Petaſo alato & caduceo, infra lite-
ræ Græcæ quinque; vel sex, ex quib.
ternæ conspicuæ: . . . ΣΤΑ . . .
cæteræ uetustate absumptæ ue-
stigiis

99
stigiis paulum apparentibus. Eæ
uel significant ἐνδοκιμονίαν, hoc est,
felicitatem rerum gestarum. A-
lexandri, ut uideatur deorum au-
spicio & nuncio per Mercurium
prosperitas rerum indicari: vel cer-
tè, ut & primarum literarum lacu-
næ expleantur, fuit ΣΤΕΡΔΕ., id est,
festina. manifestè suum illud apo-
phthegma exprimens, à quo cum
interrogaretur, qui potuisset tan-
tam orbis terræ partem tam citò
subiugare, μηδέν inquit, ἀνὰβαλλομένως
nihil comperendinans. L Y S I-
M A C H E I autem forma mul-
tiplices cernuntur, magna ex par-
te aurei. PRIMVS à fronte imagi-
nem habet Lysimachi, humero
tenus expressam, barba paulum
promissa, caput crispo capillicio
N 3 comu-

comatum, ceruice oblonga, ac e-
pomide circumfusa. Comatos
enim olim Græcos fuisse, tot locis
ex Homero patet, qui καλλιμόρῳτος
ἄλλος idest, pulchris crinibus de-
coros, eos uocat. Et Achilles oc-
ciso Patroclo exequias parans,
abradit sibi comam, Iliad. 4.
Ab occipitio numus Leonem ha-
bet, altero pedum priorum surre-
cto, infra literæ, ΛΥΣΙΜΑ. ALIVS
imaginem habet imberbem, cer-
uice ardua, galea munitam, cuius
frontale galericuli instar prorsum
porrectum, eius faciem detegit.
Parte altera, equus est currës. mar-
gini titulus additus est: ΛΥΣΙΜΑΧΟΡ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Equus bello ualentem
principem significat, nullum .n.
animal bello magis aptum, ideo
& à

100
& à Principe Poetarum bellator
appellatur, 2, Georg. Et olim Mar-
ti ex uoto in uictimam cædeba-
tur. Tyndarus quoq. pater, innu-
ptas illas filiae suæ & Paridis nu-
ptias bello ulturus, equum Marti
immolat apud Paulaniam. TER-
TIVS, hinc Pegasus alatum ha-
bet, eleuatum, ac aera carpentem.
Titulus est, ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ: Illinc dea
stat Pallas, opinor, palla succin-
cta, lancea in dextra, ægis humi
pro pedibus. Palladis idolum,
haud dubiè significat bellū sum-
ma fortitudine dis fortunantibus
gestum, & pacem ita stabilitam
ut clypei amplius non sint neces-
sarii. Quod finis legitimus om-
nium bellorum est. Bellamus, in-
quit Aristoteles, ut in pace dega-
mus.

mus. **QVARTVS**, nullum habet titulum, sed ex hypotyposi imaginis impressæ Lyfimachi esse agnoscitur. Aversa numi facie, caput Medusæ anguibus differtum uisitur, infra notæ sunt Græcæ: ΦΟΒΟΝ, idest, terrorem, in quarto casu quod rarum lectu est, tam in Romanis quam Græcis numismatibus. Caput Medusæ uictos fugatosq. hostes significat. Illud enim apud Poetas uel solo intuitu saxeos reddit homines, quo munito Pallas quoq. suam ægida, ad excidium Troiæ profectura, instruxit. **QVINTVS** est, in quo sedet ipse Mars Clypeo post tergum posito: in uola manus, puerulum alatum habet, uictoriæ, opinor, idolum, titulus expressus est:

101
est: ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ. Sunt & plures Lyfimachei, sed hos retulisse sufficiat. **EST** antiquissimus Reipub. Ionensis numus. Is hinc uaccam habet, quæ uitulum lactentem reflexo ore allambit, titulus supra characterem est: ΙΩΝΩΝ, idest, Ionum. Aversa parte lineæ sunt in quadrum ductæ gemino ordine, intra quas clauiculorum ferreorum instar apices oblongi cernuntur, literę hanc figuram coronant, sed seculis detritæ. Iones ab Io Inachi filia dicuntur oriundi, quam poetæ fabulantur in uaccam ab Io uel esse mutatam. Sed Stephanus hanc fabulam ad rei ueritatem deducit. Dicit enim Io pro insigni habuisse uaccam, unde res in fabulam sit deprauata. Altera pars numi,

mi, quæ dentium acutorum simu-
lacrum habere uidetur, Ionicæ gē-
tis originem indicat, quæ ex satis
à Cadmo draconis dentibus orta
esse dicitur, cuius rei fabula apud
poetas obuia ubiq; est. Hanc u-
tranq; generis prærogatiuam nu-
mis impressisse illi uidetur. Est &
alius eiusdem typi, sed diuersæ in-
scriptionis numus, nam supra uac-
cam lactantem scriptum est ΦΙΛΟΣ
ΤΡΑΤΟΣ, cum corona hederacea. Il-
linc aut numum marginat literæ,
ΚΑΕΙΤΟΡΙΟΤ. COORVM
quoq; numus aureus altera ex par-
te aquilam habet, coronam olea-
ginam unguibus leuantem, cum
literis infra, ΚΩΣΟΝ, idest, Coos in-
sulæ, quæ est in mari Icario Rho-
do proxima. Altera parte tres uiri
sunt

sunt Græco habitu uestibus popli-
te tenuis demissis. Eorum primus
ramum laureum gestat, pone qui
sequitur, ferro caput redimitus
est. Tercius manu sublata paterā
tenet.

*Erasmus Rotterodamus, lib. 8. epistolæ
xv. epistola 2. ad Joannem Turzonem episcopum
Vratislaviensem, a quo consimili acceperat
numisma, sic scribit: Aureum numisma mul-
tos exercuit*

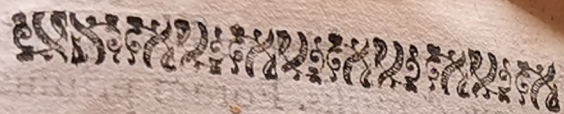

*alijs comie-
-stantibus esse tres filios Noe ex arca reuer-
sentes, et ex altera parte columbam oliua-
ramum deferentem, alijs duces duos, qui*

*medium caput duce-
rent, & aquilam lauri-
ramum in coronam
deflexum gestantem: Subscriptionē nullus
adsue legere potuit, neq; Græcus neq; lati-
nus, neq; Hebræus. Hæc Erasmus.*

*Ego, si quis divinationi in tam antiqua ob-
scuræ re locus est, dicam, Caput Colysonis
Regis Daciae nummū esse, qui Ouidio Coys
dicitur. Suetonius, sine alio sine eundem
Colym, Dacorum ceteri ex Getarum utrumq;
Regem, Colysonē appellat, ~~capitulum~~. In huius
nummo aureo, idem (opinor) Coso est,
sine Cōson, Κωσων, pro Κωτῶων, media
syllaba extrusa. Sicut & Coys a proleptu passus
est, pro Colyso.*

CAPVT XII.

NUMI CAII CAESARIS, L. SCIPIONIS, T. Vespasiani Antonini Pij, Traiani, Plotinae, Commodi, Faustinae, Domitiani, Diocetiani, Gordiani, Constantini, Constantij, Caij Asinij, Ciceronis, Semiramidis.

Imperatorum Romanorum numi, uti pondere, ita & typo multiplices fuerunt, ac magna ex parte argentei & aerei uisuntur, rariores aurei, nimirum, quia, ut ex Plinio constat, deuictis gentibus illi pro auro argentum semper imperitarunt. Et consul Romanus ab Aetolis,

Aetolis, pro pecuniae summa quam penderent, argentum expolcit apud Liuium, decad. 4. lib. 8. Aut si id nollent, pro decem argenteis unum aureum darent. Hoc est, de cupla esset proportio argenti ad aurum. Qui ualor auri & argenti ante ducenta secula à Regibus quoque Pannoniae edicto sancitus fuit. Ex innumera illorum uarietate, paucos referemus, qui in Daciis passim inueniuntur. Argentei autem fere omnes, denarii Romani ualorem habent. Aerei autem trium assium, praesertim ubi nota ternaria impressa est. C. CAESAR, numum habet calua imagine signatum, capillos leniter inflexos, laurea amictos, nasum subaquilinum. Titulus marginem circumdat. C. Caesar

CAESAR. AVG. PONT. MAX.
T. P. Altera ex parte tres Nym-
phę stant, quarum singulę cornu
copiæ in manibus erectū habent,
titulus eas coronat. IVLIA. DRU
SILLA .AGRIPPINA, quo in-
dice Cæsaris Augusti coniux Dru-
silla, filia Iulia, & neptis Agrippi-
na designantur, quę etsi ipsi pri-
mum multo fuerant carissimæ, a-
deo vt & numismate eorum no-
men cohonestaret, postea tamen
(vt nihil diu felix ac stabile in re-
bus humanis est) cum omnibus p-
bris eas contaminatas uideret, tres
vomicas, tria q; sua carcinomata
appellauit, vt Suetonius tradit.
Aut certè is numus C. Cæsaris Ca-
ligulæ est, qui matrem habuit A-
grippinam, filiam verò Iuliā Dru-
sillam,

104
sillam, vt ex Suetonio eodem pa-
tet, quas hac numorum imagine
voluit seculis commendare. Nam
Caii Cæsaris homonymos titulus
ad vtrunq; potest accommodari.
L. SCIPIO, qui à triumpho Asia-
tico, Asiaticus est dictus, numum
habet in quo sua est effigies leniter
crinita & barbata, nulla cum in-
scriptione. Illinc quadrigę in cur-
sum effusæ, quibus sceptro sublato
epibates moderatur. Infra nomen
est triumphatoris. L. SCIP. ASIA.
Hic L. Scipio Antiochum Regē
Syriæ in Asia vicit, ac regnis om-
nibus, quæ cis Taurum montem
erant, exuit, ex quo factum ut A-
siaticus ille & cognominaretur, &
pulcherrimo triumpo ornaretur,
quo & numum hunc gloriæ suæ
monu-

monumentum posteritati signa-
uerit.
TITVS Vespasianus Cæsar, faciē
habet in numis imberbem, buccu
lentam, ceruicem obesam, capilli
tium rasum, caput laurea amictū,
cætera nudum. Titulus marginē
in orbem coronat. IMP. TITVS.
CAES. VESPASIANVS. AVG.
P. F. Altera pars columnam ha-
bet rostratam, hoc est, tres naues
in medio columnarum positas,
transuersà proris utrinq; & puppi
bus prominentibus. Columnæ ca-
cumen occupat nudum simula-
crum, capite radiato, Mars opi-
nor, lanceam dextra, sinistra par-
mam sed uetustate obscuratam te-
nens, titulum habet prioris par-
tem. TR. P. VIII. P. MAX. COS.
VII.

105
VII. PP. Hic est Titus ille dictus
deliciæ generis humani, sed non
Iudeæ & Hierosolymorum, quo
autore euersa illa funditus & dele-
ta est. Memorabilem illam & ve-
rè principe magnanimo dignam
vocem reliquit, recordans vesperi
nihil se cuiq; eo die pstitisse. AMI-
CI, inquit, DIEM PERDIDI. Co-
lumna rostrata cum Martis signo,
nauale prælium significat, quod
in naumachia cum exhibuisse Sue-
tonius autor est, quod & Martia-
lis aliquot primi libri Epigramma-
tis celebravit. Consimilis colu-
mna marmorea rostris nauium in-
signita Romæ intra Capitolium
ex vetustate eruta, ac parieti inser-
ta hoc temporis conspicitur.
ALTER Vespasiani numus in
O dolum

707
dolum habet Cybeles, cuius cri-
nes in spiras cumulati turbinato
fastigio culminantur, circum ve-
ro cornuum specie in tutulos as-
surgunt. Antecedunt eam bini
Leones, ipsa curru in fider, ac vo-
la strobilum tenet. Titulus eam
abit: MAGNÆ MATRI DEO.
id est, deorum. Non dubium est,
quin expugnata Iudæa dirutisq;
eius urbibus hoc numisma Vespasi-
anus eius rei argumentum cudē-
dum curauerit. Cybele enim, quæ
mater Deorum habetur, nihil al-
liud olim erat, quam hic terrarum
orbis, patria communis secundū
poetas, hominūq; deumq;. Atq;
ideo turrita esse fertur, quod terra
urbes turribus & propugnaculis
munitas habeat, quod Lucretius

mulob
sic

106
sic interpretatus est.

*Muraliq; caput summum cinxere corona,
Eximius munita locis, quod sustinet orbes,
Quo nunc insignis per magnas prædita terras
Horrida fertur diuinæ matris origo.*

Leonibus inuehitur, quod urbes
in montibus, qui leonum sunt lu-
stra ædificari sint solitæ, non tam
diluuii metu, quod primorum ho-
minum animis diu insedisse uide-
tur, quam ut hostium impetum
magis propulsare possint. Stro-
bilum autem seu pineam nucem
in manu gestat, quia pinus ei soli
sacra est, Martialis in apophore-
tis:

*Poma sumus Cybeles, procul hinc discede uiator,
Ne cadat in miserum nostra ruina caput.*

O

2

Et

Et quia turres quoq. & urbes, a
quibus & ipsa turrata dicitur, eius-
dem Cybeles tutelę dicatę sunt,
ideo in illa uetustate summitates
turrium, apicibus pineę nucis in-
star surgentibus fastigiabantur,
ut significarent Cybelem tutelare
earum esse deam. Ita & moles il-
la Hadriani Romę, Pineę ænea in-
genti culminata olim fuit, in qua
Cineres eius, uel, ut quidam tra-
dunt, Scipionis conditi fuisse fe-
runtur, quę nunc in area templi
Vaticani conspicitur tanta magni-
tudine, ut tricenos & amplius ho-
mines capere possit. Quin & in
Dacia Albę Iulię, Portę Georgia-
nę apex, saxeis strobilis ex parieti-
nis urbis uetustę Apuli erutis, cul-
minatur. Nec hic tantum, sed &
ad

107
ad Vlpianę eiusmodi monumen-
torum reliquię multę adhuc su-
perunt, quę turrium murorūq.
fastigia fuisse nō dubiē putari pos-
sunt. ANTONINI Pii Imperato-
ris numisma, una ex parte habet
eius effigiem barbatam, longiu-
sculo patentiq; collo cōspiciuam,
uertex est laurea redimitus. Altera
ex parte, dea est quadrantali insi-
dens, pallę pars laxior circum bra-
chia, reliquā humi fusa. Ea sce-
ptrū corā astanti aquilę tradit; cū
hac inscriptione: PROVID. DEO
RVM. Vbi Regiam dignitatem
& imperium, quod aquila signifi-
catur, denotari video. Semper. n.
boni & pij Principes quos Home-
rus ποιμένες λαών, idest, pastores popu-
lorum appellat, fœlicitatem suam

& suorum diuinitus regi crediderunt, etiam illi ipsi qui veluti ex professo fuerunt ^{& deor.} Nam & Gallienus vir alioqui vitæ deperditæ, numum habet tutelarium deorū simulacro notatum cū inscriptione, DIS PROTECT. nimirum deorum protectioni acceptum referens imperium salutemq; suam & publicam. Quis est enim tam vecors, (inquit Cicero) qui cum suspexerit in Cælum, Deum esse nō sentiat? Ita nunc eadem pietate scribitur: Dei gratia Rex Germaniæ, Vngarię &c. Quis fuit Atila illo immanior, & tamen ille quoq; Dei gratia professus est se Regem esse Vnorum, Medorum, Parthorum. Nec solum rerum magnarum momenta, sed & minutiora pleraq;

108
pleraq; Diis autoribus fieri veterū saniores cognouerunt. Nā & Homerus quid aliud agit, quā pietē omnia ad deorum nutum refert, eorum apparitiones, consilia, sermones, prælia cum hominibus recitat. Apud quem & vulnera à diis sanantur, & equi Achillis, atq; adeo ipsi quoq; amnes (si dis placet) vaticinantur. Quinetiam pietatis non vulgaris monumenta extant, tot lapidum & numorum inscriptiones, Ioui Iunoni, Mercurio, Æsculapio, Mēti, Virtuti, aliisq; positæ quas supra retulimus. Huius Antonini pietatem in deos, bonitatem in homines, caritatem in patriam, Suetonius & alii celebrant, cuius etiam statua equestris ex ære fusa, O 4 Romę

808
Romæ in arē Capitolii conspicitur, optimo Principi à S.P.Q.R. olim posita. ALIVS Antonini numus faciem itidem habet Imperatoris hinc, altera vero ex parte deam sella sedentem, cuius pedibus serpens est, qui partim se in orbes conspiravit, partim elato capite per virgam illi obtectam tortuoso meatu subreptit, circumpositæ literæ rem indicant: SALVS ANTONINI AVG. In alio quoq; stat dea mediam serpētem tenens, ac pateram illi porrigens, cum indice: SALVS PVBL. quæ imago & in Gordiani Imp. numis ostenditur, cum titulo: SALVS AVGVSTI. In aliis etiam Antonini numis, idolum deæ est, anguem de loculo suo exeuntem tenens,

109
nens, ac pateræ admouens. TRANIANI quoq; numi multiplices sunt. Eorum aliquot supra retulimus. Imago Imperatoris fere in omnibus est eadem, barbitio crispo sed non propenso, verum forpice leniter demesso. iam tunc enim Imperatores barbas alere cœperant, qui antea nouaculis radicitus radebantur. Ex altera numi facie diua stat, parte pallæ læuo brachio suspensa, dextra liliū ostendit cum interpretatione: SPES VRBIS. Huic similis est alter, cuius vna pars eandem faciē & titulum habet. Altera verò parte liliū cōspicitur, flosculorū foliis leniter striatis, ac dispalatis, resupinisq; foliorū labris. Iuxta diua stat cum puero auiculam dextra præ-

præendente. figure additæ sunt :
SPES AVG. Liliū in hierogly-
phica doctrina spei simulacrum
est, quod cum omnis maculæ ex-
pers, ac niueo candore conspicuū
sit, nos bene sperare iubet. Nam
malè sperare, non spes est, sed ti-
mor. Quāq̃ poeta & sperare dolo-
rē dixerit, Ideoq; ī numo Faustine
sub lilio itidem & diuæ, quæ cor-
nucopiæ tenet, effigie nomina-
tim additum est: BONAE SPEI.
Sic enim per duplex ī scriptum
est. Nec tantum Lilio, sed omni
florum genere rectè spes significa-
ri uidetur, ut enim florib. fructus,
sic spebus sperata succedunt. Quā-
quam non semper; sæpe enim
pro thesauris quæsitis carbones
inueniuntur, præsertim in aulis,
quarum

110
quarum spes, secundum Lucianū,
nil sunt aliud quàm flatus folliū
inaurati. ALTER eiusdem nu-
mus, quæ Imperatoris effigies est,
parte, cistam habet humi positā,
quadrariam, bullis munitā. Huic
suprà assistunt diuæ, quarum alte-
ra stans, ex inuerlo copiæ cornu
frumentum in gremium Nym-
phæ iuxta assistentis demittit, po-
ne quam altera eodem situ accipi-
entem præstolatur: titulus circum
est: LOCUPLETORI OR-
BIS TERRARVM. Boni princi-
pes, patres patriæ, summo semper
studio aduigilarunt, ne famis ca-
lamitas inopes ciues, totamq; re-
gionem inuadat. Itaq; imminen-
te tempestate, horrea publica cō-
ditoriaq; urbium frumento im-
plebant,

III
plebant, quo impendens reipub.
malum propulsarent. Sic Ioseph
ille instinctu diuino morus grana-
ria ingentia iussu Pharahonis in
septennali illa Aegypti abundan-
tia crexit, quò magnam uim fru-
menti congerens, imminenti cala-
mitati obuiam iit. Quàm uero
hic quoq; Traianus locupletator
orbis & Urbis fuerit, testatur
unanimes scriptorum consensus,
usq; adeo ut hic solus Optimi pri-
cipis cognomen sortitus fuerit.
Quinetiam Populus Ro. in excla-
mationibus Principibus exhiberi
solitis, Augusti felicitatem, Traia-
ni bonitatem illis precabantur.
POMPEIA quoq; PLOTINA
Traiani coniux, effigiem habet
suam in numismate, ceruice ob-
longa

III
longa ac liberali facie, capillum
galericulo comprehensâ, ita ut ab
auribus collecti crines fascia te-
nui simul compræhendantur, cu-
ius dependentes teniæ instar cau-
darum anguinearum in occipitiū
demittantur. Titulus est. PLOTI-
NA AVGVSTA. Altera numi fa-
cies binos habet pauones, caudis
non explicatis, uerū ex aduerso
stantes ac rostro sese cōtingentes,
hypographe hæc est: CONSE-
CRATIO. initum cum Traiano
coniugium indicare uidetur.
Consimile pauonum simulacrum
ex ære fustum, ac olim inauratum,
Romæ in area templi Vaticani su-
per ingentem Strobilum æneum
Traiani nunc conspicitur, qui o-
lim fuit apex molis Hadriani, ut
diximus.

diximus. COMMODVS, Marci
Antonini Philosophi filius, in nu-
mis effigiem habet ardua ceruice
insignem, caput laureatum, bar-
batum, faciem oblongam cū titu-
lo: M. COMMODVS ANT.
P.F.AVG.BRIT.P.M.TR.P.XI.
COS. V. PP. Idest: Marcus Com-
modus Antoninus, pius, felix, Au-
gustus, Britannicus, Pontifex Ma-
ximus, Tribunitiæ potestatis Un-
decimū, Consul quintū, Pa-
ter patriæ. Aversa numi parte Ce-
res stat cū copiæ cornu, eoq; ter-
ram versus prono, ac aristis ple-
no, literis vetustate obtritis: FELI-
CITAS AVG.

ALTER eiusdem numus titu-
lum & typum eundem hinc ha-
bet, illinc autem virum hemicy-
clo

112
clo insidentem, cui diua altat glo-
bum vola tenēs, ac sedenti illi por-
rigens, subscriptio hæc est: PRO-
VIDENTIA DEORVM. Glo-
bo imperium orbis designatur, q̃
non nisi diuinitus datur. Itaq;
vel gentium profanissimi deorum
providentiam, quanquam inuiti,
cum animo suo recolebant. Hic
Commodus nomine non re, ho-
stis deorum, parricida Senatus, ut
Lampridius ait, & in Christianos
sanguinarius fuit. Omnia eius mo-
numenta, teste Volaterrano, omni-
bus locis deasa sunt, ne eius uel
memoriam videret Pop. Roma-
nus. Huius parens Faustina, visa
fuit sibi in somnis serpentem pe-
perisse, cum hoc monstrum in v-
tero gestaret, quod postea euētus
osten-

dit, pestem vrbi & orbi pariens.
ita quandoq; somniorum præsa-
gia suos euentus sortiuntur, ὅπως
ἐκ δῖος ἔστω, Iliad. 1. Ea
sola Imperatricum inter diuas re-
lata est, quapropter nullius fœmi-
næ plura, quam Faustinae numis-
mata hodie inueniuntur. Ea in
numis effigiem habet collo arduo
faciem decentem ac honestam,
Capillos in nodum collectos, &
ab occipitio pendulos, quorū
inferna pars paulisper ad ceruicē
deflexa, inq. nodum cōglobata,
cænia astringitur, epomis stola ue-
latur, titulum habet FAVSTINA.
Auersa pars diuam habet sedili in-
nitentem, lanceam sinistra, dex-
tra auiculam tenentem, literis ob-
uictustatem absumentis. ALTER mi-

nus

113
nus argenteus eandem Faustinae
faciem hinc. illinc pauonem pen-
nis explicatis ac in orbem diffu-
sis habet, cum titulo: CONSE-
CLATIO. Sic euim, pro, Conse-
cratio, signatum est. Infra autem:
S.C. Idest: Senatus consulto. Si-
cut autem in virorum aquila, ita
in mulierum numis pavo læpe
conspicitur. Quia vt Iupiter aq-
ila, ita pavo Iuno significatur,
ille virorum hæc mulierum præ-
ses. Et cum hæc ita sint, videmus
tamen in numo eiusdem Faustinae
Augustæ, aquilam aræ infidentē,
cum hac subscriptione: CON-
SEC. AVG. vbi aquila M. An-
toninus coniux denotatur. TER-
TIVS FAVSTINÆ numus hinc
suam imaginem, auersa verò par-

p

te

te diuam stantem habet, brachiis
quaquaversum, quàm longa sunt,
disapedinatis. Stat humi volu-
cris, corui, vt videtur, effigie, ra-
musculum ore gestas, circumscri-
ptio est: IVNONI LVCINÆ.
Vbi votum Faustinae notatur, pro
felici partu. Manus enim expan-
sæ partus facilitatem significant.
Nam gentilitas illa, superstitione
multum ignaua, credidit digitos
pectinatim iunctos ac sibi insinua-
tos, puerperis impedimento esse
ne partu cito soluantur. Ita Alc-
mena Herculem paritura, triduū
totum enitendo periclitatur, pro-
pter complicatas suæ aduerlariæ
manus. Ita quandoq; obstetri-
ces *ὀμφαλοτόμοι*, Medearum quarun-
dam Circeiq; mysterijs edoctæ,
tale

*1. umbilici-
sochices,*

114
tale quiddā in Scholis suis. Gynæ-
ceisq; mussant, ut est genus illud
ad sinistra semper pronum. Avis
astans ramulumq; in ore gestans,
idem docet, seu quod aues & præ-
cipuè cornices oua sua facillimè pa-
riant, seu quod felix sit omen in
rebus arduis, à sinistris præteruo-
lantes conspici, ut auguriorum tra-
ditio habet.

QUARTVS quoq; Faustinae
numus, simulacrum diuæ habet
dextra lanceam, sinistra pateram
tenens. Stat humi coram pauo lō-
gè protensa cauda. titulus est: IV-
NONI LVCINÆ. Antiquitas
non dis tantum, sed & deabus
lanceas appingebat. Nam ab ori-
gine rerum pro dijs immortalib.
veteres hastas coluere, ob cuius re-
P 2 ligionis

ligionis memoriam adhuc deorū
simulacris hastę adduntur, inquit
Iustinus lib. 43. Itaq; postea non
Reges tantum, sed & Reginae ac
viragines quoq; alię virtute qua-
piam celebres, has pro insigni ha-
bebant. Nihil enim apud antiq-
tatem illam erat desidia turpius,
nihil bellica laude & fortitudine
pulchrius, vsq; adeo vt & mulie-
res cum viris fortitudine certarēt.
In historijs Romanis præclara mu-
lierum quarundam facinora com-
memorantur, ita vt Clælia virgo
statua etiam equestri nouo in eo
sexu honoris genere sit olim à Ro-
manis decorata: nec minora in ex-
terarum gentium historijs enco-
mia eius sexus reperiuntur. Nam
Amazones Scythides, mulieres il-
la

115
la quidem, cæterum non animo
muliebri, totam Asiā domue-
runt, ipsæ abq; virorum confor-
tio & subsidio gloriosè belligerā-
tes, singulari omnium seculorum
exemplo. Et cum secundum Ci-
ceronem virorum propria maxi-
mè sit fortitudo, tamen hæc illam
prærogatiuam ad se quoq; pertine-
re illustribus animi excelsi exem-
plis ostenderunt.

DOMITIANI numus imaginē
habet truem, coma tonsili, lau-
reatam, ceruicem longam, naso le-
niter adunco, maxillam imberbē
& protuberantem, titulus eam cir-
cumambit: IMP. CÆSAR. DO-
MIT. P. F. AVG. GERM. COS. X
Altera patte pictura aligeræ victo-
riæ conspicitur. Ea virgam ha-

bet manibus exporrectam, stolæ
limbum infernum diffusum, cir-
ca mamillas in sinus collectum,
capillos in nodum coactos ac tu-
rulis fastigiatos. Arcus & sica hu-
mi coram proiecta. Literæ infrà.
VICTORIA AVG. Domitianū
Carros & Germanos deuicisse, sex.
Aurelius refert, de Dacis autem
triumphasse Suetonius scribit, cu-
ius & Martialis meminit.

Talis supplicibus tribuit diademata Dacis.

Iis victorijs hic numus videtur
fuisse signatus.

ALTER Domitiani numus, faciē
cum titulo habet, quam suprā.
auersa parte Iupiter cernitur ful-
men vtrinq; trifulcum dextra ex-
tensa vibrans, sinistra hastam ha-
bet, p pedibus ara est fectis depen-
dentib⁹

116
dētib⁹ ornata, sup eā stat aqla alis
leniter expansis, Iouem respiciēs,
titulus est: IOVI DOMITORI
ORBIS TERRARVM CENS.
PERP. P. P. Et alter eiusdem
numus cum quadrigis, confimi-
lem habet titulum: IOVI IVVE-
NI TRIVMFATORI. Sextus
Aurelius scribit, hunc more Cali-
gulæ, dominum Iese Deumq. uo-
cari iussisse. Ita *μυαγος* ille, cœli
terræq; contemtor, non erubuit
impietatis suæ notam toti orbi
prostitueret, ac numis eam impri-
mendo posteritati ad detestandū
propinare. Mira autem fuit lem-
per facilitas principum in aucupā-
da à Gnathonibus suis hac glorio-
la. Nam & fatuus ille iuuenis,
Draconis Iouis filius, non permi-
sit

fit solum, sed & iussit se adorari,
quod Callistheni & multis aliis e-
xitio fuit non paruisse. Sed enim
dum uiuus apothecosi illa à qui-
busdam scurris coleretur, dolore
quodam uulneris accepti & nimio
sanguinis fluxu aliquando percitus,
exclamasse fertur: se nihil minus
quàm Deum esse, ex quorum cor-
pore tale sanguis non manaret. Lon-
gè secius Atila, barbarus quidē il-
le, sed nō planè barbarè, qui quū à
poeta quodam adulaturo carmen
accepisset, in quo genus eius ad
deos deducebatur, tantam impu-
dentiam execratus, poetam ipsum
unà cum carmine exuri iussit.
DIOCLETIANVS effigiem suā
habet obesam, imberbem, ceruice
opima, caput laurea coronatum.

Titulus

117
Titulus est: IMP. DIOCLETIA-
NVS. AVG. Altera ex facie si-
mulacrum est nymphæ, cornu co-
piæ tenētis, iuxta ara est teretis co-
lumnæ instar, supra quam flam-
ma ardens. In eam diua Sacerdos
sertum porricit, argumentum ty-
pi literæ indicant. RELIGIO.
AVG. Notat pietatis nostræ &
liberalitatis diuinæ cōnexionem.
Pietas in nobis sita ē, qua ubi piē
defungimur, rerum quoq. prospe-
ritate pariter locupletamur. Hic
Diocletianus crudelissimus Chri-
stiani nominis carnifex fuit, qui ta-
men deorum bonitati annonę in-
crementum, quod cornu copię
designatur, acceptū refert. GOR-
DIANVS numum habet facie iu-
uenili signatum, imberbem, lau-
reatam,

rearam, cum titulo, IMP. GOR-
DIANVS. PIVS. FEL. AVG.
Altera in facie, extreme numi oræ
his literis circumscribuntur, SA-
LVS AVGVSTI. Stat dea in me-
dio, palla ab humeris nudis, ut lo-
ler, dependente: tenet læua paterā
protenfam, dextra mediam serpē-
tem præhendit, tortili gressu pro-
repentem, ac ore inserto pateram
lambentem. Quæ sanè pictura sa-
lutis ut annotatum est in numo,
hieroglyphicō est. Nota est enim
Æsculapii fabula, ex Epidauro
Romam serpētis sub imagine trās-
lati, ac in insula Tiberina sedem
sibi eligentis, cuius ope pestilentia
grauissima urbis sublata sit, quæ
historia in monumentis Romanis
obuia est. Vnde factum, ut Ro-
manis

118
manis sēper anguis sãctus habitus
sit. Nec tm̃ Romanis, sed & Græ-
cis & Ægyptiis, non alia certè ra-
tione, quam quod Satanias, serpēs
ille antiquus, ea præcipue in ima-
gine sēsē gentibus patefecerit, salu-
tarem se illis mentiens. Ita ho-
die apud Samogitios Sarmatiæ
populos, serpentes pro laribus tu-
telaribus in ædibus ali feruntur.
Sed & ratio naturalis non deest,
cur serpens salutis & ualitudinis
nota fuerit. Ea enim suam læbigr-
æ exuens, ex senectæ squalore ab-
sterfo quotannis iuuenescit, & cū
nihil sibi estate recondat, totam
tamen, quam longa est, hyemem
ieiuna ac incolumis transigit.
Nec huic dissimilis est alter Gor-
diani numus, qui opposita Impe-
ratoris

ratoris imagini parre, idolum ha-
bet seminudum, ab læuo humero
uestibus ad imum usq. calcaneū
demissis. Stat illud sinistra cinctu
re applicata, à dextris uerò serpens
Epidaurius ex aquis emergit, ac p
uigam illi obtētā flexuoso gres
su subrepat. Literæ lumbum coro-
nant. SALVS AVGVSTI. Hic
autem eo magis salus demonstra-
tur, quod serpens ex aqua sese
tollit. Nec enim tantum nostrate
uulgus arbitratur, angues in sicco
esse noxios, in aquis autem nocen-
di uirus amittere: sed etiam ratio
demonstrat, uirulentiam eorum
in calido potentiorē esse, quam
in humido, ubi à contrario frigo-
re uelut antidoto retunditur. Ita
in Lybia calidissimisq. orbis pla-
gis

119
gis serpentes uenenose, quia in sic-
co: in septentrione nō item, quia
in frigido uitam degunt, ac frigus
earum uirus torpescit. Sed cur p
baculum arreat anguis, qui salu-
tis sit Symbolum, Iulius Hyginus
in Ophiucho sic indicare uidetur:
Cum Aesculapius, Glaucum sana-
turus esset inclulus quodam lecre-
to loco, ac meditans, quonam
modo illum sanare deberet, uidit
anguem baculo quo nitebatur ar-
reperere, quem Aesculapius mente
commotus interfecisse dicitur, ba-
cillo sapius feriens. Venit paulo
post eodem alter anguis, qui fe-
rens herbam ore, capiti eius impo-
suisse dicitur, hocq. facto, statim
fugisse. Aesculapium autem usum
esse herba illa, ac Glaucum ualetu-
dini

dini restituisse. Ob eamq. rem anguis in tutela Aesculapii esse dicitur. Hec Hyginus. Ex his & similibus fabulis superstitio tandem inualuit, ut anguis sacrosanctus ac salutis indicium esset, numisq; incuderetur. Porro (ut & hoc addamus) collo arduo & oblongo facies uiro- & mulierum in numismatis priscis effingitur. Ea enim est uiuentis corporis figura. Nam ferro truncati corporis nulla amplius apparet iuguli prominentia, tendinibus cunctis & uertebis colli intro in truncum se conferentibus. CONSTANTINI Magni æreus numus faciem habet eiuldẽ imberbem, tiara hispida caput tectum, ita ut sincipitis capilli à fronte inoperti pateant. Limbus tiae

ære uitta duplici, ac in nodos complures contorta uincitur, cuius superflua redimicula, ueluti gemmis in longum confertis ornata, geminatimq; diuisa, ab occipite dependent. Cervicem habet nudã, paludamentum in multos sinus fractum & fibula obuinctum humeros tegit. titulus: CONSTANTINVS P. F. AVG. Hic habitum regium gemmis, caput exornauit perpetuo diadematẽ, inquit Sex. Aurelius. Superiorum enim seculorum Imperatores nudo uertice in publicum prodibant. Pars altera, uictorię simulacrum habet alatum, uestimento ad talos usq; demisso, in medio succincto. Ea lineę prostrata in stat, cuius utraq. extremitas radia

ta stellula terminatur, pedibus sub
iacent hę literę: ISIS. circum au
tem: VICTORIA AVGG, idest,
Augustorum. Ante simulacrum
victorię, est $\epsilon\alpha\chi\iota\alpha\lambda\omicron\mu\epsilon\nu\omicron\nu$, chara-
cter Constantino attributus, quo
seruatoris nomen in compendio
signatur. Id autem est, in superio
rem X literę hiatum, P literę de-
missam columnam inferendo, ut
binę ex initialibus $\pi\chi\epsilon\iota\varsigma$ literis
exprimantur, quod $\epsilon\omega\sigma\sigma\phi\epsilon\rho\alpha\gamma\iota\sigma\mu\alpha$
parta victoria numis, labaris, vexil
lis sigillisq; ille adhibuit, quod e-
ius uirtute feliciter rem gessisset,
ut Eusebius, 9. cap. 9. & Sozom.
1. cap. 3. testantur. Linea utrinq;
radiata, cui uictoria insistit, Orien
tis & Occidentis dominium signi
ficat. Isis quę infra est, uictoriam
de

*in isto hiatu
hians seu
dimensa -
ta*

Sigillum

121
de Ægyptis partam indicare vi-
detur, quorū in sacris Isis dea co-
lebatur, quę eadem cum Io in uac
cam à Ioue mutata, credita est, ex
quo factum ut & Apim bouem &
Ihidem Ægyptii pro numine habe
rent. CONSTANTII autem Im-
peratoris numus, hinc habet ima-
ginem suam cum inscriptione:
CONSTANTIVS AVG. P. P.
In parte altera literę sunt laureę
insertę: VOTIS XXX. MVL-
TIS XXXX. qui titulus non in
numismatibus duntaxat, sed & in
aris, sepulchris, statuis, arcubus,
multisq; aliis monumentis cōspi-
citur. Vota olim fiebant in spem
salutis recuperandę, cum scilicet
Populus Romanus vouebat hoc
uel illud diis, si reipub. statum trā
Q quillum

321
quillum conseruarent aliquādiu,
puta intra XXX. uel XXXX. an-
nos, quo temporis interuallo rei
erant voti, ac postea uota exolue-
bant. Ideōq. apud Tacitum pas-
sim leguntur ob salutis augurium
uota denorum uicenorum ue an-
norum. Apud Liuium quoq; fre-
quens uotorum mentio. Romæ
in arcu triumphali Constantini,
bis annotatū est: VOTIS X. VO-
TIS XX. quæ ille in maximis fece-
rat periculis, nec dubium quin su-
perato Mezentio ad Miluium pō-
tem Romanæ urbi uicinum, que
madmodum illa eadē uota in per-
multis quoq; numismatibus si-
gnata conspiciuntur. Maximiani
quoq; numi, uota habēt hoc mo-
do, VOTIS. XX. quæ in mediā

coro-

122
coronam inserta sunt.

Est & Caii Asinii numisma, cuius
typus hinc corona est in orbem
circumducta. Eius in supremo &
in infimo orbe literę sunt: OB-
SERVATOS. in umbilico autē,
CIVIS. Auerla parte literæ itidē
in orbes redeunt leguntur: C.
ASINIVS C. F. GALL^o. III. VIR.
A. A. A. F. F. idest, auri argenti, æ-
ris, flandi, feriundi, ut supra dixi-
mus. Hoc autem semel adden-
dum est, non licuisse olim Trium-
uiris monetalibus sua imagine nu-
mos signare. Sed ante monar-
chiam Imperatorum numis im-
primebatur, Iani, Romuli, Vestæ
aut Dei Deæq; alicuius imago, uel
uerò Urbis insigne, quod erat ca-
put humanum alata galea muni-

Q² tum,

rum, capillis in ceruicem defusis,
quæ facies Martis esse putatur, qui
urbis Romanæ Romuliq; originis
autor fuit. At postea crescente Ro-
manorum fastu, ipsis Imperatori-
bus Senatus consulto indultum
est, sua nummos imagine insigni-
re. Aversa uerò parte ex indulgen-
tia peculiari Cæsarum, ipsi quoq;
magistratus Triumuii sua nomi-
na imprimebant, ac si quos hono-
res uel Sacerdotiis uel triumphis
aliisq; actionibus præclaris pepe-
rerant, ut laudum domesticarum
monumenta extarent, numis incu-
debant. Itaq; qui Aedilitio mu-
nere fungebantur, spicas singula-
res aut in sertum colligatas unâ
cum nomine imprimebant, offi-
cii nimirum insigne. Aedilium
enim

123
enim erat cura annonæ admini-
strandæ. Extat Ciceronis numis-
ma, cuius altera facies imaginem
habet subcaluam, tonso capillitio
& barba, quæ nō Ciceronis facies
est, ut putatur, atq; ideo librorum
quoq; eius frontibus impressa est:
Sed Iulii Cæsaris, cuius imagine
ex lege signabantur numi. Is e-
nim caluaster à Suetouio describi-
tur, totusq; faciei typus, qui in a-
liis eiusdem numis talis ostendi-
tur, Cæsarem repræsentat. Illinc
Castor & Pollux sunt equitantes,
stella gemina supernè illis impres-
sa, cum titulo: M. TVLLIVS M.
F. CICERO. Quamquam au-
tem hæc numorum Imperatoris
aut Dei deæq; alicuius imagine si-
gnandorum ratio S.C. cauta fuit,

interregni tamen turbulentis tem-
poribus lex seruata quandoq; non
est. Atq; ideo magistratus quoq;
alii tunc facie sua numos insignie-
bant. His adiiciatur Semiramidis
(utputatur) numisma tetradra-
chmum fere, cuius hinc muliebris
facies, grandi & eleganti imagine
eminet. Caput habet hedera re-
dimitum cuius trigona folia au-
re tenus demissa ad occipitium
uergunt: corymbi in orbem con-
globati frontem regunt, capilli
partim in glomum laxiorem ta-
niis redimiculisq; succincti con-
spiciuntur, partim crispatis flexi-
bus liberè in ceruicem defundun-
tur, perigraphen & rasura & tem-
poris iniuria deleuit: cæterum li-
neamentorum qualitas Semirami
dem

124
esse testatur, quæ aliis in nummis
cum titulo talis conspicitur. Al-
tera parte Herculis idolū est, dex-
tra nodosum stipitem, sinistra bal-
theum Amazonum, carminibus
poetarum celebratum tenēs. is du-
plici ordine ex manibus depēdet,
bullis ornatus. Inscriptio Græca
rudi iuxta & antiquissimo chara-
ctere, hæc est; à leua: ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ
à dextra: ΣΑΤΗΡΟΣ. Infra uerò: ΡΟΔΕ
ΑΝ. Hoc est: Herculis Seruatoris
urbium. In quibusdam uerò pro
Ῥόδεον, est positum ΘΑΣΙΩΝ, id est,
Thasiorum. Ii fuerunt populi
Phœnices origine, ut Herodotus
autor est, qui in Tasso insula ma-
ris Aegei urbem condiderunt, è re-
gione ostiorum Nesli fluminis, u-
bi Hercules olim regnauit, cuius
q 4 etiam

etiam signum cum nomine
mus habet. Semiramim autem
Phœniciaē seu Assyriæ reginam
fuisse, uxorem Nini Regis, histo-
riæ tradunt, mulierum omnium
quas literarum memoria celebrat,
potentissimam & clarissimā, quæ
non fēminas modo uirtute, sed
etiam uiros anteit, ut Iustinus tra-
dit. Ea Babylonem muro lateri-
tio tam uasto cinxisse dicitur, ut
inter septem orbis miracula opus
accenseatur. Cur autem capillo-
rum pars in nodum coacta sit, re-
liquum uero per colla defluat de-
pendulum, ex Valerio Max. sciri
potest, qui lib. 9. cap. 3. de Semira-
mide scribit, quod cum aliquan-
do circa cultum corporis esset oc-
cupata, & nunciaretur ei Babylo-
nem

nem defecisse, soluta adhuc altera
parte crinium, protinus ad eam re-
cuperandam cucurrisse, nec prius
decorem capillorum uoluisse in
ordinem redigere, quam tantam
urbem in suam potestatem resti-
tuisset. Cuius certè rei monumē-
tum hoc numismate posteritati si-
gnificatum uoluit. Altera facies
numi, Herculis imagine signata
est. Grata enim uetustas, hunc ho-
norem Herculi orbis terrarum re-
purgatori habebat, ut cuius nomē
in rebus arduis ueluti numen tute-
lare inuocaret, numismata quoq;
eiusdem nomine decoraret, uti &
nunc usu receptum est, populari-
bus sanctis numos consecrare, no-
minibusq; eorum ac imagine in-
signire.

Index.

INDEX.

PVLVM Ouidii, & Pto-
lemæi est Albâ Iulia
vrbs Transiluanix, pag.
53. 54. & seq.

Apuli huius mentio in
Pandectis. 60.

Apulus riuus prope Al-
bâ, vulgo Ompai. 68. a.

Aethusa & Aegethusa seu Egethusa. 25. a.

Aethusa cur dicta est Vlpia Traiana. 26. b.

Aniceto Agrippinæ interfectori inscriptus la-
pis. 63. a.

Alexandri Magni numi. 95. b.

Alexan-

Alexander Monarchiæ imagine numum signavit. 96. b. Hercules imagine, 96. b. Ioueanietino. 97. a. victoria alata 98. b. Mercurio 98. b. suo apophthegmate 99. a. Alexandri Magni dictum, se Deum non esse. 116. b. Amphitheatri Vlpiani vestigia. 74. b. Amphitheatrorum solum minio spargi quandoq; solitum. 75. a. Antonini effigies in numis. 107. a. Antonini numus dea & aquila signatus. 107. a. Serpente conspirato. 108. b. Amazones præclaræ mulieres. 115. a. Angues in aqua cur innoxii. 118. b. Angues in regionibus calidis virulentiore. 118. b. Aquæductus ueteres. 68. a. Aquæductus Romani longè magnifici. 69. a. Antiqui deabus cur lanceas appingebant. 114. a. Aquila Romanorum in vexillis candida. 47. b. Arrugiæ Daciæ, Europæ promptuaria. 36. a. Atila adulantem poetam castigat. 116. b. Aurum lustrale. 36. b. Aulicæ spes sunt flatus follium inaurati. 110. a.

Aues

Aues felicitis puerperii symbola. 114. a.

B.

Basilicæ. 77. a.

C.

Cassioia est Gormanorum Ptolemæi. 6. b. Cæsares post mortem appellabantur Diui. 18. b.

Castorum effigies. 51. a.

Castellum aquæductuum. 69. a.

Castellarii. 69. b.

Caii Catonis numus. 37. b.

Caii Cæsaris numus. 103. b.

Cicero è tribu Cornelia. 57. b.

Ciceronis filius alarum præfectus. 49. a.

Ciceronis numus

Columna Traiani Dacico bello ornata. 21. a.

Collia prouincia. 33. b.

Coactor auri. 36. b.

Coronæ militares. 41. a.

Coronæ aureæ. 41. b.

Cotys Getarum Rex. 93. b.

Coorum numus aquila signatus. 101. b.

Commodi effigies in numis. cxi. b. eius numus copiae cornu signatus. cxi. b. viro sedili insidente. Ibid.

Constantini effigies in numis. 119. b. eius numus

mus victoria alata & Seruatoris nomine si-
gnatus. 120. a.

Clœla sola virginum statua equestri donata
114. b.

Cybele turrium præses. 105. b. cur leonibus in-
uelatur. 106. cur turrita. Ib.

D.

Dacia fuit Thraciæ pars 4. a. Carpaticis mō-
tilus insinuata. Ibid. eius limites. Ib. li-
mes Romani Imperii. 5. 6. indigenis flu-
uiis vber est. 8. 6. Romanorum colonia,
x. a. à Traiano Romano Imperio adie-
cta. 5. 6. in plures regiones nunc disperi-
ta. 15. b. olim græca lingua vsa. 26. b. olim
Græcorum colonia. 26. b. eius arrugiæ
Europæ promptuaria. 36. a. eius abun-
dantia numis signata. 38. b. eius simula-
crum vir aquam fundens cum nuce pi-
nea. 44. a.

Daci Dauī & Dani iidem populi. 16. a.

Dacorum & Iazygum gens extincta. 14. b.

Danubius ad suos fontes non est Ister dictus.
8. a.

Danubius à Danis accolis dictus. 16. b.

Danubius quomodo Asiam Europamq; diste-
minet. 61. b.

Decidaua

Decidaua Ptolemæi est Deua oppidum. 73. a.
Decebalus thesaurum suum in Sargetiæ amnis
vado abscondit. 19. b.

Decebli cum Traiano pugna. 19. a.

Domitiani effigies in numis. 115. a.

Domitiani rumus victoria signatus. 115. a.

Ioue fulminante & aquila. 115. b. qua-
drigis. 116. a.

Domitianus Deum se uocari iussit, vti & Ale-
xander Magnus. 116. a.

Diocletiani numus Nymppha sacrificante &
cornu copiæ tenente signatus. 117. a.

E.

Egethusa seu Acgethusa. 25. a.

Egressus Istri apud Ouidium. 61. a.

Eratosthenes primus orbem terrarum in duas
tantum partes diuisit. 62. a.

Epitaphici lapides. 80. 81. 82.

Equo signatus numus Lysimachi. 59. b.

F.

Facies humana in numis cur oblongo col-
lo. 119. b.

Faustinae numus cum lilio. 109. b. diuallancæ
tenente. 112. b. pauone. 113. a. 114. a.
aquila

aquila 113. a. diua brachiis expāsis 113. b.
Fausti na sola Augustarum apothecosi donata,
112. b.
Fortunæ reduci lapis, 65.
Fornax dea, 67. b.

G.

Gormanum Ptolemæi, 6. b.
Gradistia Valachorum vicus, 17. b.
Getæ unde dicti, 32. a.
Getæ Tisii fluiui non Istri accolæ, 8. a.
Glauçi arma hecatombæa. 91. a.
Galēni numus, 107. b.
Gordiani numus serpēte signatus & diua. 117.
b. 118. b. serpente & patera, 108. b.

H.

Hasta graminea, 47. b.
Hasta pura, 42. b. 43. 46.
Hercinia silua cur hodie non continua, 4. b.
Hermathena in Dacia. 50. a.
Hermathena Ciceronis. 50. b.
Homerus numerum signatorum non memi-
nit, 92. a.
Homerus omnia ad deorum nutum refert.
108. a. Iazyges

I.

Iazyges qui, & vbi fuerint, 6. a.
Iazygum regio Tibisco & Danubio interie-
cta, 6. a.
Iazygum regio non est Transilvania, 6. a.
Ionenſium numus vacca lactante signatus.
101. a.
Iones ab Io. oriundi, 101. a.

K.

Keres Daciæ fluiuius est Cusus Taciti,
9. b.

L.

Latina lingua quatuor discriminibus secta,
112. a.
Liber vetustus τρωγοφαγῆς Scythicis literis in
bibliotheca Ducis Hetururæ, qui à Scy-
tharum Catainorum principe fertur do-
no missus Leoni X. Pont. Max. Floren-
tino, 14. a.
Liuii & Ouidii mors Synchronos, 29. a.
Liuii lapis epitaphicus, 29. b.
Legiones in Dacia, 84. a.
Lupæ simulacrum, Albæ, 85. b.

R Lysima-

Lyfimachei numi, 94. a.
Lyfimachus Daciae Rex Alexandri Magni successor, 94. a.
Lyfimachus cum Leone depugnat, 94. b.
Lyfimachus Rex ditissimus, 95. a.
Lyfimachi effigies in numis, 99. a.
Lyfimachei Leone signati, 99. b. Equo, 99. b.
Pegaso & Pallade 100. a. Medusae capite, 100. b. victoria, Ibid.
Lilium spei symbolum est, 109. b.
Lilio & floribus cur spes denotetur, 109. b.

M.

Marus Taciti, est fluuius Daciae Maros, 9. a.
Maris Herodoti, Marisus Strabonis, Moros
Plinii est fluuius Maros, 7. a. x. a.
Manus vtrinq; exporrectae partus facilitatem
denotant, 113. b.
Marci Plancii numus, 35. a.
Meterea turba apud Ouidium quid sit, 60. a.
Monarchiae typus, 96. a.

N.

Numi signati usus apud Hebraeos vetustissimus, 91. b.

Numi

Numi vetustissimi in Dacia inueniuntur, 93. a.
Numi argentei Romani denarii valorem habent, 103. a.
Numi Traiani 23. a. 37. a. 109. a. Sarmidis Regis
29. a. Plancii, 35. a. Q. Ciceronis, 35. b.
Catonis 37. b. M. Philippi Imper. 42. a.
Arrii. 42. b. Curtii 44. a. Alexandri Magni, 95. b. Lyfimachi, 99. a. Ionum, 101.
Coorum, 101. b. Caesaris, 103. a. Scipionis, 104. b. Vespasiani, 104. b. Antonini, 107. Plotinae, 110. b. Commodi, 111. b. Faustinae, 112. b. Domitiani, 115. Diocletiani, 117. Gordiani, 117. Constantini. 120.

Nymphis dicati lapides, 67.

O.

Ouidii tempore nulli adhuc in Transil. Vala-
chi, 27.
Ouidii exilium, 27. a.
Ouidii sepulchrum in Pannonia repertum, 30. a.
Ouidius meminit Apuli urbis Daciae, 58. b.
Optio officii uirilis nomen, 66. a.

R.

Patissus

Patissus Plinii, Parthiscus, Ammiani est Ty-
za. Fluius. 7. b.
Pallas urbium præsces, 76.
Petouium ciuitas, 74. b.
Palladium Ciceronis, 76. b.
Pons Traiani in Danubio, 22. b.
Plotinæ effigies in numis, 111. a.
Plotinæ numus pauone signatus, 111. a.
Principes adulatoribus obnoxii, 116. a.
Plancii numus, 35. a.
Prænomina Romanorum cur detractis syllabis
notabantur, 87. a. quomodo cum nostris
conueniant, 88. a.
Pueri saltatoris epitaphium, 81. b.
Pura hasta, 42. b. 43. 46.
Pyramides Aegyptiæ, 72. a.
Pyramidum nomen ex Hebræo videtur desum-
tum, 72. a.

Q Virinalis flamen, 55. b.
Quinti Ciceronis numus, 35. b.

R Edux fortuna, 65. (120. b.)
Rho hante Constantini numus signatus.
Sargetia

S Argetia annis Daciæ apud Dionem, 20. b.
Sarmis vel Sarmiz vel Zarmis vel Zarmiz Re-
gis Daciæ nomē, 30. b. vnde dictus, 31. b.
Sarmatæ à Sarmide dicti, 31. a.
Salinæ vrbs in Dacia. 75. b.
Samogitii serpentes pro numine colunt, 118.
Semiramidis numus Hercule signatus, 124. a.
Semiramis mulierum omnium clarissima, ibid.
Sergi Jaua oppidum, 16. b.
Sepulturæ olim non in urbibus. 83. a.
Serpens cur salutis symbolum est, 117. b.
118. 119.
Serpens cur Romanis sanctus habitus, 118. a.
Serpentium colendarum ritus vnde manauit,
119.
Scipionis Asiatici numus, 104. b.
Sirmium regio Pannoniæ unde dictum, 31. a.
Siculi Transilvani non à Sicilia populis appel-
lati, 12. b.
Siculorum Transilvanorum characteres deor-
sum versus signantur, qui tamen possunt
& prorsum pingi, pro arbitrio scribentis.
13. a.
Siculi perticis bacillisq; literas insculpūt, 14. a.
Simulacra Iouis & Herculis, Albæ, 51. b.
Simu-

Simulacra deorum cur quadrantali imponi cō-
sueti, 52.b.
Spurii quiq; genus suum ad deos referebant.
97. b.

T.

Tibesis Herodoti, est Tibiscus, 7.b.
Tomos est Tomosuar oppidum, 29. b.
Transilvania scribendum, non Transsylvania,
15. b.

Traiani cum Decebalo pugna, 19. a.
Traianus occupat regnum Decebali, 20. b.
Traianus suum pontem numis impressit. 23. a.
Traiani facies in numis, 109. a.
Traiani numus cum dea & lilio, 109. cista qua
drata, 110. a.

Traianus optimus Rom. Imperatorum, 110. b.
Triumviri monetarii, 34. b.

Turcarum Cæsar Lunam argenteam in vexillis
gestat, 48. a.

Typographia non in Europa inuenta, 14. b.

Turres cur strobilo culminari solite, 106. b.

V.

Valachi Romanarum coloniarum reliquæ,
9. b.

Valachi unde dicti, 12. a.

Varhel, 17. b.

Via

Via Romanæ in Transilvania, 34. a. 77. b.
Via Annia, Cassia, 34. a. Traiana, 78. a.

Veczel, 17. b. 39. b.

Vl pia Traiana Sarmiz, 17. 25. 40.

Vl pia Traiana Daciæ, non est Corona seu
Brassouia, 17. b.

Volmerium oppidum, 39. a.

Veterum immensi sumtus in ornandis vrbi-
bus. 70. b.

Veterum sepulchra in sublimi locabatur, 73. b.

Veterum tumbarum formæ. 84. a.

Vespasiani imago in numis, 104. b.

Vespasiani numus columna rostrata signatus,
104. b. simulacro cybeles, 105. b.

Volomiri montes in Dacia, 39. a.

Z.

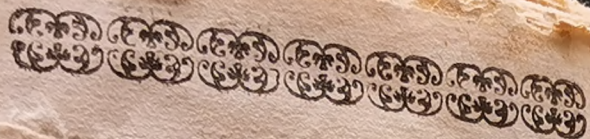
Zarmiz Egethusa in Pandeëtis, 26. a. ubi di-
sunctis vocibus scribendum videtur, uti
& in Ptolemæo. Et est tanquam $\delta\gamma\epsilon\theta\omega\nu$, η
 $\gamma\epsilon\theta\omega\nu$, $\tau\omicron$, $\epsilon\theta\omega\nu$. A Getis ducto nomine, &
e per prosthesin addito.

Zarmidis numus, 31. a.

ZalaKna oppidum est Zermizirga Ptolemæi,
68. b.

F I N I S.

Errata

E R R A T A.

Pag. 5. a uersū 17. cœperunt. pag. 14. a. uer. 1.
pingunt, sed perticulis. pag. 20. a. uer. 7.
a se uictus. pag. 26. b. uer. 10. dictum. pag.
35. b. uer. 18. tollatur distinctio post, min.
pag. 61. b. uer. ult. diuisam. pag. 66. a. uer.
15. quem peregre ille proficiscens. pag. 78.
a. uer. 10. desinit. pag. 87. a. uer. 13. & 14.
familiares. cognita. pag. 89. a. 9. quæ. pag.
91. a. uer. 16. in Ix Boeios. pag. 96. b. 14. ex
Homero pag. 112. b. uer. 4. ôvæg.

Pataui Apud Laurentium Pasq.
M. D. XCIII.

Superiorum Permissu.

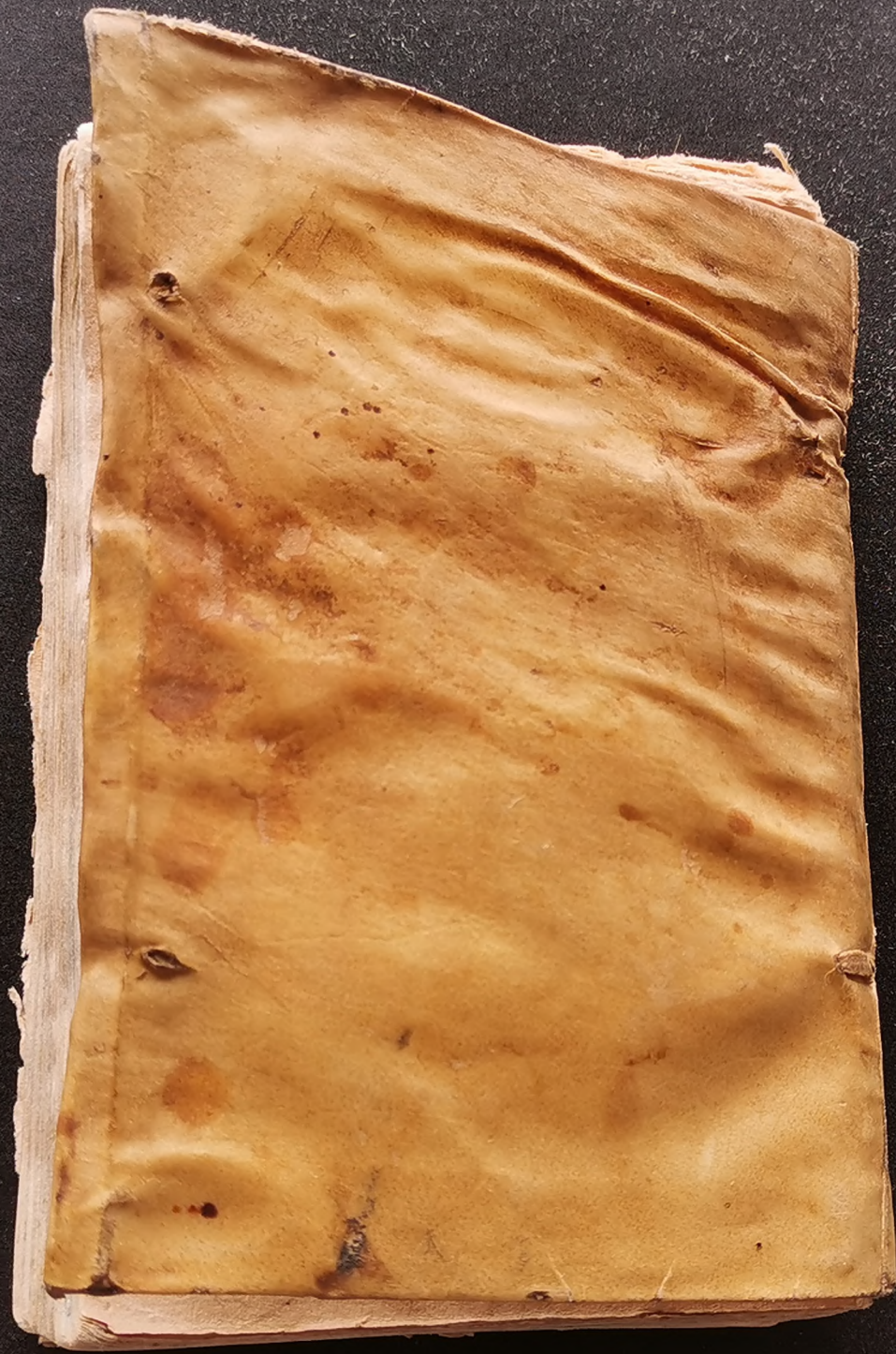

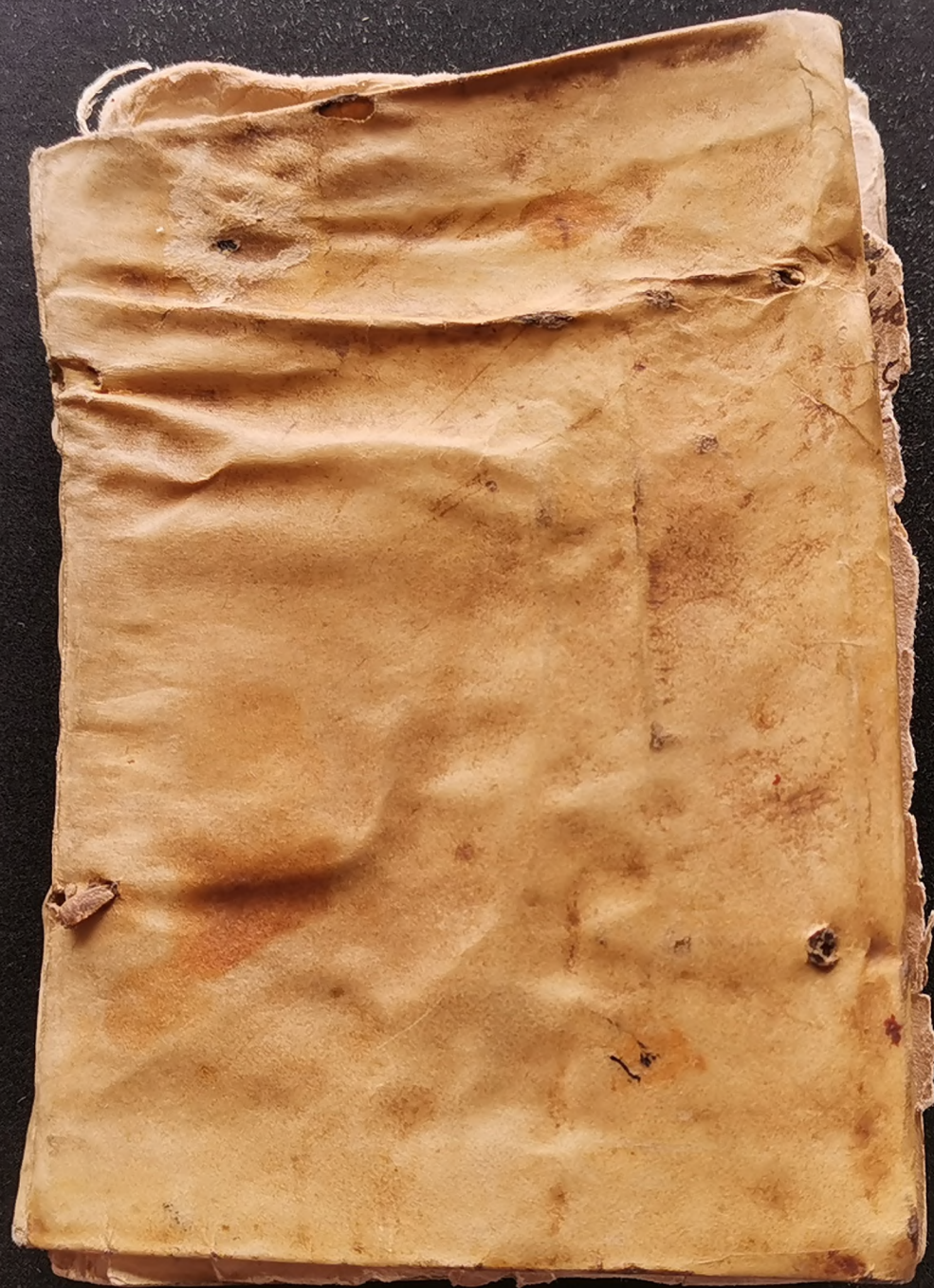
Cumsum

...

△

1774

uerat, ut merito inter septem orbis
miracula hoc octauum accenseri
possit. Eius pontis pilæ ex Dionis
descriptione fuerunt XX. ex lapide
quadrato, singulæ absq. fundamē
tis altitudine pedum CL. latitudi
ne pedd. LX. distantes inter se inter
uallo CLXX. pedd. Ac hoc qui
dem opus præter incredibilem sū
ptum, eo plus admirationis habet,
quod in flumine tam uasto, vortici
busq. pleno, & cuius fluxus aliò di
uertere nō poterat, erectum sit. Eius
pilarum uestigia, ueluti anathema
quoddam posteritati dicatum, su
persunt: quæ & ueterum in extru
endo immensum laborem ostē
dant, & posteris socordiam expro
brent, ac doceant nihil esse quod
humana industria perfici non pos
sit,

sit, si modo non ignauæ manus o
peri adhibeantur. Huius pontis
uerè magnifici architectura etiam
numismatis impressa ad posterita
tem transmissa est. Extat Traiani
numus in quo facie uisitur Impera
tor satis honesta, barba ac mysta
ce decenti, capite leniter comato
laurea coronato, tēnia qua laurea
est astricta, retro dependente. Cer
uicem habet nudam, epomidem
toga uelatam, cum titulo breui:
TRAIANVS HADRIANVS
AVG. COS. III. PP. Altera numi
pars muliebre simulacrum habet,
uestem magna ex parte humi fu
sam, manus utrinq; exporrectas.
Eam sequuntur quadrigæ curren
tes, iunctæ bireto in senos radios di
stincto, infra literæ rem interpre
tantur: